

VALI NAMANA MATAIO NA ETALOATO

Mataio vega-matagaina kilara

Mataio arana ta Levi. Ia tovotovonai takiti-koko talimana, na Iesu na ekeato, ne gena melo ai eagoto.

Ia Iuda talimana, gaurai eVali Namana Iuda talimara geria etaloato.

Ia na Iuda talimara evaikilarato, Iesu tau-natauna Palagu na ekilagi-gavuato Kerisona pa vevega-maguli velenā. Vekapawai Kunenai (Old Testament) ai Keriso pene vogomai kilana getaloato warau pema taunatauna. Palagu gena kila ganira maparara pia talora vegata (Mataio 5:17). Mataio na gena Vali Namana aonai Keriso valina Vekapawai Kunena gekilagi-maavuato kilara vogo e etalorato ganina ea.

Mataio na epuka rigolo 58 e 70 vepakarai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Mataio gena talotalo evetaina ewareato:

1. Iesu ravanana evogomaito pamilina e gena maguli valina (*tenu 1:1–2:23*)
2. Gena vetugunagi inaguluna pene tinaa ulanana matotauna ekala-maavuato valina (*tenu 3:1–4:11*)
3. Gena inagulu etinaato, evevega-ripato, evopatato, e viti evega-namarato valira (*tenu 4:12–25:46*)
4. Gena viti-vua valina (*tenu 26:1–27:66*)
5. Kwarega na ekuliiti-waito e gena melo etugurato valira (*tenu 28:1–20*)

*Iesu evogomaito kalakalana**Luka 3:23-38*

¹ Iesu Keriso ewalato, tupuna gatana geriana evogomaito valina ea: Iesu ia Davida kalakalana, Davida ia Aperaamo kalakalana.

² Aperaamo ia Isaako tamana; Isaako ia Iakobo tamana; Iakobo ia Iuda makakana e matarina ria tamara; ³ Iuda ia Perese e Sera tamara, ira tinara Tamar; Perese ia Hesron tamana; Hesron ia Ram tamana; ⁴ Ram ia Aminadab tamana; Aminadab ia Nasona tamana; Nasona ia Salmon tamana; ⁵ Salmon ia Boas tamana, Boas tinana Rahaba; Boas ia Obed tamana, Obed tinana Ruta; Obed ia Iese tamana; ⁶ Iese ia King Davida tamana.

Davida ia Solomona tamana. Solomona ia Uria garawana genana ewalato, (Uria garawana etavarariato mulinai); ⁷ Solomona ia Rehoboam tamana; Rehoboam ia Abia tamana; Abia ia Asa tamana; ⁸ Asa ia Iehosafat tamana; Iehosafat ia Ioram tamana; Ioram ia Usia tamana; ⁹ Usia ia Iotam tamana; Iotam ia Ahasa tamana; Ahasa ia Hesehia tamana; ¹⁰ Hesehia ia Manase tamana; Manase ia Amon tamana; Amon ia Iosia tamana; ¹¹ Iosia ia Iekonia mawalakavana ria tamara. Volaganinai Babulonia talimara na Isaraela talimara gegapi-agorato Babuloniai.

¹² Babuloniai gegapi-agorato mulinai, Iesu evogomaito gulura e gewalato valina ea: Iekonia ia Sealtiele tamana; Sealtiele ia Serubabele tamana; ¹³ Serubabele ia Abiud tamana; Abiud ia Eliakim tamana; Eliakim ia Asoro tamana; ¹⁴ Asoro ia Sadok tamana; Sadok ia Akim tamana; Akim ia Eliud tamana; ¹⁵ Eliud ia Eleasara tamana; Eleasara ia Matan tamana; Matan ia Iakobo

tamana; ¹⁶ Iakobo ia Iosepa tamana, Iosepa garawana Maria. Maria genana Iesu ewalato; Iesu arana gekilagiana Keriso negetina. (Keriso ganina ia Palagu na ekilagi-maavuato vevega-maguli tauna).

¹⁷ Gulu maparara Aperaamo genana pene vogomai King Davida genai gulu gagalana vativati (14), Davida genana pene vogomai Babuloniai gelakagirato gulu gagalana vativati (14), Babuloniai gelakagirato laganina na vegata pene vogomai Keriso genai gulu gagalana vativati (14).

Iesu ewalato

Luka 2:1-7

¹⁸ Iesu Keriso evetaina ewalato: Ia tinana Maria Iosepa komunana, na ira ruala e rogoti gere vegarawa aonai, Veaga Palaguna na melo evega-matagaiato Maria tinagenai. ¹⁹ Iosepa, Maria garawana, ia kala roriori talimana, e ati eririwato, taunilimalima wailarai Maria pene vega-nugaragea. Vovetaina gaurai gena ririwa ia veavugai vou Maria pene rugaa netiwato.

²⁰ Ia vovetaina etugamagiwai aonai, Velekou gena aneru ta nivi aonai ematagaito, ne evaikilaato, netiwato, “Iosepa, Davida natuna, komunamu Maria gapiragena kalinana ragai pono kali, kwalana ia e Veaga Palaguna na melo pevega-matagaia ia tinagenai. ²¹ Ia na melo ta pene gapia, pono araa arana Iesu, (Iesu ganina ia vevega-maguli tauna); kwalana ia na gena taunilimalima geria rakava aorana pene vega-magulira.”

²² Egaura maparara gewalato e Velekou na peroveta talimana muruna na ekilagirato kilara pene vega-taunataunara ularana, netiwato,

23 “Iogita,
vavine ta pene kuvia, melo ta pene gapia,
vomelo keina pia araa Emanuela.”
Emanuela ganina “Palagu ita lagalagarai.”

24 Iosepa maitu na ekeroto aonai Velekou gena aneru na evaikilaato kalara ekalagirato. Maria evairageato, egarawaato. 25 Na ia goti ati gegeno-kouto natuna egapiato. Melona earaato arana, Iesu.

2

Aoneka talimara garo-rageragena kavana na gevogomaito

1 Iesu Iudea tanonai vanuga ta arana Betelehemai ewalato. Volaganinai King Heroda na Iudea tanona egita-tagoawai. Iesu ewalato mulinai, aoneka talimara garo eragena kavana na gevogomaito, Ierusalem mai gema kwarato. 2 Ne geverenagito, negetiwato, “Iuda talimara geria king ta pewala negetina ariginai nea? Ia gena mitiu paga gitaa garo eragena kavanai. Ai ia aia aliruputali-venia ulanana paga vogomai.”

3 King Heroda na vokila ekamonagiato ia nugana epilupiluto, e Ierusalem a talimara maparara maki. 4 Gaurana ia na Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-ripagiawai talimara maparara evega-tanu-kourato, ne erenagirato, netiwato, “Peroveta talimara rakagau negetiwato, Keriso, (Palagu na ekilagi-maavuato vevega-maguli tauna), ravanai pene wala?” 5 Ira na

gevega-geleato, negetiwato, “Betelehema vanuganai, Iudea tanonai, kwalana peroveta talimana Mika na evetaina etaloato,

⁶ ‘Betelehema o, Iudea tanona aonai vanugana, Iuda vanugara nuganugarai goi ati vanuga keina, na maarana vanugana ta, kwalana vevai tauna ta goi gemuna pene vogomai, ia na au geku Isaraela talimara pene kune-agira.’ ”

⁷ Gaurana Heroda na aoneka talimara veavugai ekearato, ne erenagi-gainagainarato, netiwato, arigi toma taunataunanai mitiu ematagaito. ⁸ Gaura pakurai etugurato Betelehemai, evaikilarato, “Iolaka, melo keina iove tavu gitagita, pio rawalia genai, pioma vega-ripaku, pe au maki pana wati, pana aliruputali-venia.”

⁹ Heroda gena kila gekamonagiato mulinai, ira magelakato. Raupara na geagowai aonai, vomitiu, garo eragena kavanai gegitaato mitiuna, na maekune-agirato, pene ago, melo keina emaoko-tagowai kapuna atanai eve mia-tagoto. ¹⁰ Ira na vomitiu gegitaato aonai, geverere-gaokavagito. ¹¹ Vonumai gelaka-togato aonai, melo keina matinana Maria goti gegitarato, nea getiu-talito, gealiruputali-veniato. Voia mulinai geria veveni rinagara gekala-pakarato ne gewareware-veniato. Gewareware-veniato gaura ea kolo, e mulamula arana frenkinsens, kovuna maponana namana mulamulana, e veiru mulamulana arana muro. ¹² Ne Palagu na nivi

aonai evega-riparato, netiwato, “Heroda genai ragai pio waikule.” Gaura pakurai raupara poluna na geria tanopara e vanugai gewaikuleto.

Iesu Aikupito ai gevaiagoato

¹³ Ira gelakato mulinai, Velekou na aneru nivi aonai Iosepa genai evevega-matagaito, netiwato, “Ono kuliiti, melo keina matinana goti Aikupito ai ono raka-lakagira. Vonai pio talu vou, pene ago, au na mapana vaikila-waimu, kwalana Heroda na melo keina etavuana, pene vagi-kwaregaa netina.” ¹⁴ Gaurai Iosepa ekuliitito, melo keina matinana goti evairato, pogi aonai Aikupito ai gelakato. ¹⁵ Vonai getaluwai pene ago, Heroda ekwaregato. Ekila e Velekou na peroveta talimana muruna na ekilagiato kilana etaunataunato, netiwato, “Aikupito na natuku akea-piatiato.”

Heroda gena kila vetainai melo keira vogovagi gevagi-kwaregarato

¹⁶ Heroda eripa-rorirorito, voaoneka talimara na ia geopa-veniato gaurana, ia eparu-rakavato. Ne vetali talimara pa soldia etugurato, Betelehema e lagana tanorai melo keira geria wala rigolora ruala e mulinai gewalato maparara gevagi-kwaregarato. Vomelo keira geria wala rigolora ruala e mulinai gevagi-kwaregarato ganina aoneka talimara na mitiu gegitaato tomana na, pene ago, Heroda eripato tomana rigolo ruala e kovana. ¹⁷ Gaurai Palagu na peroveta talimana Ieremia muruna na rakagau ekilagiato kilana etaunataunato, netiwato, ¹⁸ “Karo ta Rama vanuganai gekamonagiato, tagi-kogokogo e tagi-wanonowanono kamu,

Raela natuna galamarai etagina,
ati eririwana pia vega-pikapikaa,
kwalana natuna pia kwarega.”

Nasaretai gewaikuleto

¹⁹ Heroda ekwaregato mulinai, Velekou gena aneru Iosepa genai nivi aonai maevevega-matagaito Aikupito ai. ²⁰ Ne voaneru Iosepa evaikilaato, netiwato, “Ono kuliiti, melo keina matinana goti ono vaira, Isaraela tanonai ioago. Kwalana melo keina pia vagi-kwaregaa negetiwato talimara warau pege kwarega.”

²¹ Iosepa ekuliitito, ne melo keina matinana goti evairato, Isaraela tanonai gewaikuleto.

²² Na Iosepa ekamonagito, Akelao na Iudea egita-tagoawai tamana Heroda kapunai, gaurana vonai ago ekalito. A Palagu na nivi aonai evega-ripaato gelegelenai elaka-vanagito, eagoto Galileia tanona kavanai. ²³ Galileia tanonai vanuga ta arana Nasaretai etaluto. Voanana Palagu na peroveta talimara geriana Iesu ek-ilagiato kilana etaunataunato, netiwato, “Ia Nasareta talimanai pia kilagia.”

3

Ioane Bapatiso evopatato

Mareko 1:2-8; Luka 3:1-18; Ioane 1:19-28

¹ Volaganinai Ioane Bapatiso evogomaito, tanoleanai Iudea aonai evopatawai, netiiwai,

² “Gemi rakava aora na iovetugamagiwai, e iolaka-waikule Palagu genai, kwalana Kupa Basileia pevekavi-vagi, (Palagu gena vegetatago tiavuna evega-rugaana ea).” ³ EIoane ea Isaia

peroveta talimana na ekilagiawai, evetaina ekilato,

“Talima ta tanoleanai ekeana, netina,
‘Velekou gena raupara ioalevaa,
gena vogomai rauparana iovega-roriroria.’”

⁴ Ioane gena rapuga kamela lamulamuna na gekalaato, ia kapanai pae kopina. Gana gauganigani gaura ea koi e kwarere. ⁵Taunilimalima Ieruselema na e Iudea maparana na e Ioridana waina vanugara maparara na maki geagowai Ioane genai. ⁶ Geria rakava gekilagi-matagairawai vou, ebapatisorawai Ioridana wainai.

⁷ Parisea e Sadukea talimara vogovagi maki ia genai geagowai pene bapatisora ularana. Ioane na egitarato ne, evaikilarato, netiwato, “Gomi warowaro natura, rai na pevaikilami, Palagu gena Kota kamuna tomana genana pio kali-maguli? ⁸ Gemi rakava na pio vetugamagiwai, ne gemi maguli ai vuavua namara pio vega-walara. ⁹ E aomi ai ragai pio kila, ‘Aperaamo e ai tamamai, (pe Palagu na pene gapi-ragemi).’ Avaikilamina, Palagu matiavuna, Aperaamo natuna evatu geriana pene vega-walara!” ¹⁰ Etoma giro gautupu kwalarai warau pege taora; gaura pakurai vuavua namara ati gevega-walarana gautupura maparara pia patira, kalovai pia pia-ragera.

¹¹ “Rai gena rakava aora na evetugamagikulena talimana, au na nanu na abapatisoana. Na au muliku na pene vogomai talimana gena tiavu iwavagi, au geku tiavu maki evanagiana, e ia gena tamaka maki au na ati pana kalara ripa. Ia na Veaga Palaguna e kalova na pene

bapatisomi. ¹² Ia gimanai aleva-aleva gauna, vuiti momona e vuiti ganina genana pene aleva-gitagitara ulanana. Na vuiti getao-kouana numanai pia tao-koura, na vuiti momona vou pene kapua ati eputena kalovanai.”

*Ioane na Iesu ebapatisoato
Mareko 1:9-11; Luka 3:21-22*

¹³ Volaganinai Iesu Galileia vanugana na Iordana wainai eagoto, Ioane na pene bapatisoa ulanana. ¹⁴ Na Ioane na ekila-waiato, netiwato, “Pere nama goi na au poro bapatisoku. Rakagau gaurai au geku ai povogomai?” ¹⁵ A Iesu na evega-geleato, netiwato, “Kalana ono kalaa, kwalana kala rorirori pa Palagu gena ririwa kalara maparara pita rogonatolera nama.” Ne gaurana Ioane na Iesu gena ririwa kalana ekalaato.

¹⁶ Iesu ebapatisoato, nanu na erage-vagito kupa evekala-pakato, aonai ia na Veaga Palaguna egitaato, pune vetaina emarigoto ia atanai. ¹⁷ Aonai karo ta kupa na ekea-rigoto, netiwato, “E au Natuku, raramanina, aulamagiana; e averererakavana maki.”

4

*Tiapolo na Iesu ekalatovoato
Mareko 1:12-13; Luka 4:1-13*

¹ Voia mulinai Veaga Palaguna na Iesu tanoleanai evaiagoato, Tiapolo na pene kalatovoa ulanana. ² Toma e pogi gagala vativati (40) aorai ati eganiganito, evokato; gaurai ia evitorakavaato. ³ Ne Vekalatovo Talimana Tiapolo ia genai evogomaito, evaikilaato, netiwato,

“Pene goi Palagu Natuna genai, evatu ono vaikilara, pia gauganigani.” ⁴ A Iesu na evega-geleato, netiwato, “Veaga Pukana aonai evetaina ekilana, ‘Taunilimalima ati gauganigani namo pia maguli. Na Palagu gena kila egapi-ragerana e ekwalanarana talimana maguli pene vaia.’ ”

⁵ Tiapolo na Ierusalem, siti maveaganai, eva-iagoato, Rupu Veaga kukuna pogepogenai evegarugakauato. ⁶ Maevaikilaato, “Pene goi Palagu Natuna, neanana ono puri-rigo, kwalana Veaga Pukana aonai evetaina ekilana, ‘Palagu na gena aneru pene vega-nagira, pia gopemu, pia gapi-itimu, irauna gagemu watu ai oputu-kauana.’ ”

⁷ Iesu na maevega-geleato, netiwato, “Veaga Pukana aonai maki ekilana, ‘Velekou goi gemu Palagu ragai pono kalatovoa.’ ”

⁸ Eia mulinai Tiapolo na Iesu evairageato golo kamuna e mogana ta kukunai, tanopara basileiara maparara maralema ralemara e mati-avura maki evega-gitaato, ⁹ netiwato, “Pene au wailaku ai pono tiu-tali e au pono aliruputali-veniku genai egaura maparara au na pana venimu.” ¹⁰ Na Iesu na evaikilaato, netiwato, “Satani, au gekuna ono laka-paka. Kwalana Veaga Pukana aonai ekilana, ‘Velekou goi gemu Palagu pono aliruputali-venia, iamo gerehana vetugunagina pono kalaa.’ ”

¹¹ Ne Tiapolo na eraokwaniato. Aneru reketa Iesu genai geagoto, genakagatuato.

*Iesu gena inagulu etinaato Galileiai
Mareko 1:14-15; Luka 4:14-15*

¹² Iesu ekamonagito, Ioane gevega-tipuraato, gaurana Galileia tanonai maewaikuleto. ¹³ Na Nasareta vanugana maeraokwaniato, ati etaluto, eagoto, Kaperanaumai evetaluto. Kaperanauma Genesareta kovuna lagana vanugana ta, Sebulona e Naptali tanora aorai. ¹⁴ Voanana Isaia, peroveta talimana, gena kila etaunataunato, netiwato,

¹⁵ “Sebulona e Naptali tanorai gotaluna talimami o,
Galileia kovuna pipinai e Ioridana waina vokavanai,
ati Iuda talimami, Palagu ati ripami talimami,
gemi Galileia voa, iokamonagia.

¹⁶ Mukunai getaluwai talimara
emaeka kamuna warau gegitaana.
E voo raira mukuna kaikolo tanonai getaluwai
talimara
atarai maeka warau pema matagai.”

¹⁷ Volaganinai vou Iesu matotauna valina evopatagi-matagaiato, netiwato, “Gemi rakava aora na iovetugamagiwai, e iolaka-waikule Palagu genai, kwalana Kupa Basileia pekwara, (Palagu gena vegitatago tiavuna evega-rugaana ea).”

Iesu na talima vativati (4) ekearato, ia mulinai pia laka

Mareko 1:16-20; Luka 5:1-11

¹⁸ Iesu Galileia kovuna kone taitarina na elakato, eagowai aonai, tau walakako ruala, Simona, arana ta Petero, matarina Anduru goti egitarato, geria leke kovu ai gepiarawai, kwalana ira taura ruala vetavu talimara. ¹⁹ Ne Iesu na

evaikilarato, netiwato, “Muliku ai iomai-laka, pe au na gomi taunilimalima vetavura pana vega-ripami.” ²⁰ Ne veganamo geria leke geraokwanirato, Iesu mulinai gelakakauto.

²¹ Voanana gelakato, geagowai aonai, Iesu na tau walakako ruala maegitarato, Teimiti Tepetaio matarina Ioane goti; geria gati ai tamara Tepetaio ria geria leke veralera geaumerawai. Iesu na ekearato, ²² veganamo geria gati e tamara geraokwanirato, Iesu mulinai gelakakauto.

Iesu evevega-ripato e viti talimara eveganamarato

Luka 6:17-19

²³ Iesu Galileia tanona maparanai elakavolakovowai, Iuda talimara geria rupu aorai evevega-ripawai, e Palagu gena Basileia, (gena vegetatago tiavuna evega-rugaana), valina namana evopatagiawai. E taunilimalima geria viti e viti irauirau maparara eveganamarato. ²⁴ Ia valina gepiaato, Siria tanona maparana eraka-lovaato, ne taunilimalima na geria viti talimara maparara ia genai geago-agirato: Viti irauirau, palagu rakavara na geporogirato talimara, uve na evagiana vitina, taunipara gepilupiluna, e tauniparara kavatara gekwaregato talimara, Iesu na maparara eveganamarato. ²⁵ Taunilimalima gutuma gutuma ia mulinai gelakato, Galileia na, Vanuga Gagalana (10) na, Ierusema na, Iudea na, e Ioridana waina vokavana na maki ia gekwaruato.

5

Iesu golo kukunai evopatato

¹ Iesu na talima gutuma gutuma egitarato, golo taai everageto, atanai etanu-talito. Gena melo ia genai geagoto. ² Ne ia na evega-ripa-tinarato, netiwato:

*Verere taunataunana**Luka 6:20-23*

- ³ “Aoma talimara, Palagu genaimo geve-tapekauna talimara, pia verere, kwalana Palaguna Basileia ira geria.
- ⁴ Raira etoma aora gevitivitina talimara pia verere, kwalana Palagu na geria aovitiviti pene vega-aikira.
- ⁵ Aoma talimara pia verere, kwalana Palagu na tanopara maparana ira pene venira.
- ⁶ Kala rorirori vitona na evitorana e nanuna na ekalarana talimara pia verere, kwalana roe nea vou pia gani-tinage-tupu.
- ⁷ Vegita-vetuga talimara pia verere, kwalana Palagu na ira maki pene gita-vetugara.
- ⁸ Raira aora nama iwavagi talimara pia verere, kwalana ira na Palagu pia gitaa.
- ⁹ Raira etoma vevega-maino kalara gekalarana talimara pia verere, kwalana Palagu na ira natunai pene kilagira.
- ¹⁰ Raira etoma kala rorirorira gekalarana galamanai gevega-viti-vuarana e gevega-rakavarana talimara pia verere, kwalana Kupa Basileia ira geria.
- ¹¹ Pene au muliku ai golakana galamanai gomi pia munemune-agimi, pia vega-vitivitimi e kila

rakavara irauirau gemi ai pia kilagira e pia kilagi-opakaumi, pio verere. ¹² Pio verere, e mapio verere, kwalana Palagu na voimi kamuna pene venimi kupai. Ekala gelegelena, gomi mulimi talimara e, peroveta talimara kunera, maki vove-taina gevega-rakavarato.”

Tamena e maeka

Mareko 9:50; Luka 14:34-35

¹³ “Gomi tanopara tamenana. Pene tamena mamina taunataunana pene aiki ne, arigi rau-parai mamina mapene waikule? Ia e warau perakava, ati gena nama ta. Gaura pakurai pia piatogaa, taunilimalima gagera na pia pana-talia.

¹⁴ Gomi tanopara maekana. Golo kukunai gevega-rugaato vanugana ati pene veavuga ripa.

¹⁵ Lamepa pia kapua maki, rivu kapulenai ati pia taoa, na lamepa taotaona patana taunataunanai pia tao-kaua. Ne ia maekana na numa tali-mara maparara pene waera. ¹⁶ Gelegelena, gomi gemi maeka taunilimalima wailarai vovetaina pio vega-matagaira, pe gemi kala namara pia gitara, Tamami kupai etaluna pia vega-ragea.”

Iesu e rova

¹⁷ “Evetaina ragai pio tugamagi, au avogomaito Mose na rova e peroveta talimara geria kila ati ganirai pana vega-agera ulanana. Aikina. Au ati avogomaito vokila ati ganirai pana vega-agera ulanana, na pana vega-taunataunara e pana vega-gugulura ularana. ¹⁸ Avaikila-taunataunamina, kupa e tanopara roe gemiana aonai, rova gena leta keivagina ta pa gena koma ta ati vagi pene lekwalekwa, pene ago,

rova maparara ganira taunatauna pia wala.
¹⁹ Vovetai, talima taa na rova keivagina ta pene karoverave-venia, e gena ririwa kalanai talima reketa ekala gelegelenai mapene vega-ripara, ia Kupa Basileiai kapi talimanai pia kilagia. Na talima taa na rova pene kwalanara e talima reketa mapene vega-ripagira, ia kune talimanai pia kilagia Kupa Basileia aonai.
²⁰ Avaikila-taunataunamina, pene gomi gemi kala rorirori na Parisea e rova gevevega-ripagirana talimara geria kala rorirori ati pene vanagira ne, gomi Kupa Basileia aonai ati pio laka-toga, aikina kinavagi.”

Vagivagi

Luka 12:57-59

²¹ “Gomi ripami, talima kunera na rova kilara gegapirato, gekilato, ‘Ragai pono vagivagi! A rai na talima ta pene vagia ne, ia Kota kapunai pene ago.’ ²² Na etoma au na avaikilamina: Talima ta kakana pa tarina pene paru-venia ne, ia Kota kapunai pia renagia. E rai na kakana pa tarina pene vaikila-rakavaa ne, ia Kota kamunai pia vega-rugaa. E rai na kakana pa tarina pene vaikilaa, ‘Goi kawa papo’ nepenetiwa ne, ia ati eputena kalovanai pene ago.

²³ Gaura pakurai, pene gemu veveni gauna pata maveagana atanai pono tao-kaua, Palagu pono venia notina genai, goi kakamu pa tarimu otugamagiana, ia magena metau goi gemu ai, ²⁴ ne gemu veveni gauna pata maveagana wailanai pono raokwania, pono ago, tarimu goti maino pio

gapia vou pono waikule, gemu veveni gauna pata veaganai pono taoa Palagu gena.

²⁵ Goi eparu-venimuna talimana goti maino pio raka-gapia, Kota kapunai roe wagolaka-kavikavina aonai. Kwalana eparu-venimuna talimana na Kota ekamonagiana talimana gimanai neeve tao-kaumuna nea, e Kota ekamonagiana talimana na tipura numana gitatagona talimana gimanai pene taomu, ia na tipura numana aonai neekana-gavumuna nea. ²⁶ Au na avaikila-taunataunamuna: Voanana ati pono laka-piati, pene ago gemu metau voina pono vega-voigatua.”

Veopa-lemā

²⁷ “Gomi ripami, talima kunera na rova kilara gegapirato, gekilato, ‘Ragai pono veopa-lemā!’ ²⁸ Na au na avaikilamina: Rai na talima ta garawana egita-rogorogoana ne eririwana pene gapia ia gena, ia aona tugamagina genana warau peveopa-lemā vogare genai. ²⁹ Pene goi matamu ripana na evega-rakavamuna genai, pono kipo-vagia, pono piatogaa! Kwalana tauniparamu rakavana kavana pene lekwalekwa voo nama, na ati nama tauniparamu maparana kalova ati eputena kapunai pia pia-kaua. ³⁰ Na pene goi gimamu ripana na evega-rakavamuna genai, pono pati-vagia, pono piatogaa. Namana ea, tauniparamu rakavana kavana pono piatoga-kunea, pe tauniparamu maparana kalova egalavanagivanagina kapunai ragai pene ago.”

Gare vega-laka

Mataio 19:9; Mareko 10:11-12; Luka 16:18

³¹ “Talima kunera na rova kilara gegapirato, gekilato, ‘Tau ta garawana pene vega-lakaa genai, ia na vegarawa lugalugana pepana pene talo-venia.’ ³² Na au na avaikilamina: Pene talima ta garawana egui-rigoana, na gare veopalema kalara ati ekalagina, votalima na garawana veopalema garenai evega-agoana. E rai na eguirigoato garena pene garawaa talimana ia pene veopalema.”

Kilagavu

³³ “Ita kalakalara gevega-riparato kilara gomi ripami: ‘Gemi kilagavu ragai pio vega-rakavara, na Velekou wailanai gokilagi-gavurato gaura pio kalara.’ ³⁴ Na au na avaikilamina: Ragai pio kila-gavu vegata! Gemi kila vega-taunataunara ularana kupa ragai pio kilagia (pa kupa ragai pio ruia), kupa aranai ragai pio kila-gavu, kwalana ia Palagu gena terona; ³⁵ pa tanopara aranai maki ragaina, kwalana ia Palagu gagenapanakauna kapuna; pa Ierusalema aranai, kwalana ia King kamuna gena siti. ³⁶ Goi repamu, gemu maguli, maki ragai pono kilagia gemu kilagavu vega-taunatauna na, kwalana goi guimu nivana ta ati pono vega-kulokuloa e ati pono vega-ruparupaa ripa. ³⁷ Namana ea: Gemu kila pono kilagia, ‘Pa’ pene pa e ‘Aikina’ pene aikina. Voiamo, na kila reketa maokilagirana Talima Rakavana, Satani, genana gevogomaina.”

Evega-rakavamuna talimana voina ragai pono kalaa

Luka 6:29-30

³⁸ “Talima kunera gevega-riparato kilara gomi ripami, evetaina gekilato: ‘Mata voina mata e ruga voina ruga.’ ³⁹ Na au na avaikilamina, kala rakavana ekala-venimuna talimana ragai pono kala-rakava-venia. Pene talima taa na mokomu ripana pene valea genai, mokomu kaulina mapono venia. ⁴⁰ E pene talima taa na Kotai pene taomu gemu tiati pene gapia ulanana genai, gemu kota maki pono venia. ⁴¹ E talima taa na eririwamagimuna, kilomita kwapunai pono kwarua nepenetiwa genai, kilomita rualai pono laka ia goti. ⁴² E enoginogina talimana pono venia, e gemu ai pene gapitore netina talimana maki ragai pono kila-tilivagi-venia.”

*Gevega-rakavamuna talimara pono ulamagira
Luka 6:27-28; 6:32-36*

⁴³ “Talima kunera gevega-riparato rovara ripami, gekilato: ‘Goi lagamu talimana pono ulamagia, na evega-rakavamuna talimana pono vega-rakavaa.’ ⁴⁴ Na au na avaikilamina: Geparu-venimina talimara pio ulamagira, e raira na gevega-rakavamina talimara maki atarai pio rapali. ⁴⁵ Eia genana pio vega-matagaia, gomi Tamami kupai etaluna ia natunai evega-agomito. Kwalana ia na garo kala rakava talimara e kala nama talimara atarai evega-ralaana, e gura maki kala roriori e kala teveletevele talimara atarai evega-ketoana. ⁴⁶ Pene goulagamirana talimara gomi geulamagimina talimaramo genai, arigi veveni namana pio gapia? Takiti gekokoana talimara pa opakau talimara evetaina maki gekalana. ⁴⁷ E tarimimo pio vega-namara, gemi

nama rakagau? Palagu ati geripaana talimara na maki ekala gekalaana. ⁴⁸ Gaura pakurai gomi ati vetoukaumi pio talu, gomi Tamami kupai etaluna ati vetoukauna vetaina.”

6

Veni taunatauna rupu talimara geriai

¹ “Rogomi pio vetole, gemi kala namara taunilimalima wailarai ragai pio vega-matagaira, ira na pia vega-ragemi ulanana. Eira pio kalara genai, Tamami kupai etaluna genai voimi ati pio gapira.

² Gaurai, gemu wareware rupu talimara pono venira aonai, ragai pono vopatagia, opakau talimara rupu ai e vanuga gatamanai gekalana vetaina, taunilimalima na pia vevato-agira ulanana. Avaikila-taunataunamina, ira talima na gevegagerana, pe voira warauna gegapirato. ³ Na goi gemu wareware ati gena e ati gana talimana ono venia noponotiwa genai, gimamu kaulina ragai pene ripa, goi gimamu ripana na rakagau ekalaana. ⁴ Pe gemu wareware veavugai pono veni. E Tamamu na, rakagau ewalana veavugai gitarana, ia na vou voimu pene venimu.”

Velekou gena rapali

Luka 11:2-4

⁵ “Pene pio rapali genai, opakau talimara vetaira ragai pio rapali! Ira rugarugarai mavererera gerapalina, rupu aorai e vanuga gatamanai e rauparai maki, taunilimalima na pia gitara ulanana. Au na avaikila-taunataunamina, ira voira warau gegapirato. ⁶ A goi oririwana pono rapali notina genai, gemu numa kovoganai pono

laka-toga, vanagi pono kana-gavua, vonai vou Tamamu pono nogi-venia, ia veavugai etaluna. E Tamamu na, rakagau ewalana veavugai egitarana, ia na vou voimu pene venimu.

⁷ Gomi pio rapali genai, kila ati ganira ragai pio kilagiwai-kilagiwaira, Palagu ati ripara talimara gekalana vetaina. Ira getugamagina, geria kila vogora gekilagirana gaurana, Palagu na pene kamonagira. ⁸ Ira vetaira ragai pio kala. Kwalana gomi na rakagau goririwaana, Tamami na eripakuneana, kapinai vou gomi na gonogi-veniana.

⁹ Evetaina pio rapali:

‘Ai Tamamai kupai
goi aramu pene veaga;

¹⁰ gemu Basileia pene vogomai;
gemu ririwa paia kalaa tanoparai,
kupai gekalaana vetaina.

¹¹ Etoma gama gauganigani ono venimai.

¹² Gema rakava ono tugamagi-piatogara,
ai gevega-rakavamaina talimara
geria rakava gatugamagi-piatogarana gelegelena.

¹³ Veripagani ai ragai pono vaimai,

a Rakava Talimana, Satani,
gimana na pono vega-magulimai.

[Kwalana Basileia goi gemu, tiavu goi gemu,
ralema iwavagina goi gemu,
toma pene ago-vanagivanagi, Amen.]’

¹⁴ Pene gomi na gevega-rakavamina talimara geria rakava pio tugamagi-piatogara genai, Tamami kupai etaluna gemi rakava maki pene tugamagi-piatogara. ¹⁵ Na, pene gomi na gevega-rakavamina talimara geria rakava ati

gotugamagi-piatogarana genai, Tamami na gemi rakava maki ati pene tugamagi-piatogara.”

Voka

¹⁶ “Pio voka genai, ragai pio ali-vetuga, opakau talimara gekalana vetaina. Wailarai gevevega-matagai-opakauna, taunilimalima matapolu pia kila, ‘Gevokana rakavaria kika’ nepiatiwa. Avaikila-taunataunamina, ira voira warau gegapirato. ¹⁷ A goi, ono voka noponotiwa genai, repamu pono rigaa e wailamu pono guligia, ¹⁸ pe taunilimalima na ragai pia ripamu, goi ovokana, na Tamamu veavugaimo pene ripa. E Tamamu na, rakagau ewalana veavugai egitarana, ia na vou voimu pene venimu.”

Gemi rinaga kupai pio tao-koura

Luka 12:33-34

¹⁹ “Gemi rinaga etanoparai ragai pio tao-koura! Kwalana palo e kalokalo pa rasta na neevega-rakavarana nea, e lema taura na numa nege lovoana nege lemarana. ²⁰ Gemi rinaga kupai pio tao-koura, palo e kalokalo na ragai pia vegararakavara, e lema talimara na maki numa ati pia lovoa e ati pia lemara ripa. ²¹ Goi gemu rinaga ariginai emiana, goi aomu maki vonai emiana.”

Mata taunipara gena maeka

Luka 11:34-36

²² “Mata taunipara gena lamepa vetaina. Pene goi matamu nama genai, tauniparamu maparana maki pene waea. ²³ Na pene goi matamu rakava genai, tauniparamu maparana maki pene mukuna. A pene maeka goi aomu ai mukuna genai, emukuna pene kamu-iwavagi!”

Talima ta vele ruala vetugunagira ati pene ago-venira ripa

Luka 16:13

²⁴ “Talima ta vele ruala vetugunagira ati pene ago-venira ripa. Kwalana ia na ta ati pene ulamagia, a ta pene ulamagia; ta pene vega-taunataunaa, a ta pene opa-venia. Palagu e moni vetugunagira ati pio ago-venira ripa.”

Ragai pio tugamagitugamagi

Luka 12:22-31

²⁵ “Gaura pakurai avaikilamina, gemi maguli ragai pio tugamagira, rakagau pio gani pa pio niu; pa tauniparami rakagau na pio rapugara. Arigia gau kamuna, maguli pa ganigani? E arigia gau kamuna, taunipara pa rapuga? ²⁶ Kupai gelovona manura iogitara! Ira ati gevarovarona e ati gekuakuana, e araga numarai maki gauganigani ati getao-kouna. Na Tamami kupai etaluna na egupurana. Gomi gau kamu iwavagimi, a manu kei! ²⁷ Gomi rai otugamagitugamagina, gemu maguli kiata pono vega-mogaa ripa pa?

²⁸ Raka rapuga vetaira gotugamagi-vekwalavi-agirana? Uraura tiarera iogitara, raka gekalatiwana. Ati geinaguluna e rapuga ati getulina.

²⁹ Na avaikilamina, King Solomona gena verapuga ralemana maki gevanagiana. ³⁰ E Palagu na tano gawara evega-rapugarana, ira toma gekalana, a pogipogi kalovai pia pia-ragera, Palagu vovetaina evevega-rapugana. Ia na gomi ati pene vega-rapugami, ei? Gomi kamonagi kei talimami! ³¹ Vovetaina gaurai, ragai pio tugamagitugamagi, ragai pio kila, ‘Toma rakagau

ita gani?’ Pa ‘Rakagau ita niu?’ Pa ‘Toma rakagau ita ligo?’ ³² Palagu ati ripara talimara na egau maparara geraka-vetavurana, a Tamami kupai etaluna ripana, gomi egau goririwarana. ³³ Na tovotovona ia gena Basileia e gena kala rorirori pio tavu-kunera, ne egau maparara gomi pene venimi. ³⁴ Gaura pakurai pogipogi toma na tugamagi vekwalavina ragai pio kalaa; pogipogi tomana gena vekwalavi Palagu gimanai. Toma gena vekwalavi atanai metau mapio tao-kaua genai, raka pio vua-tiwaa?”

7

Taunilimalima ragai pio agirorira

¹ “Taunilimalima ragai pio agirorira, pe Palagu na gomi maki ragai pene agirorimi. ² Kwalana gomi gemi veagirori vetainai, gomi maki vove-taina Palagu na pene agirorimi; e raka govega-vetovo-veni-tiwarana, Palagu na maki vopene vega-vetovo veni-tiwami. ³ Rakagau gaurai goi tarimu matanai ripiripi ogitaana, na lako tupina goi matamu aonai ati otugamagiana? ⁴ Arigi rauparai goi tarimu ovaikilaana, ‘Gata, matamu ai ripiripi ana gaivagia vou,’ na goi matotaumu matamu ai lako tupina ta emiana? ⁵ Goi opakau taumu, kune goi matamu ai lako tupina ono gaivagia vou, e ono poepoe-namanama vou, tarimu matanai ripiripi pono gaivagia.

⁶ Veaga gaura kwaeva (karoverave talimara) ragai pio venira, e gemi kurukuru maki ragai pio pia-atira pae wailarai! Gagera na pia pana-talira, pia ruga-kule, mapia rale-kinikini kalirana.”

*Noginogi, vetavuvetavu, koekoe**Luka 11:9-13*

⁷ “Noginogi ai Palagu na pene venimi, vetavu-vetavu ai pio rawali, koekoe ai gemi vanagi pia kala-pakara. ⁸ Kwalana pene noginogi talimana pene gapi, pene vetavuvetavu talimana pene rawali, e pene koekoe talimana Palagu na gena vanagi pene kala-pakaa.

⁹ Gomi rai natumu melona na gauganigani pene nogia aonai, goi na vatu pono venia? ¹⁰ Pa magani pene nogi aonai, warowaro pono venia? ¹¹ Pio tugamagi, gomi rakava talimami, na gau namara natumi venivenira ripami, gaurana gomi Tamami kupai etaluna, ia na gau namara genogiveniana talimara pene venira vegata!

¹² Gomi rakagau goririwana talima na gemi ai pia kalagira kalara, ira geriai maki vovetaina pio kala. Mose gena rova e peroveta geria vevegeripa kilara ganira taunatauna voa.”

*Palagu gena Basileia lakatogana**Luka 13:24*

¹³ “Vanagi kokotinana pio laka-toga. A kwarega kapuna eago-veniana rauparana gagava, e gena vanagi maki kamu vagi, e gutuma voanana gelaka-togana. ¹⁴ Na maguli vanagivanagi ago-venina vanagina kokoti e rauparana maki kei galagala vagi, e taunilimalima ati vogonamo gerawaliana.”

*Peroveta opakau talimara**Luka 6:43-44*

¹⁵ “Rogomi pio vetole peroveta opakau talimara geriana. Ira gomi gemi ai gevogomaina

mamamoe rapugara ria, na aorai geria tugamagi uraura kwaevara rakavara vetaira. ¹⁶ Ira vuavuarai vou pio ripara. Vine vuara (grapes) gau vekalavekala geriana ati gekwamona, e figi vuara maki gawa veginivegini geriana ati gegapirana. ¹⁷ Gautupu namana genana vuara namara pene vega-walara, a gautupu rakavana genana vuara rakavara pene vega-walara. ¹⁸ Gautupu namana na vuana rakavana ati pene vega-walaa, gelegelena, gautupu rakavana na vuana namana ati pene vega-walaa ripa. ¹⁹ Vuavua namara ati gevua gautupura pia patira, kalovai pia piaragera. ²⁰ Vovetaina gelegelenai peroveta opakau talimara maki vuavuarai pio ripara.

²¹ Ati ‘Velekou, Velekou,’ negetina talimara maparara Kupa Basileiai pia laka-toga. Aikina. Rai, Tamaku kupai etaluna ekwalanaana e gena ririwa kalara ekalarana talimana greganamo. ²² Kota kamuna tomana pene kwara aonai, talima vogona na pia vaikilaku, nepiatiwa, ‘Velekou, Velekou, goi aramu ai gaperovetato, e goi aramu ai kala irau vagira vogo maki gakalarato.’ ²³ Ne au na pana vaikilara, napanatiwa, ‘Au ati ripaku gomi. Iokali, gomi kala rakava talimami.’ ”

Numa ruala gekuarato taura

Luka 6:47-49

²⁴ “Gaurana, rai au geku kila ekamonagirana e kalara ekalarana, ia talima maaonekana gena numa vatu atanai evega-rugaato vetaina. ²⁵ Gura erakurakuato, gapata erakato agi ekuluto vonuma ati emakaka-makakato, kwalana vatu atanai

evega-rugaato. ²⁶ A rai na geku kila ea ekamon-agirana, na kalara ati ekalarana, ia kawakawa talimana vetaina, numa kwanokulo atanai evega-rugaato. ²⁷ Gura erakurakuato, gapata erakato, agi ekuluto vonuma epialauato e eketo-lovolovovagito.”

²⁸ Iesu gena vopata kilara ekilagi-gaturato mulinai, getanu-kouto talimara gutuma para na gena vevega-ripa kilara gevevega-kaliagirato. ²⁹ Kwalana gena kila matiavuna, ati ira geria rova gevevega-ripagirawai talimara geria kila vetaira.

8

Iesu na lepera talimana evega-namaato
Mareko 1:40-44; Luka 5:12-14

¹ Iesu golo kukuna na emarigoto, taunilimalima gutuma para ia mulinai gelakato. ² Ne talima ta maleperana Iesu genai eagoto, wailanai evetiu-talito, ekilato, “Velekou, pene goi oririwana genai, taunatauna pono kala-alevaku e pono vega-namaku ripa.” ³ Iesu gimana etugu-agoato, viti talimana enapa-kaunagiato, evaikilaato, “Aririwana, ono nama!” Ne veganamo lepera enamato. ⁴ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Talima ta ragai pono vega-ripaa. Ono laka, Rupu Veega Velena na pene gitamu, e vekala-aleva vevenina gaura Mose na ekilagirato gelegelenai pono venia, pe taunilimalima pia ripa, goi ponama.”

Roma Vetali velena gena vetugunagi melona
Luka 7:1-10

⁵ Iesu Kaperanaumai ekwarato, Roma vetali velenā ta ia genai eagoto, Iesu enogiato, netiwato, ⁶ “Velekou, geku vetugunagi melona tauniparana ati ekalavo-kalavona, e viti maki kamu vagi evuaana.” ⁷ Iesu na evaikilaato, netiwato, “Au awatina, pe ana wati vega-namaa.” ⁸ Vetali velenā evega-geleto, netiwato, “Velekou, au epe ati gelelele goi au geku numai pono ragekau; gaurai goi tipomo ono kila, ne au geku vetugunagi melona pene nama. ⁹ Au maki talima reketa geria vegetatago kapulerai, e vetali talimara pa soldia au kapuleku ai. Au na ta avaikilaana, ‘Ono laka!’, natina elakana e mataa avaikilana, ‘Ono vogomai!’, natina evogomaina. E au geku vetugunagi melona avaikilaana, ‘Eia ono kalaa!’, ne ekalaana.”

¹⁰ Iesu na gena kila ekamonagiato aonai, evevega-kali-rakavato. Ne ia mulinai gelakakauto talimara evaikilarato, netiwato, “Au na avaikila-taunataunamina, Isaraela aonai evetaina kamonagina ta rogoti ara rawalia. ¹¹ Au na maki, avaikilamina taunilimalima garo rageragena e garo rigorigona na pia vogomai, Aperaamo, Isaako, e Iakobo ria velekoa kamuna pia gani-koukoua Kupa Basileia aonai. ¹² Na tovotovonai Palagu na evirigirato talimara, Basileiai pia talu netiwato talimara, Palagu na pene pia-atira muli ai, mukuna kaikolo aonai. Vonai pia tagi, e karira pia kari-kikitalira.” ¹³ Ne Iesu na vetali velenā evaikilaato, netiwato, “Ono laka, gemu numai! Gemu kamonagi gelegelenai kalana pene wala.” Gena vetugunagi melona voorai enamato.

*Iesu na Simona gena tegama evega-namaato
Mareko 1:29-31; Luka 4:38-39*

¹⁴ Iesu Petero gena numai elaka-togato. Vonai Petero gena tegama garena evitiato, tauniparana etiavutiavuto, pe emaoko-tagowai, Iesu na egi-taato; ¹⁵ gimanai egapito, ne gena viti eaikito, ekuliitito, ne ia egupuato.

*Iesu taunilimalima gutuma evega-namarato
Mareko 1:32-34; Luka 4:40-41*

¹⁶ Volavilavi palagu rakavara na eporogirato talimara vogo Iesu genai gevaiagorato. Iesu na vopalagu rakavara gena kila tiavuna na egui-atirato, e viti talimara maparara maki evega-namarato. ¹⁷ Ekala vega-taunataunara Isaia, peroveta talimanana, ekilagirato gelegelena, netiwato, “Ia na gera viti-vua egapi-pakarato, e gera viti iraurau evuarato, evega-namarato.”

*Iesu mulinai pia laka negetiwato talimara
Luka 9:57-60*

¹⁸ Iesu na gutuma egitarato, gevogoagovogoagowai gaurai gena melo evaikilarato, netiwato, “Ita vevanagi, kovu vokavanai.”

¹⁹ Aonai rova evevega-ripagiawai talimana ta Iesu genai eagoto, evaikilaato, “Vevega-ripa talimamu, goi pono laka kapura mapararai au goi mulimu ai pana lakakau.” ²⁰ Iesu na evaikilaato, netiwato “Uraura kwaevera mageria kovoga, e manu mageria nuguvi, na Taunilimalima Natuna ati gena maitu kapuna.”

²¹ Iesu gena melo taa na evaikilaato, “Velekou gemu kala, ana waikule, pe tamaku anave taoa vou.” ²² Iesu na evega-geleato, netiwato, “Muliku

ai onoma lakakau, kwarega taura (Palagu ati gekwalanaana talimara) matotaura geria kwarega pia taora.”

Iesu na agi e aku ekila-wairato

Mareko 4:36-41; Luka 8:22-25

²³ Iesu gati ai eragekauto, ripa getavuawai melora ria. ²⁴ Gevanagiwai aonai, atilovana agi kamukamu kovu ai ekwarato, e aku maki gati aonai gevelaku-rigowai. A Iesu gati aonai emaituwai.

²⁵ Ne gena melo geagoto, gevagoato, negetiwato, “Velekou, ono vega-magulimai, ita tapuluna, roli takwaregana.” ²⁶ Iesu na evegagelerato, netiwato, “Rakagau gaurai gokalina? Kamonagi kei talimami!” Ne Iesu ekuliitito, agi e aku ekila-wairato, ne gevega-aikito e erawataliato. ²⁷ Taunilimalima maparara gevevegakalito, negetiwato, “E raka talima vetaina ta? Agi e aku na maki karonā gekamonagiana!”

Iesu na talima ruala palagu rakavara na geporogirato evega-namarato

Mareko 5:1-17; Luka 8:26-37

²⁸ Galileia kovuna vokavanai, Gadara (pa Gerasa) talimara geria tano ai, Iesu ekwarato, ne palagu rakavara na geporogirato talimara ruala kala kovogara na gevogomaiwai Iesu genai. Etalima ruala makaliagira, gaurana voraupara na ta ati elaka-vanagiwai. ²⁹ Ne tauria ruala Iesu gelailai-veniato, negetiwato, “Palagu natuna o, rakagau gemai ono kalaa notina? Goi povogomai enai, ono vega-vitivitimai ulanana, toma taunataunana roe nea vou pene kwara aonai, ei?”

³⁰ Vonai ati rauvagi ai, pae laveta na geunau-nawai. ³¹ Vovetaina gaurai palagu rakavara na Iesu genogiato, negetiwato, “Pene goi na oguia-timaina genai, ono tugumai pae geriai, ira aorai aia laka-toga.” ³² Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ioago!” Ne palagu rakavara votalima ruala aora na gelaka-piatito, geagoto, pae geriai gelaka-togato. Ne pae laveta na maparana golona ger-alupito, kovu ai gevegugutu-kwaregato.

³³ Pae gitatagora talimara gerake-velekeveleketo vanugai geagoto, vali maparana gepiaato, e palagu rakavana geporogirato talimara geriai rakagau ewalato maparara gevega-matagairato. ³⁴ Ne vanuga talimara maparara gevekoko-agoto, Iesu pia gitaa ulanana. Iesu genai gekwarato aonai, genogiato geria tanona pene laka-paka.

9

Iesu na rakava etugamagi-piatogarato Mareko 2:1-12; Luka 5:17-26

¹ Iesu gati ai eragekauto, ewaikuleto, kovuna evanagito gena vanuga taunataunanai eagoto. ² Vonai talima reketa na tauniparana kavata ekwaregato talimana ta gepai maokomaokonai, Iesu genai gevua-agoato. Iesu na geria kamonagi egitaato, ne viti-rakava talimana evaikilaato, netiwato, “Natuku pono tiliga, gemu rakava patugamagi-piatogara.”

³ Ne rova gevevega-ripagiawai talimara matotauria gevevaikilato, “Etalima Palagu ekilagi-piatogaana.”

⁴ Iesu ripana ira rakagau getugamagiawai gaurai evaikilarato, netiwato, “Rakagau gaurai ne-tugamagi rakavara vetaira gokalarana? ⁵ Raka para kilatiwa malaga, ‘Gemu rakava patugamagi-piatogaa’ naparatiwa, pa para kila, ‘Ono rugaiti, ono laka’ naparatiwa. ⁶ Au na ana vega-gitami, Taunilimalima Natuna magena rorirori, rakava pene tugamagi-piatogara etanoparai.” Ne Iesu na viti rakava talimana evaikilaato, netiwato, “Ono kuliiti, gemu gepa ono gapia, numai ono laka!” ⁷ Ne votalima ekuliitito, gena numai elakato. ⁸ Taunilimalima na vokala gegitaato aonai, gekalito e Palagu gevega-rageato, kwalana tiavu vovetaira taunilimalima evenirato gaurai.

Iesu na Mataio ekeato
Mareko 2:13-17; Luka 5:27-32

⁹ Iesu voanana elaka-vanagiwai aonai, ia na talima ta arana Mataio egitaato, takiti monira gekokorawai numanai etanu-tagowai egitaato. Ne Iesu na evaikilaato, netiwato, “Muliku ai onoma laka.” Ne Mataio eraka-kuliitito, Iesu mulinai eagoto.

¹⁰ Iesu Mataio gena numai eganiganiwai aonai, takiti-koko talimara e kala rakava talimara vovogagi gevogomaito, Iesu magena melo ria geganigani-koukouto. ¹¹ Parisea talimara reketa na gegitaato, ne Iesu gena melo gerenagirato, “Rakagau gaurana gomi gemi vevega-ripa talimana takiti-koko e kala rakava talimara ria geganigani-koukouna?”

¹² Iesu na vokila ekamonagiato, ne evega-gelerato, netiwato, “Nama talimara toketa ati getavurana, na viti talimara namo. ¹³ Ioago,

matotaumi na Veaga Pukana na ekilagiana kilana iove tavua, evetaina ekilana, ‘Au ati gomi gemi vevoiwai pa veveni gaura aririwarana. Au aririwana gomi na vetuga e kala nama pio vegamatagaira.’ Au kala rorirori talimara keakeara ati avogomaito, na kala rakava talimaramo.”

Voka

Mareko 2:18-22; Luka 5:33-39

¹⁴ Voia mulinai Ioane Bapatiso gena melo Iesu genai geagoto, ne gerenagiato, “Rakagau gaurai ai e Parisea talimara gavokana, na goi gemu melo ati gevokana?”

¹⁵ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi gotugamagina, vegarawa valigu talimana gatana lagarai etaluna aonai pia tagi pa? Aikina! Tomana evogomaina, vegarawa valigu talimana gatana geriana pia gapi-gerevagia, vonai vou pia voka.

¹⁶ Talima taa na rapuga valiguna kiata rapuga kunena goti ati pene vega-pani-koura. Pene vovetaina pene kala genai, rapuga valiguna na kunena pene ralea, e verale maki pene kamuvagi. ¹⁷ Talima taa na maki vine nanuna valiguna nanikoti kopina kunenai ati pene wagia. Pene vovetaina pene vekala genai, nanikoti kopina kunena pene verale, vine nanuna pene vepopo, e kopina pene rakava. Na vine nanuna valiguna nanikoti kopina valigunai pia wagi-rigoa nama. Ne ruala, vine nanuna e kopi pia mia ati pia rakava.”

Iesu na vavine ta e gare ta evega-namarato

Mareko 5:22-43; Luka 8:41-56

¹⁸ Iesu gena melo roe waevega-riparawai aonai vele ta ekwarato, Iesu gagenā kwalanai etiu-talito, netiwato, “Au natuku vavinena ewagumona kiana pekwarega. Ita wati, gimamu ia atanai pono tao-kaua ne natuku pene maguli.”

¹⁹ Iesu ekuliitito, ia goti geagoto. Gena melo maki ia ria geagoto.

²⁰ Geagowai aonai, gare ta, gena viti rala vitina, rigolo gagalana ruala (12) eviti-agiato, evogomaito mulina kavanana ne gena rapuga rikinai enapakauto. ²¹ Kwalana ia etugamagito, “Gena rapugaimo pana gapikau ne pana nama.” ²² Iesu eruga-kuleto, egitaato, netiwato, “Natuku, pono tiliga! Gemu kamonagi na pevega-namamu.” Ne veganamo gena viti enama-gatuto.

²³ Iesu vovele gena numai elaka-togato. Turai vili talimara e tagi talimara kulura kamu vagi egitarato, ²⁴ ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Iolaka-piati. Vavine ati pekwarega, ia e tipo emaituna.” Na taunilimalima na gemamai-agiato. ²⁵ Iesu na votaunilimalima gutuma etugu-piatirato mulinai, ia elaka-togato numa aonai, vavine gimanai egapito; ne vovavine etogaitito. ²⁶ Ekala valina votano maparanai gepialovolovoato.

Iesu na mata-kele talimara ruala eveganamarato

²⁷ Iesu na vokapu eraokwaniato. Elakawai aonai, mata-kele talimara ruala mulina na geagoto, gekea-veniato, negetiwato, “Davida Natuna o, ai ono gita-vetugamai!” ²⁸ Iesu numai elaka-togato aonai, vomata-kele taura ruala maki geragekauto. Ne Iesu na erenagirato,

netiwato, “Gomi na govega-taunataunakuna, au na pana vega-namami ripa?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Pa, Velekou, gavega-taunataunamuna.”²⁹ Nea Iesu na matara enapa-kaunagirato, netiwato, “Gemi kamonagi rorinai, kalana pana kalaa gemi ai.”³⁰ Ne matara gealirato. Iesu maaona maparana ria na evaikilagaokarato, netiwato, “Ekala pewala ea valina talima ta ragai pio vega-ripaa!”³¹ Na tauria ruala gelaka-piatito, geagoto, Iesu valina votano maparanai gepia-lovolovoato.

Iesu na muru-kapu talimana ta evega-namaato

³² Tauria ruala numa na gelaka-piatiwai aonai, talima ta, palagu rakavana na eporogiato gaurai ati ekilakilawai, Iesu genai geago-agiato.³³ Iesu na palagu rakavana egui-atiato mulinai, vomuru-kapu talimana veganamo ekilakilato. Taunilimalima maparara na eia ewalato kalana gevevega-kaliagiato, gekilato, “Evetaina kalana ta Isaraela aonai rogoti ere wala!”³⁴ A Parisea talimara gekilato, “Ia e palagu rakavara geria vele tiavuna na palagu rakavara ia na egui-atirana.”

Iesu na gena melo Isaraela talimara geriai etugurato

³⁵ Iesu na vanuga kamura e keira maparara eago-venirato: Geria rupu ai evevega-ripawai, Palagu gena Basileia valina namana evopatagiawai, e viti e viti-vua talimara maparara eveganamarato.³⁶ Iesu na votaunilimalima gutuma para egitarato aonai evetugarato, kwalana aora gevekwalavito e ati geria veveakava talimara,

vega-gelegelena mamoe ati tau gitatagora tali-
mana vetaina. ³⁷ Ne Iesu na gena melo evaik-
ilarato, netiwato, “Makora gitagitana kamu, na
inagulu-agina talimara ati vogo. ³⁸ Araga gani-
ganina venivenina Velekouna pio nogia, pe in-
agulu talimara pene tugura, gena ganigani koko
aragarai.”

10

*Iesu na gena apostolo melora gagalana ruala
(12) ekearato*

Mareko 3:13-19; Luka 6:12-16

¹ Iesu na gena melo gagalana ruala ekearato,
ne tiavu evenirato, palagu rakavara pia gui-
atira, viti e viti-vua maparara pia vega-namara
ulanana.

² Eapostolo talimara gagalana ruala arara ea:
Tovotovona ia Simona, arana ta Petero, ia tarina
Anduru; Teimiti Tepetaio natuna, tarina Ioane
goti; ³ Filipo e Batolomio; Tomas e takiti-koko
talimana Mataio; Teimiti Alfa natuna, e Tadio;
⁴ Simona, Selote talimana, e Iudas Isakariota, Iesu
pene lewaa talimana.

*Iesu na apostolo talimara geria inagulu eveni-
rato*

Mareko 6:7-13; Luka 9:1-5

⁵ Etalima gagalana ruala Iesu na etugu-atirato
e velaunagi gavutinara evetaina evenirato, neti-
wato, “Ati Iuda talimara geriai ragai pio ago, e
Samaria vanugara taai maki ragai pio laka-toga;
⁶ na Isaraela talimara geriai pio ago, ira gelek-
walekwato mamoeera vetaira. ⁷ Ioago, evetaina

pio vopata, nopiotiwa, ‘Kupa Basileia pevekavi-vagi, (Palagu gena vegitatago tiavuna evegarugaana ea)!’ ⁸ Viti talimara pio vega-namara, kwarega talimara pio vega-magulira, lepera talimara pio alevara e pio vega-namara, e palagu rakavara pio gui-atira! Gomi na gogapiato ati voina, pio veni maki ati voina.

⁹ Gemi lakalakai moni ragai pio gapikau, kolo pa siliva monira pa kopa monira maki ragai pio vuakau. ¹⁰ Palaka ragai pio gapikau, tiati ruala, tamaka, e toki maki ragai pio gapi. Kwalana inagulu talimana gena e gana pia venia vegata.

¹¹ Vanuga kamuna taai pa vanuga keina taai pio laka-toga aonai, rai na eririwamina gena numai pene gapi-ragemi netina talimana pio tavua. Vonumaimo pio talu, pene ago vovanuga pio raokwania. ¹² Numai golaka-togana aonai, numa talimara pio vega-namara, nopiotiwa, ‘Maino gomi gemi ai pene mia!’ ¹³ Pene vonuma talimara na pia gapi-ragemi genai, Palagu gena maino geriai pene mia. Na pene ira na ati pia gapi-ragemi genai, Palagu gena maino geriai ragai pene mia, gemi ai mapene waikule. ¹⁴ Arigi numai pa pene aikina arigi vanugai taunilimalima na ati pia gapi-ragemi e gemi kila ati pia kamonagira genai, vonuma pa vanuga pio raokwania, gagemi kavura pio kwarikwari vagira, (ira geria kila ketoketo vega-taunataunara ulanana). ¹⁵ Au na avaikila-taunataunamina, Palagu gena Kota tomanai vonuma pa vovanuga geria rakava voina metauna kamu galagala vagi pene gapia, Sodoma e Gomora geria rakava voira maki pene vanagia.”

Kogo e viti-vua wailai
Mareko 13:9-13; Luka 21:12-17

¹⁶ “Iokamonagi, au na atugumina mamoe vetaira uraura kwaevera rakavara nuganugarai. Gaura pakurai, gelema vetaira pio aoneka e pio marana pune vetaira. ¹⁷ Rogomi pio vetole taunilimalima geriai! Kwalana ira na pia gapimi mapia tugu-agomi Iuda geria kaonsela talimara geriai, e geria rupu aorai pia kwarimi. ¹⁸ Au gogapi-ragekuna gaurai, kavana e vele kamura pa pene aikina king geriai pia gapi-agomi, ira wailarai au vega-taunataunaku ai pio ago, kwalana ati Iuda talimara maki Vali Namana pia ripaa. ¹⁹ Pene Kota talimara wailarai pia gapi-agomi genai, rakagau pio kilagia pa pene aikina raka pio kilagi-tiwara kilara ragai pio tugamagiagi-vekwalavira. Kwalana votoma rakagau pio kilagira kilara Palagu na vou pene venimi. ²⁰ Ati gomi pio kila, na Palagu Palaguna gomi gemina pene kila.

²¹ Kakana na tarina pene lewaa pene kwarega ulanana, tamana na natuna maki vovetaina pene kalaa. Natura na tamara e tinara pia karoverave-venira e kwaregai maki pia taora. ²² Taunilimalima maparara na pia aorakava-venimi, kwalana au gogapi-ragekuna gaurai. Na rai pene vaigaoka ikanai pene maguli. ²³ Vanuga taai pia vega-rakavami e pia guimi genai, vanuga taai mapio ago. Pio ripa rorirori, geku inagulu ati pio vega-aikia Isaraela vanugara maparara aorai, pene ago o, Taunilimalima Natuna penema kwara.

²⁴ Ripa etavuana talimana na gena vevega-ripa

talimana ati pene vanagia; vetugunagi talimana na ekune-agiana talimana maki ati pene vanagia ripa. ²⁵ Ripa etavuana melona pene vevega-ago gena vevega-ripa talimana goti pia gelegele, e vetugunagi talimana ekune-agiana talimana goti maki pia gelegele voo nama. Pio tugamagia, taunilimalima reketa na au pamili repana, Belsebul pa Satani negetina, na gomi, geku pamili talimami, maki vovetaina pia kilagimi, e pia vega-metaumi maki.”

Palagu kalina na pio kali

Luka 12:2-7

²⁶ “Gaura pakurai, taunilimalima kalira na ragai pio kali. Vekougavu gaura maparara pia matagai, veavuga kilara maparara pia ripara. ²⁷ Au na rakagau pavarami mukunai mapio kilagi-waira lagani maekanai, rakagau geregami na pio kamonagira numa kukura na mapio kilagimatagaira, (taunilimalima maparara na pia kamonagira ularana). ²⁸ Taunipara pia vagia talimara kalira na ragai pio kali, kwalana ira na palagu ati pia vagia. Na Palagu kalinana ne pio kali, kwalana ia na ruala pene vagira ripa, taunipara e palagu, kalova ati eputena kapunai.

²⁹ Manu ruala maki toea kwapuna namo gevoirana, ei? Na ira ta ati pene ketorigo-kawa kwano ai, pene Tamami ati pene ririwa genai. ³⁰ A gomi repami guira maki maparara Palagu na evega-agi-gitakaurato. ³¹ Pe ragai pio kali; gomi voimi verage vagi, manu girigiri vogo voira maki govanagirato.”

Iesu ragai pio kilagi-veavugaa

Luka 12:8-9

³² “Rai na au taunilimalima wailarai pene kilagi-atiku, ia maki au na pana kilagi-atia Tamaku kupai etaluna wailanai. ³³ Na au rai na taunilimalima wailarai pene rugaku e pene kilagi-veavugaku, ia maki au na pana rugaa e pana kilagi-veavugaa Tamaku kupai etaluna wailanai.”

Ati maino, na vetali

Luka 12:51-53; 14:26-27

³⁴ “Ragai pio tugamagi, au maino tanoparai avuamaiato. Aikina, au ati maino avuamaiato, na vetali ulanana avogomaito. ³⁵ Au avogomaito egaura pana vega-rugara ulanana: Natu melora na tamara pia vevagi-venira, natu vavinera na tinara pia vevagi-venira, tegama garera keira na geria tegama garera kamura pia vevagi-venira. ³⁶ Numa gatana matotauna gena numa talimara na pia aorakava-vagia.

³⁷ Rai na tamana pa pene aikina tinana pene ulamagi-kamura, a au pene tugamagi-keiku genai, ia ati gelegele au geku talimai pia kilagia. E rai na natuna melona pa pene aikina vavine vavinenena eulamagi-kamuana, a au eulamagi-keikuna genai, ia ati gelegele au geku talimai pia kilagia. ³⁸ E rai matotauna gena satauro ati pene vuaa, e muliku ai ati pene laka, ia ati gelegele au geku talimai pia kilagia. ³⁹ Rai gena maguli matotau-namo genai etaoana talimana, gena maguli pene piatogaa. Na rai au pakuku ai gena maguli pene piatogaa talimana, gena maguli ati pene vega-lekwalekwaa.

*Iesu gena melo pia gapi-ragera talimara na
voira namara pia gapira*

Mareko 9:41; Luka 10:16

⁴⁰ Rai na gomi egapi-ragemina, au maki egapi-ragekuna, talimana na au etugukuto Palaguna maki egapi-rageana. ⁴¹ Rai na peroveta talimana ta egapi-rageana, kwalana ia Palagu gena kila evega-matagaina talimana ta, ia na peroveta talimana voina pene gapia. E rai na kala rorirori talimana egapi-rageana, kwalana ia Palagu gena ririwa ekwalanaana talimana, ia na kala rorirori talimana voina pene gapia. ⁴² E talima taa na geku melo ta nanu pala kaperi ta vagi pene venia, kwalana ia au geku vetugunagi talimana, avaikila-taunataunamina, ia voina pene gapia vegata.”

11

Ioane na gena melo Iesu genai etugu-agorato

Luka 7:18-35

¹ Iesu na vovegavutina kilara gena melo gagalana ruala geriai ekilagi-gaturato mulinai, ia voanana Galileia vanugarai eagoto, vonai Palagu gena kila pene vevega-ripagia e pene vopatagia ulanana.

² Ioane Bapatiso tipura numanai etaluwai aonai, Keriso gena inagulu valira ekamonagirato, gaurana ia na gena melo Iesu genai etugu-agorato. ³ Iesu gerenagiato, negetiwato, “Palagu na ekilagi-gavuato pene vogomai talimana goi, pa talima poluna ta paia aloa?”

⁴ Gaurana Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Iowaikule, gomi na pogo kamonagira e pogo

gitara gaura Ioane pio vega-ripaa: ⁵ Mata-kele talimara gepoepoena, gage rakava talimara gelakana, lepera talimara genamana, tegagela talimara gekamonagina, kwarega talimara gekuliiti-waina, e Vali Namana lealea talimara geria evopatagiana. ⁶ Au geku ai ati gena aovoavo talimana evererena.”

⁷ Ioane gena melo gelakawai aonai, Iesu na getanu-kouto talimara evaikilarato, Ioane valina geria ekilagiato, netiwato, “Ioane genai goagoto aonai, votanopakanai rakagau pio gitaa ulanana? Ralaka agi na elavu-aveaveana pio gitaa ulanana goagoto? ⁸ Pene aikina genai, rakagau pio gitaa ulanana goagoto? Rapuga namana eligoana talimana gitagitana goagoto? Aikina. Rapuga namara geligorana talimara ira king geria numai getaluna. ⁹ Na, rakagau pio gitaa ulanana goagoto? Peroveta talimana ulanana? Pa! Avaikilamina, gogitaato talimana ia peroveta talimara maparara evanagirana. ¹⁰ Ioane valina Puka Veaga aonai evetaina etaloato, Palagu ekilato, ‘Au na geku vetugunagi talimana pana tugukunea,

gemu raupara wailamu ai pene kala-maavua.’

¹¹ Avaikila-taunataunamina, etanoparai pia maguli talimara maparara nunganugarai Ioane Bapatiso ia kamu iwavagi, taa na ati pene vanagia. Na Kupa Basileiana aonai kapi talimana na Ioane pene vanagia. ¹² Ioane Bapatiso gena vopata evali-piagirato genana pene vogomai etoma, Palagu na gena Basileia pa vegetatago tiavuna evega-rugaana, na talima reketa na gevevagi-veniana geria ririwa matotaura pia

vegita-tago, a rai Palagu gena Basileiai ene lakatoga netina talimana, ira na gekouana. (Mataio 23:13).

¹³ Peroveta talimara maparara e Mose gena rova maki na Palagu gena Basileia pa vegitatago gevopatagiawai, evogomaito pene vogomai, Ioane gena lagani ai. ¹⁴ E gomi na geria kila pio gapi-ragera pa aikina, na Ioane ia taunatauna peroveta talimana Elia, gena vogomai gekilagiawai. ¹⁵ Mategana talimana pene kamonagi.

¹⁶ Toma gulu talimara raira ria pana vega-gelegelera? Ia no melo girigiri vetaina, vanuga gatamanai getanu-tagona, geulaulana, kavata melora na kavata melora gekea-venirana, negetina,

¹⁷ ‘Ai vegarawa vererenai
kita galavuwai gomi gemi,
na gomi ati gopalawai!
Ai kwarega marira gagapiwai,
na gomi ati gotagiwai!’

¹⁸ Ioane evogomaito, evokato e vine nanuna ati eniuato. Gaurana gekilana, ‘Ia palagu rakavana na eporogiato,’ negetina. ¹⁹ A taunilimalima Natuna evogomaito, ia ganigani ta ati eru-gaana. Gaurana gekilana, ‘Ia ganigani gaoka talimana e vine nanuna eniu-gaoka-vagiana talimana, takiti-koko talimara e kala rakava talimara gatara!’ negetina. Na Palagu gena aoneka evegamatagaina e vega-taunatauna na gena kolema namara geriana.”

*Ati kamonagi vanugara
Luka 10:13-15*

²⁰ Iesu na gena tiavu inagulura vanuga kamura reketa aorai ekalagirato, na geria kala rakavara na ati gevetugamagi-kulewai, gaurana Iesu na vovanuga talimara egolorato. ²¹ Ekilato, “Korasina o, goi e Betesaida, vetugami kika! Kwalana kala irau vagira gemi ai gematagaiwai Taia e Sidona aorai pegere matagai, na ira rauvagi pegere vetugamagi-kule, pute rakavarai e tauniparara makulumarai geria vetugamagi-kule pegere vega-matagaira. ²² Na avaikilamina, Palagu na taunilimalima pene kota-venira tomanai, gomi na pio rawalia metauna Taia e Sidona geria metau pene vanagia.” ²³ Goi maki, Kaperanauma o, goi oririwana kupai pono verage notina? Aikina, goi kwarega kapunai pono ago! Pene kala irau vagira gemi ai gematagaiwai Sodoma aonai pegere matagai genai, ia roe pere talu pene vogomai etoma. ²⁴ Na avaikilamina, Palagu na taunilimalima pene kota-venira tomanai, gomi na pio rawalia metauna Sodoma geria metau pene vanagia.

Au geku ai iovogomai, pe pio pikapika

Luka 10:21-22

²⁵ Volaganinai Iesu ekilato, “Tamaku o, kupa e tanopara Velena, avega-namamuna, kwalana goi na aoneka e ripa talimara geriai otaoveavugarana gaura ati ripara talimara geriai ovega-matagairana. ²⁶ Pa, Tamaku, gemu ririwa evetaina pene vetao vegata. ²⁷ Gaura maparara Tamaku na evenikuto. Natuna talima ta ati ripana, na Tamana gereganamo ripana, e Tamana talima ta ati ripana, na Natuna gereganamo

ripana, e Natuna na pene vega-matagai-venira netina talimara.

²⁸ Au geku ai iovogomai, gomi raira maruna metaura govuana e goragana talimami maparami, au na agalagi pana venimi. ²⁹ Au geku maruna, geku vegitatago namana, iomai-gapiragea, au geku ai ripa maki iomai-gapia! Kwalana au na ati pana ririwamagimi e ati pana gita-guilagimi. Au geku ai agalagi taunataunana pio rawalia. ³⁰ Au na maruna malaga e pagami ai pio vuua maki ati metauna.”

12

Iesu Tapati Velena

Mareko 2:23-28; Luka 6:1-5

¹ Volaganinai Iesu Tapati tomanai vuiti aragara na elaka-vanagiwai. Gena melo evitorato gaurai, vuiti vuara gekwamorawai e geganirawai. ² Parisea talimara na gegitarato, ne Iesu gevaik-ilaato, negetiwato, “Ono gitaa, gemu melo na ita gera rova ati gekwalanaana, Tapati tomanai vuiti gekwamona.” ³ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Davida na kala ta ekalaato, ia mataukavana ria evitorato gaurai, gomi na ekala ewalato gauna rogoti goro agia? ⁴ Palagu gena numai elaka-togato, Palagu wailanai getaorawai peretira ia magatana ria na geganirato. Vopereti maveagara, Rupu Veaga veleramo garia, rova. ⁵ E gomi na Mose gena rova aonai ekila maki rogoti goro agia, netina, Tapati tomanai Rupu Veaga velera Rupu Veaga aonai geinaguluna. Gaura pakurai Tapati rovana gevega-rakavaana, na ira ati geria kepi? ⁶ Au na avaikilamina, enai talima ta, ia na Rupu

Veaga evanagianana. ⁷ Puka Veaga ekilana, ‘Vetuga ne aririwaana, a vega-nama paera vou ragaina.’ Pene ekila ganina goripaana genai, ati geria kepi talimara ragai pogoro vega-rakavara. ⁸ Kwalana Taunilimalima Natuna ia Tapati Velena.”

*Iesu na gima-keve talimana evega-namaato
Mareko 3:1-6; Luka 6:6-11*

⁹ Iesu na vokapu eraokwaniato, eagoto, Iuda talimara geria rupu ai elaka-togato, ¹⁰ gimana ekevento talimana ta maki vonai. Parisea talimara na Iesu pia vega-vekwakunagia gaurai gerenagiato, negetiwato, “Tapati tomanai viti pita vega-namara marovana pa?” ¹¹ Ne Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi ta gena mamoe kwapuna gerega vagina Tapati tomanai lega aonai pere keto-rigo genai, vega-magulina kavanai gomi na ati pogoro rolo-ragea? ¹² Pio tugamagi: Taunilimalima tugamagi-venina gau kamu iwavagina, a mamoe genai gau kei vagina! Gaura pakurai Tapati tomanai kala namana kalagikalagina rorirori vagi.” ¹³ Ne Iesu na vogima-keve talimana evaikilaato, netiwato, “Gimamu ono tugu-roriroria.” Ia gimana etuguroriroriato, ne maparana enama-gatuto, gimana kavata maki vovetaina. ¹⁴ Na Parisea talimara gelakatito, genavuga-kouto, Iesu raka pia vagi-kwarega-tiwaa rauparana getavuato.

Iesu Palagu na evirigiato talimana

¹⁵ Parisea geria navuga Iesu na warau eripakuneato gaurai, ia vokapu na elaka-gerevagito. Taunilimalima gutuma ia mulina na mageagoto, e viti talimara maparara evega-namarato. ¹⁶ Na

evaikila-gaoka-vagirato, ia valina talima ta ragai pia vega-ripaa. ¹⁷ Evetaina ekilato, kwalana Isaia peroveta talimana muruna na elakatito kilana pene taunatauna ulanana, netiwato,

¹⁸ “Ia au geku vetugunagi talimana, avirigiato. Au na ia aulamagiana, e ia genai maki avererena; Au palaguku ia genai pana taoa, e ia na au geku kila e kala rorirorira pene vopata-gira taunilimalima maparara geriai.

¹⁹ Ia ati pene kogo, e ati pene inala; e gatamai karonā maki taa na ati pene kamona-gia.

²⁰ Ia na ponu ati pene gaukorua, e emole irauna lamepana ati pene kala putea, pene ago ia na kila e kala rorirorira pene vega-rugara, ne pia tiliga.

²¹ Ia genai taunilimalima maparara geria veraramani pia taora.”

Iesu e Belsebul

Mareko 3:20-30; Luka 11:14-23; 12:10

²² Ne reketa na palagu rakavana na eporogiato talimana Iesu genai gevua-agoato. Votalima matana kele e muruna kapu. Iesu na evega-namaato, ne ekilakilato e epoepoeto.

²³ Taunilimalima maparara ekala ewalato genai gevevega-kali-rakavato, negetiwato, “Ia peiramu Davida Natuna pa, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli tauna)?” ²⁴ Na Parisea talimara na eia gekamonagiato aonai, gekilato, “Ia e Belsebul,

palagu rakavara geria vele, na tiavu eveniana gaurai, etalima na palagu rakavara egui-atirana.”

²⁵ Iesu na geria tugamagi warau eriparato gaurai, evaikilarato, netiwato, “Kaomani pene veware, matotauna pene galama pakurai, ia pene rakava-vagi; e vanuga ta pa kwalu ta pene veware, matotauna pene galama genai, ati pene ruga ripa. ²⁶ E tiapolo taa na tiapolo ta pene guikalia genai, Satani ia matotauna pene galama, voia ganina kwalu ta warau peveware-kavaluga pakunai, ati pene ruga ripa? ²⁷ Gomi gokilana, au Belsebul gena tiavu na palagu rakavara agui-atirana, a gomi mulimi ai gelakana talimara na palagu rakavara rakavetaina gegui-atirana? Ira na gevega-taunataunaana, gomi gemi kila ati rorirori. ²⁸ Aikina, ati Belsebul, na Palagu Palaguna gena tiavu ai aguirana, gaurai pio ripa, Palagu gena Basileia gomi gemi ai warau pekvara. ²⁹ Talima ta tiliga talimana gena numa ati pene lovoa ripa, e gena rinaga pene kali-agira, na ia na tiliga talimana walo na pene ligoligoa, voanana vou gena numa rinagara pene kali-agira. ³⁰ Rai na au ati eveakavakuna, ia na au erugakuna, e rai au goti ati gatao-kouna, talimana ekala-lovolovona. ³¹ Voia pakunai avaikilamina, taunilimalima rakava gekalaana e Palagu gekilagi-rakavaana talimara, geria rakava maparara Palagu na pene tugamagi-piatogara ripa, na talima taa na Veaga Palaguna pene kilagi-rakavaa talimana, gena rakava ati pene tugamagi-piatogara. ³² Talima taa na Taunilimalima Natuna pene kilagi-rakavaa genai, gena rakava pene tugamagi-piatogaa, na talima taa

na Veaga Palaguna pene kilagi-rakavaa talimana, gena rakava ati pene tugamagi-piatogaa, toma magulina aonai e maguli kapinai maki ati pene tugamagi-piatogara.”

Gautupu e vuavuana

Luka 6:43-45

³³ “Pene gautupu namana genai, vuavuana maki nama, a pene gautupu rakavana genai vuavuana maki rakava. Gautupu vuavuanai pono ripaa. ³⁴ Gomi warowaro natura, marakavami ria gotaluna, kila namana ta raka pio kilagi-tiwaa? Kwalana talima aona na ema ragena gauna, muruna na ekilagiana. ³⁵ Talima namana na gau namara aonai etao-kourana gaura pene vega-laka-piatira. Talima rakavana na gau ati namara aonai etao-kourana gaura pene vega-laka-piatira.

³⁶ Na au na avaikilamina, kila kawakawa maparara, taunilimalima na pia kilagira Palagu gena Kota kamuna tomanai voira pia gapira. ³⁷ Gemu kilakilai Palagu na kala rorirori talimamu ai pene kilagimu, pa kala rakava talimamu ai pene kilagimu.”

Parisea talimara na vegailia getavuato Iesu genai

Mareko 8:11-12; Luka 11:29-32

³⁸ Rova gevevega-ripagirawai talimara e Parisea talimara reketa na Iesu gevaikilaato, negetiwato, “Vevega-ripa tauna, ai gaririwana vegailia irauna ta goi gemuna pagara-gitaa.”

³⁹ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Toma gulu rakavana mamata poragana (Palagu genana

egerevagito guluna), tiavu vegailiana ta gegita-
vetavuana, na vegailia ta ati pia rawalia, Iona,
peroveta talimana, kolemanamo. ⁴⁰ Iona toma
toitoi e pogi toitoi magani kamu gauvelako
tinagenai etaluwai, vovetaiamo Taunilimalima
Natuna maki toma toitoi e pogi toitoi kwano
aonai pene talu. ⁴¹ Kota kamuna tomanai Nineva
talimara pia rugaiti, toma gulu talimara pia
tamanira, kwalana Iona gena vopata gekamon-
agiato aonai, ira geria rakava na gevetugamagi-
kuleto, e gelaka-kuleto Palagu genai. Na iogi-
taa, talima taa na Iona evanagiana talimana ea.
⁴² Kota kamuna tomanai maki, Seba kuinina pene
rugaiti, egulu valiguna pene tamanira, kwalana
ia rauvagi na evogomaito, Solomona gena aoneka
kilara pene kamonagira ularana. Na iogitaa,
talima taa na Solomona evanagiana talimana ea.”

Palagu rakavana maewaikuleto

Luka 11:24-26

⁴³ “Palagu rakavana ta talima ta genana elaka-
vagito, nea tano lakilaki na elaka-vanagito, aga
pene gani netiwato, na agalagi kapuna ta ati
erawaliato. ⁴⁴ Nea ia matotauna ekilato, ‘Ana
waikule araokwaniato numanai.’ Ewaikule-
waito, numa erawaliato. Numana kovagona, kala
vealeva gitagitana nama iwavagi. ⁴⁵ Gaurana ia
na palagu rakava vagira taulatoiwapuna (7)
maevaiagorato, maparara gelaka-togato, vonai
getaluwai. Gaurana votalima kunenai gena
rakava kiata kei, na ikana kavanai gena rakava
kamu iwavagi. Evetaina toma gulu rakavana
genai pene wala.”

*Iesu tinana e walakavana
Mareko 3:31-35; Luka 8:19-21*

⁴⁶ Iesu taunilimalima roe waevaikilarawai aonai, ia tinana e walakavana gekwarato. Numa mulinai gerugato, geria ririwa Iesu pia vaiki-laa. ⁴⁷ Talima taa na evaikilaato, netiwato, “Goi tinamu e tarimu numa mulinai geruga-tagona, geririwana ia vaikilamu negetina.” ⁴⁸ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Au tinaku rai, e au tariku raira?” ⁴⁹ Gaurana gimana na gena melo eruirato, netiwato, “Au tinaku e au tariku goi ea!” ⁵⁰ Rai na au Tamaku kupai etaluna gena ririwa kalara ekalarana talimana ia au walakavaku e au walawalaku e au tinaku.”

13

*Parapore -Araga talimana na vuiti uvera epi-
arato*

Mareko 4:1-9; Luka 8:4-8

¹ Votomamo Iesu na numa eraokwaniato, eagoto, Galileia kovuna kavatai etanu-talito. ² Taunilimalima gutuma para na getanu-gegelagiato gaurai, ia gati gautai eragekauto, etanu-talito, na talima maparara kone ai gerugato. ³ Iesu na gau vogo parapore ai evegariparato.

Netiwato, “Araga tauna ta gena vuiti uvera varovarora eagoto. ⁴ Ia na vuiti uvera epi-lovolorawai aonai, kapu iraurau ai geketoto. Reketa rauparai geketoto, ne manu geraumaito, gegani-gatu-vagirato. ⁵ Reketa vatu atarai geketokauto kwano magivi ai. Atirau gekalato, kwalana kwano atanaimo. ⁶ Gaurana garo

erala-kauato egorerato, lamura ati geverigo-namato gaurai, atirau gemalaito. ⁷ Reketa gawa vekalavekala aorai geketoto. E gawa vekalavekala warigi gekala-gitato gaurai, varovaro gaura gekala-gavurato. ⁸ A reketa kwano namai geketoto, gevuato aonai, reketai tinavuna (100), reketai gagala taulatoi (60), e reketai gagala toitoi (30).” ⁹ Iesu gena kila ikanai netiwato, “Mategana talimana pene kamonagi!”

*Rakagau gaurai Iesu na parapore ekilagirato
Mareko 4:10-12; Luka 8:9-10*

¹⁰ Iesu gena melo ia genai geagoto, ne gerenagiato, negetiwato, “Rakagau gaurai parapore ai taunilimalima ovega-riparana?” ¹¹ Iesu na evegagelerato, netiwato, “Kupa Basilea gena ripa veavugara gomi gemi ai ira matagai, na ira geriai aikina. ¹² Magena kamonagi talimana Palagu na tugamagi-ilu pene venia, kamu iwavagina pene rawalia ulanana. Ati gena kamonagi talimana, gena tugamagi-ilu keina maki pene gapi-vagia. ¹³ Vovetaina gaurai au na parapore ai avegariparana. Kwalana matara na gepoepoena, na ati gegitailiana, gekamonagina, na ati getugamagiororirorina. ¹⁴ Ira geriai Isaia gena peroveta kilana pema taunatauna, evetaina ekilana, ‘Gomi pio kamonagi, e mapio kamonagi, na ati pio ripa-rorirori. Gomi pio gita, e mapio gita, na repami ati pia vekala-paka. ¹⁵ Kwalana egulu talimara nugara gaoka-poro, tegara maki gela, matara maki gevekouto.

Matara na nege gitana kalinana,
 tegara na nege kamonagina,
 nugara na nege ripa-rorirorina kalinana,
 e au geku ai nege vetugamagi-kulena geria
 Palagu,
 ne naavega-magulirana kalinana.’

¹⁶ A gomi pio verere, kwalana matami gegitana e tegami gekamonagina. ¹⁷ Au na avaikila-taunataunamina: Peroveta talimara vogo e Palagu gena kala rorirori talimara gutuma erapa geria ririwa kamuna gomi na rakagau gogitaana pia gitaa, na ati gegitaato, gomi na rakagau gokamonagiana pia kamonagia, na ati gekamoniagiato.”

*Vuiti uvera paraporena ganina
 Mareko 4:13-20; Luka 8:11-15*

¹⁸ “Iokamonagi, vuiti pia-lovolovona talimana paraporena ganina ea: ¹⁹ Talima reketa na Palagu gena Basileia valina gekamonagiana, na ati getugamagi-iluana. Gaurana Satani evogomaina, ne vorakagau ira aorai pege varoa gaura ia na egapi-vagirana. Votalima vuiti vuara rauparai geketona vetaira. ²⁰ Vuiti uvera reketa vatu ai geketoto, eira e talima reketa na Palagu gena Vali Namana mavererera na gekamonagiana e gegapi-rageana. ²¹ Na ira nugarai ati elakatoga-gitakauna gaurai, ati emia-rauna. Palagu gena kila pakunai lagani rakavara gewaitagona e gevitivitina tomarai, ia genana gelaka-gerevagina. ²² Vuiti uvera reketa gawa

vekalavekala vekarawarai geketoto, eira gekilagirana, talima reketa na Palagu gena kila gekamonagiana, na matotaura geria maguli e rinaga vogora getugamagi-kamurana gaurana, Palagu gena kila gekouana, ati gevuana. ²³ A vuiti uvera reketa kwano namanai geketoto, eira gekilagirana, talima reketa na Palagu gena kila gekamonagiana, e gegapi-rageana maaora maparara na, ira vuavuara maki gematagaina, reketa tinavuna (100), mareketa gagala taulatoi (60), e reketa gagala toitoi (30).”

Parapore -Vuiti e gawa

²⁴ Iesu na parapore ta geria maekilagiato, netiwato: “Kupa Basileia talima ta vetaina, uve namara gena aragai evarorato. ²⁵ Ne pogi ta, tau-nilimalima maparara roe wagemaituwai aonai, evekuku-veniawai talimana evogomaito, gawa vuara gutura vuiti aorai epiarato, ne elakato. ²⁶ Vuiti getuputupu-rageto, gekamuto e vuara getugurato aonai, gawa rakavara maki ira aora na getupu-rageto. ²⁷ Ne araga gatana gena vetugunagi melora ia genai gevogomaito, gevaikilaato, ‘Velekou, goi gemu aragai uve gutura namara ovarorato, ei? Na egawa rakavara e ravanana pege vogomai?’ ²⁸ Ia na evega-gelerato, netiwato, ‘Evekuku-venirana talimana na ekala pema kalaa.’ Vetugunagi melora na gerenagiato, negetiwato, ‘Pene oririwana genai, aia ago, pe paia lagura pa?’ ²⁹ Ia evega-geleto, netiwato, ‘Ragaina, kwalana irauna gawa lagulagurai vuiti maki lamura nogo lagu-kaurana nea. ³⁰ Ira ruala ia kala-kou, e ia mia pene ago, vuiti vuana

patipatina tomana pene kwara. Votomai au na patipatina talimara evetaina pana vaikilara, napanatiwa: Tovotovona gawa maparara iotaokoura, pio rekora, pe kalova na pene galara, a vuiti maki pio tao-koura, pe geku ganigani taokouna numanai pio taora.’ ”

*Parapore -Mastadi gautupuna vuana
Mareko 4:30-32; Luka 13:18-19*

³¹ Iesu na parapore ta maevaikilagirato, netiwato, “Kupa Basileia mastadi vuana vetaina, talima taa na egapiato, gena aragai evaroato. ³² Tanoparai varovaro gaura maparara nunganugarai ia gerekana kei galagala vagi, na ekalana aonai, varovaro gaura maparara nunganugarai iamo kamu iwavagi. Ia evekamu-vagina aonai, manu raurau gelovomaina, ia raganai geria nuguvi gekalarana.”

*Parapore -Paraoa egoro-agiana mulamulana
Luka 13:20-21*

³³ Iesu na parapore ta geria maekilagiato, netiwato, “Kupa Basileia paraoa egoro-agiana mulamulana vetaina, gare taa na girina kiatamo egapiato, paraoa goti ekiro-kourato, ne eraokwaniato, vomulamula na paraoa egoro-agiato e evega-kamuato.”

*Parapore ganira
Mareko 4:33-34*

³⁴ Iesu na egau maparara parapore ai taunilimalima evega-riparawai. Gena vopatai parapore ati eraokwanirawai. ³⁵ Ekala ekalagiawai genana, peroveta talimana gena kila ema vegataunataunaato, netiwato,

“Au na parapore geriana ira pana vaikilara;
tanopara evetinato tomana na pene vogomai
etoma veavugai gemiana gaura,
au na ira geria pana kilagi-matagaira.”

*Iesu na vuiti e gawa paraporena ganina ekilagi-
matagairato*

³⁶ Iesu na votaunilimalima gutuma eraokwani-
rato, numai elaka-togato. Gena melo ia genai
gevogomaito, ne gevaikilaato, negetiwato, “Gawa
rakavara araga aonai paraporena ai gema poro
kilagi-matagaia.”

³⁷ Iesu na evega-gelerato, netiwato,
“Vuiti uvera namara evarorana talimana
Taunilimalima Natuna. ³⁸ Araga tanopara,
uve gutura namara Palagu gena Basileia pa
vegetatago tiavuna kapulenai getaluna talimara;
gawa rakavara Satani gena taunilimalima.
³⁹ E gawa varovarona talimana Tiapolo, ita
ekukurana talimana; tanopara ikana kuakua
laganina vetaina. Pia kuaa e pia patia talimara
aneru na pia kwalanaa. ⁴⁰ Vega-gelegelena gawa
getao-kourana, e kalovai gekapurana, egala-
gaturana, tanopara peneve aiki aonai, vovetaina
peneve mia: ⁴¹ Taunilimalima Natuna na gena
aneru pene tugura, taunilimalima gevailearana
talimara, e kala rakava gekalarana talimara
maparara, Palagu gena Basileia genana pia
gapi-gerevagira, ⁴² e kalova tiavuna emole
lailaina aonai pia piatogora, e vonai roe wapia
tagi, karikarira maki pia gala kokikokira.
⁴³ Votomanai maki Palagu gena kala rorirori
talimara garo vetaina mamaekara ria tamara

gena Basileia aonai pia talu. Rai mategana talimana pene kamonagi.”

Parapore -Talima taa na rinaga namana ta etao-togaato

⁴⁴ “Kupa Basileia rinaga veavugana tanoparai vetaina. Talima taa na erawaliato, ne maetolegavuatō. E mavererena eagoto, gena rinaga maparara evoi-agirato, ne votano evoiato.”

Parapore -Pel ralemaralema voina kamu iwa

⁴⁵ “Kupa Basileia evetaina voivoi talimana pel ralemaralema etavuawai. ⁴⁶ Ia na pel ralema iwavagina e voina kamu iwavagina erawaliato, ne gena rinaga maparapara vagira evoi-agirato vou vovoina kamuna evoiato.”

Parapore -Leke

⁴⁷ “Kupa Basileia vaiopu vetaina, nanu ai gepiaana aonai, magani irauirau gekougavurana. ⁴⁸ Vaiopu evonuna aonai, gerolorageana kone taitarinai, enai vou gevirigirana, namara maparara korai geurarana, na rakavara maparara gepia-togarana. ⁴⁹ Vovetaina peneve mia, tanopara ikana pene kwara aonai. Aneru pia vogomai aonai, kala rakava talimara pia taogerevagira kala roriori talimara geriana; ⁵⁰ e kalova molemolena aonai pia piatogora. Vonai pia tagi, karikarira maki pia vepati-tali.”

Kila-taunatauna valigura e kunera

⁵¹ Iesu na gena melo erenagirato, netiwato, “Ekila maparara aomi ai pogo ripa-gitakaura pa?” Ira na gevaikilaato, “Pa, Velekou.” ⁵² Iesu na mae-vaikilarato, netiwato, “Gaura pakurai, pene rova

gevevega-ripagirana talimana ta Kupa Basileia vevega-ripagina talimanai pene ago genai, ia numa gatana ta vetaina, gena rinaga valigura e kunera egapi-atirana gena rinaga etao-kourana numana na.”

*Nasareta talimara na Iesu ati gegapi-rageato
Mareko 6:1-6; Luka 4:16-30*

⁵³ Iesu na eparapore ekilagi-gaturato vou, vokapu eraokwaniato. ⁵⁴ Voanana vou ekamuto vanuganai ekwarato. Iuda talimara geria rupu ai evevega-ripawai aonai, ia gekamonagiawai talimara na gena vopata kilara gevevega-kaliagirato, e evetaina geverenagito, negetiwato, “Etalima gena ripa ravanai egapiato, e ekala irau vagira kalara maki raka ekalagi-tiwarana? ⁵⁵ Ia kapenta talimana natuna, ei? Ia tinana arana Maria negetina, ei? E ia tarina arara Teimiti e Iosepa, Simona e Iudas, ei? ⁵⁶ E ia walawalana maparara maki ita ria ea. Na eripa e etiavu maparara ravanana egapirato?” ⁵⁷ Vovetaina getugamagi-aovoavo-veniato gaurai, ira na ati gegapi-rageato. Iesu na evetaina evaikilarato, netiwato, “Peroveta talimana kapu mapararai pia kupa-kaua, na gena vanuga taunataunanai e gena numa talimara namo ati pia kupa-kaua.” ⁵⁸ Vonai kala irau vagira ati vogo ekalarato, kwalana ati geria vega-taunatauna gaurana.

14

*Ioane Bapatiso gena kwarega
Mareko 6:14-29; Luka 3:19-20; 9:7-9*

¹ Volaganinai Heroda, Galileia velenā, Iesu valina ekamonagiato. ² Ia na gena vetugunagi talimara evaikilarato, netiwato, “Ia e Ioane Bapatiso kwarega na pekuliiti-wai gaurana, kala irau vagira ekalarana.”

³ Heroda na Ioane egapi-taliato eligoligoato, tipura numanai etaviri-gavuated. Ia na eve-taina ekala-veniato, kwalana ia kakana Filipo garawana, Herodia, galamanai. ⁴ Ioane Bapatiso na Heroda evaikilaato, netiwato, “Goi na Herodia potavararia ati rorirori.” ⁵ Heroda eririw-rakavato, Ioane pene vagia, na taunilimalima kalira na ekalito, kwalana ira na Ioane getugam-agiawai ia peroveta talimana ta.

⁶ Aonai Heroda gena wala tomanai Herodia natuna vavinena wariwari talimara wailarai epalawai. Heroda maki epala na evegaverereato. ⁷ Gaura pakurai ia maaona maparana na kila gaoka vagina evetaina pala vavinena ekilagavu-veniato, netiwato, “Goi rakagau oriri-waana gauna ono kilagia, pana venimu.” ⁸ Vavine tinana na warauna evaikila-kuneato e elau-naginagiato pakurai, ia evetaina ekilato, “Ioane Bapatiso repana rivu ai enai onoma veniku.”

⁹ Heroda nugana emetauto, na gena kilagavu warauna vavine genai ekalaato e wariwari talimara pakurai ekilato, pia venia. ¹⁰ Ne gaurana talima repara epati-vagirawai talimana etuguato tipura numanai, Ioane repana epati-vagiato. ¹¹ Ioane repana rivu aonai geuraato vou, vavine geveniato. Ia na tinana genai eago-agiato. ¹² Gaura pakurai Ioane gena melo gevogomaito,

tauniparana gegapiato, getoleato. Voia mulinai geagoto Iesu gevevaraato.

Iesu na taunilimalima ragana imaima (5,000) egupurato

Mareko 6:31-44; Luka 9:10-17; Ioane 6:1-13

¹³ Iesu na Ioane gena kwarega valina eka-monagiato aonai, gati na vokapu eraokwaniato, kapu ati taunilimalimana kapunai eagoto. Na taunilimalima na gekamonagiato aonai, geria vanuga geraokwanirato, gagera na Iesu mulina na geagoto. ¹⁴ Iesu kone ai etoga-rigoto aonai, taunilimalima gutuma para egitarato gaurana egita-vetugarato, e geria viti talimara evega-namarato.

¹⁵ Lavi kavanai Iesu gena melo ia genai geagoto, ne gevaikilaato, “E kapu pakana, ati taunilimalimana, garo warau waeverigona etaunilimalima gutuma para ono tugura, pe vanugai ganigani piave voi.” ¹⁶ A Iesu ekilato, “Ira ragai pia laka-lovolovo, gomi na garia iovenira, pe pia gani.” ¹⁷ Ira na gevaikilaato, negetiwato, “Ai gemai e pereti imaima e magani rualamo ea.” ¹⁸ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Iovogomai-agira au geku ai.”

¹⁹ Ne ia na egutuma para elaunagirato, gawa atarai pia tanu-tali netiwato, vonai vou ia pereti imaima e magani ruala egapirato, kupai epoe-rageto, Palagu evega-namaato epuki-kinikimirato, gena melo evenirato, ira na vou etaunilimalima gutuma para gevenirato. ²⁰ Maparara gegani-kwaregato; kapinai Iesu gena melo na ganigani kovara gekoko-kourato, papalu gagalana ruala

gevega-vonurato. ²¹ Geganito marumarumo maparara ragana imaima (5,000) vetaira, na gare manatura keikeira ria ati gevega-agirato.

Iesu nanu atanai elakato
Mareko 6:45-52; Ioane 6:16-21

²² Voia mulinai Iesu na gena melo evaikilarato, gati ai pia ragekau, pia kune, kovu kavatai pia vevanagi netiwato. Na ia votaunilimalima gutuma roe waetugu-lovolovorawai. ²³ Etaunilimalima vogora etugurato vou, ia gregana golo ai everageto, pene rapali ulanana.

Warau epogiato aonai ia roe voa, gregana. ²⁴ Gati kiata mavepakana tanopara genana kovu nuganai, e aku na eaku-kepolekepoleawai, kwalana agi gati gena ago wailana kavana na evogomaiwai. ²⁵ Ora gauna 3 e 6 koloko vekarawarai amoamo kavanai, Iesu ira geriai eagoto. ²⁶ Aonai gena melo na nanu atanai elakawai gegitaato, ne nugara gepale-vagito, e gekali-rakavato, gekilato, “Avuavu para!” Gekalito gaurai gelailaito maki. ²⁷ Iesu na veganamo evaikilarato, netiwato, “Tovaigaoka, e au; ragai iokali.”

²⁸ Petero na evega-geleato, netiwato, “Velekou, pene goi genai, ono launagiku, pe nanu atana na pana laka, gemu ai pana wati.” ²⁹ Iesu ekilato, “Ono vogomai!” Ne Petero gati na epana-raito, nanu atanai elakato, Iesu genai eagoto. ³⁰ Na Petero na agi (e aku) egitarato, ne ekalito, erairigowai gaurai elailaito, netiwato, “Velekou o,

onoma vega-maguliku.” ³¹ Iesu veganamo gimana etugu-agoato, genai evenapakauto, netiwato, “Kamonagi kei talimamu, rakagau gaurai oaovoaovona?” ³² Tauria ruala gati ai geragekauto vou agi epia-taliato. ³³ Gati ai talimara ia wailanai gealiruputalito, negetiwato, “Taunatauna vegata, goi Palagu Natuna.”

Iesu na viti talimara Genesaretai eveganamarato

Mareko 6:53-56

³⁴ Ira gati na gevanagito, Genesareta tanonai gekwarato. ³⁵ Vokapu talimara na Iesu gegita-rawaliato, ne ia valina vokapu vanugara maparara gevega-riparato. Gaurana viti talimara ia genai gevua-agorato, ³⁶ e genogiato, gena rapuga rikinaimo maki pia napakau. Genapakauto talimara maparara warau genamato.

15

Nama e rakava

Mareko 7:1-13

¹ Parisea talimara e rova gevevega-ripagirawai talimara reketa Ierusalema na Iesu genai geagoto, negetiwato, ² “Rakagau gaurai goi gemu melo na ita kalakalara velera geria vevega-ripa ati gekamonagirana? Ira gimara maki ati raupara taunataunanai geguligirana vou geganiganina!” ³ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Pe rakagau gaurai kalakalami velera geria vevega-nagi pio kwalanara pakurai, Palagu gena rova kilara gorugarana?” ⁴ Palagu ekilato, ‘Tamamu e tinamu pono kupa-kaura,’ e ‘Rai na tamana pa tinana pene vaikila-rakavaa talimana pio

vagi-kwaregaa!’ ⁵ Na gomi gokilana, talima taa na tamana pa tinana pene vaikilaa, nepenetiwa, ‘Au na gomi ati pana veakavami, kwalana para venimi gaura Palagu gena gaura maparara, gaurai ia aveniana.’ ⁶ Vokalara na gomi na talima gokouana, tamana e tinana ati pene veakavara e ati pene kupa-kaura. Gemi maguli kunera evetaira geriana Palagu gena rova kilara ati ganirai govega-agorana. ⁷ Opakau talimami, Isaia na eperovetagimito ekila-taunataunato, netiwato,

⁸ ‘Eguluna murura tinatinaraimo au gekupa-kaukuna geria Palagu, na ira aora au geku ai rauvagi ai.

⁹ Gealiruputali-veni-kawakuna, geria vevega-ripa taunilimalima geria vevega-nagi rovara, na ati au geku!’ ”

*Gau reketa na talima gevega-rakavarana
Mareko 7:14-23*

¹⁰ Iesu na taunilimalima gutuma ia genai ekeamairato, ne evaikilarato, netiwato, “Iokamonagi, e pio ripa-rorirori: ¹¹ Mulina elaka-togana talima muruna na gauna na ia ati evega-rakavaana, na rakagau ia aona na pa nugana garakauna na e muruna na elaka-piatina gauna na ia evegarakavaana.”

¹² Gena melo ia genai gevogomaito, ne gevaikilaato, negetiwato, “Goi ripamu, Parisea talimara goina kila pia kamonagira aonai, aora pia viti?”

¹³ Iesu evega-geleto, netiwato, “Tamaku kupai

etaluna gautupu ati evarorato maparara pia tava-ragera. ¹⁴ Iotugamagi-lekwalekwara! Ira matara kele, na geririwana mata-kele talimara pia vaira. Pene mata-kele talimana na mata-kele talimana ta pene vaia ne, tauria ruala ropuropu ai pia keto-rigo.”

¹⁵ Petero na evaikilaato, netiwato, “Ekila ganina taunataunana ono vega-ripamai.” ¹⁶ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Gomi maki ati gotugamagi-aonekana talima reketa vetaira?

¹⁷ Ati goripana maki? Gau kwauta talima muruna na elaka-togana, eagona tinagenai, voanana eagona taunipara genana evelaka-piatina. ¹⁸ Na

muruna na gelakatina gaura ira aona pa nugana na gevogomaina gaurai, egaura na talima gevega-rakavaana. ¹⁹ Talima aona na pa nugana na

tugamagi rakava geragena gaurai, evagivagina, evegeno-agina, emata-poragana, elemana, Kota kapunai opakau kilara ekilagirana, e talima namara arara opakau kalarai evali-piagirana.

²⁰ E gaura na talima evega-rakavaana; na gimamu ati oguligiana vou oganiganina, voanana talima ati evega-rakavaana.”

Irau kapu garena ta gena kamonagi

Mareko 7:24-30

²¹ Iesu na vokapu eraokwaniato, elakato eagoto pene ago Taia e Sidona kavara tanorai ekwarato.

²² Ne vonai etaluwai aonai, Kanaana garena ta Iesu genai evogomaito, ekogo-lailaito, netiwato, “Velekou, Davida Natuna o, au ono vetugaku! Au natuku vavinena palagu rakavana na peporogia gaurai gena viti-vua etoma rakava galagala vagi.”

²³ Na Iesu na ia ati evega-geleato. Aonai gena

melo ia genai gevogomaito, genogiato, negetiwato, “Ono tugu-lakaa! Ita eraka-guiguirana e kulu kamu vagi ekalaana.”

²⁴ Iesu evega-geleto, netiwato, “Palagu na au etugukuto lekwalekwa mamoaera, Isaraela talimara, ularanamo.” ²⁵ Ne vogare Iesu gagenā kwalanai evetiu-talito, netiwato, “Velekou, ono veakavaku!” ²⁶ Iesu evega-geleto, netiwato, “Girigiri garia gau pita gapira, kwaeva pita pia venira ati rorirori.” ²⁷ Gare na evega-geleato, netiwato, “Velekou, nee mataunatauna, na kwaeva na gau kala ketoketora gataria geria pata atarana maki geganirana.” ²⁸ Gaurana Iesu na evega-geleato, netiwato, “Kamonagi kamu garemū! Rakagau oririwaana kalana pene wala.” Voora kianai ia natuna vavinena enamato.

Iesu na viti talimara vogo evega-namarato

²⁹ Iesu na vokapu eraokwaniato, Galileia kovuna lagana na elaka-vanagito. Ne golo gauta kukunai everageto, atanai etanū-talito. ³⁰ Taunilimalima gutuma para ia genai gevogomaito, viti irauirau talimara gevuamairato, reketa gage rakava, mata-kele, kopara na gealawai talimara, muru-kapu, e viti irauirau gutuma maki. Iesu gagenā kwalanai gema tao-talirato, ne ia na evega-namarato. ³¹ Taunilimalima maparara na ekolema gegitaato aonai, gevevega-kali-rakavato, kwalana murura kapu talimara gekilakilato, gealawai talimara tauniparara magugulura kapurai gevetaoto, gage rakava talimara gelakato, mata-kele talimara

gepoepoeto. Gaurana ira na Isaraela geria Palagu gevega-rageato.

Iesu na taunilimalima ragana vativati (4,000) egupurato

Mareko 8:1-10

³² Iesu gena melo ia genai ekea-mairato, evaikilarato, “Au na e taunilimalima avetugarana, kwalana toma toitoi vegata au ria enai pege talu, e gau kwauta maki rogoti na gere gania. Gau ta rogoti gere gani aonai, au na ati pana tugu-lakara, kwalana rauparai neeve porimarana.” ³³ Gena melo na gerenagiato, negetiwato, “Etanopakanai gau vogora raka pita rawali-tiwara egutuma para pita gupura?” ³⁴ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi gemi ai pereti nee vira nea?” Ira na negetiwato, “Pereti taulatoi kwapuna (7) ai gemai ea, e magani girigiri reketa maki.”

³⁵ Ne Iesu na etaunilimalima gutuma para evaikilarato, kwano ai pia tanu-tali. ³⁶ Ne pereti taulatoi kwapuna e magani girigiri egapirato, Palagu evega-namaato, epuki-kinikinirato, gena melo evenirato, ira na tanukou talimara gevenirato. ³⁷ Maparara gegani-kwaregato mulinai, Iesu gena melo na gau kovara gekokorato, papalu taulatoi kwapuna (7) gevega-vonurato. ³⁸ Vogau geganirato aonai marumo maparara ragana vativati (4,000), na gare manatura ria ati gevega-agi-kaurato. ³⁹ Ne Iesu na egutuma para etugu-lovolovorato mulinai, ia gati ai eragekauto, Makadana tanonai eagoto.

16

Parisea e Sadukea talimara geria ririwa vegailia ta kupa na pere marigo

Mareko 8:11-13; Luka 12:54-56

¹ Parisea e Sadukea talimara reketa Iesu genai geagoto, ne gerenagi-veripaganiato. Geria ririwa vegailia ta kupa na pere marigo, pia gitaa, ia taunatauna Palagu na etuguato talimana. ² Na Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Lavilavi aina garo everigona aonai, gokilana, ‘Kupa pekalo-vakalova, pe gura ati pene keto, gitagitana lagani nama.’ ³ A amoamo kavanai gokilana, ‘Toma gura maagina goti gevogomaina, kwalana kupa pekalo-vakalova, e gitagitana maki makalina.’ Kupa gogitaana gaurai, rakagau pio kilagia, lagani nama pa lagani rakava geriai rorinai, na ewagumona toma kolemana ati ripami! ⁴ Etoma gulu rakavana mavekalakauna (Palagu genana gegerevagito guluna), vegailia etavuna, na vegailia ati pana venimi, a Iona, peroveta tauna, genai ewalato vegailianamo.” Ne Iesu na eraokwanirato, geriana elaka-gerevagito.

Iesu gena melo geaovoaovoto

Mareko 8:14-21

⁵ Kovu na gevanagito kavatai vou, Iesu gena melo geripato, gau ati gegapikauto. ⁶ Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Rogomi pio vetole, pio poepoe, kwalana Parisea talimara e Sadukea talimara geria paraoa egoro-agiana mulamulana rogoni pio tolea.” ⁷ Ira matotaura na gekilagikoukourato, negetiwato, “Ia evetaina ekilana, kwalana pereti ati pata gapikau gaurai.” ⁸ Iesu

ripana ira na rakagau gekilagiato gaurai, ere-nagirato, netiwato, “Rakagau gaurai geregami na pereti ati pogo gapikau kilana gokilagiana? Kamonagi kei talimami! ⁹ Gomi rogotina goro ripa-rorirori? E ati gotugamagiana pereti imaima (5) na taunilimalima ragana imaima (5,000) na geganirato, e kovara gokokorato papalu vira govega-vonurato? ¹⁰ E ta maki, paraoa taulatoi kwapuna (7) na taunilimalima ragana vativati (4,000) na geganirato, e kovara gokokorato papalu vira govega-vonurato? ¹¹ Rakagau gaurai aomi ati gevekala-pakana, e ati goripana, au ati pereti akilagirana? E ana kila: Parisea talimara e Sadukea talimara geria paraoa egoro-agiana mulamulana rogonā pio tolea!” ¹² Gaurai ira nugara gevekala-pakato, e geripato maki, Iesu na ati paraoa mulamulana ekilagiato, na Parisea talimara e Sadukea talimara geria vevega-ripa kilara opakaura kavarai ekilato.

*Petero na Iesu ekilagi-atiato, Keriso
Mareko 8:27-30; Luka 9:18-21*

¹³ Iesu eagoto, Kaisarea Filipi vanugana tanona kavanai ekwarato. Vonai ia na gena melo erenagirato, netiwato, “Taunilimalima rakagau negetina, Taunilimalima Natuna rai?” ¹⁴ Ira gekilato, “Reketa gekilana, goi Ioane Bapatiso, reketa gekilana, Elia, e reketa gekilana, Ieremia pa peroveta talimana ta.” ¹⁵ Iesu na erenagirato, netiwato, “Na gomi rakagau nogotina au rai?” ¹⁶ Simona Petero na evega-geleato, netiwato, “Goi Keriso, maguli Palaguna Natuna.” ¹⁷ Iesu na evega-gele-veniato, netiwato, “Simona,

Ioane natuna, pono verere e vega-nama atamu ai pene mia, kwalana vevega-gele taunataunana povenia, eia ati talima ta genana pevogomai, na au Tamaku kupai etaluna na goi pevenimu. ¹⁸ Voia pakunai avaikilamuna: Goi Petero (ganina vatu), evatu atanai au geku ekalesia pana vega-rugaa. Kwarega tiavuna na maki ati pene lovoa. ¹⁹ Au na Kupa Basileia tavrira maki goi pana venimu; tanoparai pono ligora gaura maparara kupai maki Palagu na pene ligora; e tanoparai pono lugara gaura maparara kupai maki Palagu na pene lugara.” ²⁰ Ne Iesu na gena melo evaikilarato, talima ta ragai pia vega-ripaa ia Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli tauna).

*Iesu na gena kwarega e kuliitiwai ekilagirato
Mareko 8:31–9:1; Luka 9:22-27*

²¹ Volaganina na vegata Iesu na gena melo evega-ripa-kunerato, netiwato, “Au Ierusalemia aagona, pe Iuda velera, e Rupu Veaga velera kamura, e rova gevevega-ripagirawai talimara geriana roe avitivua-kamuvagina; e pia vagi-kwaregaku maki, na toma vega-toitoinai vou kwarega na mapana kuliiti-wai.” ²² Petero na evaigerevagiato, ne evaikilaato, netiwato, “Velekou, ati nevetaina; nevetaina ati pia vaivenimu, e ati pene wala maki.” ²³ Gaurai Iesu epoe-kuleto, Petero evaikilaato, netiwato, “Goi Satani, gekuna ono laka-gerevagi! Au geku lakalaka goi na oroli-gavuana, kwalana negemu tugamagi kilana ati Palagu genana evogomaina, na taunilimalima geriana.”

²⁴ Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, “Pene talima ta au muliku ai pene laka netina genai, ia matotauna pene veluga, gena sa-tauro pene vuaa, au muliku ai pene laka.”

²⁵ Gaura pakurai rai matotauna gena maguli egapi-gaugauana talimana, gena maguli pene pi-atogaa. A rai au pakuku ai gena maguli pene piatogaa talimana, gena maguli ati pene vegalekwalekwaa, na pene rawalia. ²⁶ Talima taa na tanopara maparana eririwaana genai gena maguli pene piatogaa, gena nama rakagau ia genai? Kwalana talima ta gena maguli epia-togaato gaurai, rakagau na mapene voi-waia? ²⁷ Kwalana Taunilimalima Natuna ia Tamana maekana kolemana e tiavuna kamuna e gena aneru maparara ria pia vogomai, ne taunilimalima kwapurakwapura geria kala gelegelerai voira pene venira.

²⁸ Avaikila-taunataunamina, enai reketa gerugatagona ira ati pia kwarega vou, pene ago Taunilimalima Natuna gena Basileia aonai pene vogomai pia gitaa.

17

Iesu gitagitana eirauto

Mareko 9:2-13; Luka 9:28-36

¹ Toma taula toitoi (6) geaikito mulinai, Iesu na Petero, e Teimiti, e tarina Ioane egapirato, golo kamuna kukunai geverageto, vonai iramo geregara. ² Ira gepoepoewai aonai, Iesu gitagitana warau eirauto: Ia wailana evewaeto garo vetaina, e gena rapuga gekulo-garogaroto gevekemelewai.

³ Ne emelo toitoi na Mose e Elia gegitarato, Iesu

ria gekilakilawai. ⁴ Vonai Petero na Iesu evaiki-laato, netiwato, “Velekou, nama iwavagi ita enai ea! Pene oririwana genai, ama gau toitoi aia kalara, gau ta goi gemu, gau ta Mose gena, e gau ta Elia gena.” ⁵ Ia roe waekilakilawai aonai, iloa kulo poikapoikana na ira ema gapi-gavurato karo ta eiloa aona na ekea-rigoto, netiwato, “Ia e au Natuku, aulamagi-kamu-iwavagiana; au averere-rakavana ia genai. Ia pio kamonagi-venia!” ⁶ Iesu gena melo toitoi na ekaro gekamonagiato aonai, kwano ai geketo-talito wailara maki kwano ai, kwalana gekali-rakavato gaurai. ⁷ Ne Iesu ira geriai eagoto, tauniparara enapa-kaunagirato, netiwato, “Tokuliiti, ragai iokali.” ⁸ Ira gealiitito aonai, ira na talima ta ati gegitaato ia ria, Iesumo geregana.

⁹ Maparara golo na gemarigowai aonai, Iesu na evaikilarato, netiwato, “Pogo gitara gaura maparara talima ta ragai pio vega-ripaa, pene ago Taunilimalima Natuna kwarega na pene kuliiti-wai.”

¹⁰ Ne Iesu gena melo na gerenagiato, negetiwato, “Rakagau gaurai rova gevevega-ripagirana talimara gekilana, Elia pene vogomai kune?”

¹¹ Iesu evega-geleto, netiwato, “Taunatauna vegata, Elia pene vogomai kune, gau maparara pene vega-valigu-waira. ¹² Na au na avaikilamina, Elia warau evogomaito, na taunilimalima ati ripara ia voo rai. Geria ririwa kalaramo ai gekalaveniawai. Voia gelegelena Taunilimalima Natuna maki pia vega-vitivitia.” ¹³ Ekila geriana Iesu gena melo geripato, ia na Ioane Bapatiso ekilagiawai.

Iesu na palagu rakavana na eporogiato melona evega-namaato

Mareko 9:14-29; Luka 9:37-42

¹⁴ Ira magewaikuleto taunilimalima gutuma geriai aonai, talima ta Iesu genai evogomaito, wailanai ema tiu-talito, ¹⁵ netiwato, “Velekou, au natuku melona ono vetugaa! Ia ewagiana, e tauniparana epilupilu-rakavana. Vega-vogovagi kalovai eketo-ragenā e nanu ai maki. ¹⁶ Gemu melo geriai agapi-agoato, na vega-namana ira geriai ati gelegele.” ¹⁷ Iesu evega-geleto, netiwato, “Ati kamonagi e kila-tilivagi guluna! Toma vira au gomi lagami ai pana talu? Toma vira pana vaigaoka venimi? Melo au geku ai iovua-maia!” ¹⁸ Iesu na melo tauniparanai etaluwai palagu rakavana ekila-waiato, ne palagu rakavana elaka-vagito, veganamo melo enamato.

¹⁹ Mulina kavanai Iesu gena melo genai geagoto, veavugai gerenagiato, negetiwato, “Rakagau gaurai ai ati gelegele palagu rakavana paia gui-atia?” ²⁰ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Kwalana gemi kamonagi ati gelegele gaurai. Avaikila-taunataunamina, pene gemi kamonagi mastadi gutuna girigiri vetaina genai, egolo pio vaikilaa, nopiotiwa, ‘Eanana ono vegapiiti, vonai ono vetao!’, pene vegapiiti pene ago. Kala maparara maki pio kalara ripa. [²¹ Palagu rakavara evetaira guiguira raupara irauna taai maaikina, na rapali e vokaimo.]”

Iesu gena kwarega maekilagi-waiato

Mareko 9:30-32; Luka 9:43-45

²² Toma ta, Iesu magena melo ria Galileiai getaluwai aonai, Iesu na evaikilarato, netiwato, “Taunilimalima Natuna pia lewaa vou taunilimalima gimarai pia tao-kaua. ²³ Ne pia vagi-kwaregaa, na toma toitoinei mapene kuliiti-wai.” Gena melo na gekamonagiato aonai, nugara gemetau-rakavato.

Rupu Veaga takiti monira venivenira

²⁴ Iesu magena melo ria Kaperanauma vanuganai gekwarato, ne Rupu Veaga monira gekokowai talimara gevogomaito, Petero gerenagiato, negetiwato, “Gomi gemi vevega-ripa tauna Rupu Veaga gena takiti monira evenina pa aikina?” ²⁵ Petero na evega-gelerato, netiwato, “Pa, evenina.” Petero numai ewaikuleto aonai, Iesu na erenagiato, netiwato, “Simona, goi gemu tugamagi rakavetaina? Tanopara velera pa king geria takiti monira raira na pia venira? Ira natura na pa tau polu na pia venira?” ²⁶ Petero evega-geleto, netiwato, “Tau polu na.” Iesu na evaikilaato, netiwato, “Voia ganina, ira natura ati pia veni. ²⁷ Na ragai pita vega-parura ulanana, gaurai kovu ai ono verigo. Kau pono pia-raia, magani tovtovona pono rolo ragea genai, pokana pono kala-pakaa, siliva monina ta pono rawalia. Pono gapia, pono venira ita taura ruala gera Rupu Veaga takiti monina.”

18

*Rai kamu iwavagi Kupa Basileia aonai?
Mareko 9:33-37; Luka 9:46-48*

¹ Volaganinai Iesu gena melo ia genai geagoto, gevaikilaato, “Rai kamu iwavagi Kupa Basileia aonai?”

² A Iesu na melo girigiri ta ekea-agoato, ne nuganugarai evega-ruga-taliato, ³ netiwato, “Taunatauna vegata, avaikilamina, gomi ati pio vetugamagi-kule emelo girigiri vetaina ati pio ago genai, gomi Kupa Basileia aonai ati pio laka-toga. ⁴ Talima ta matotauna evevega-aomana emelo girigiri vetaina, ia kamu iwavagi Kupa Basileia aonai. ⁵ E rai na melo girigiri evetaina au araku ai pene gapi-ragea talimana na au maki egapi-ragekuna.”

Talima taa na melo girigiri gena kamonagi ragai pene vega-rakavaa

Mareko 9:42-48; Luka 17:1-2

⁶ “Gaurana pene melo girigiri ta gena kamonagi au geku ai talima taa na evega-rakavaana, ia pere nama vatu kamuna ta gaagonai pegere kwatukaua, rawapara ropu-kelaunai pere vegugutukwarega. ⁷ Tanopara mavetugana kekei, kwalana veripagani genana talima geria kamonagi evegarakavaana. Gau vovetaira vanagivanagi pia wala vegata, na veripagani evega-walaana talimana vetugana kekei.

⁸ Pene goi gimamu pa gagemu na rakavai etaomuna genai, pono pati-vagia, ne pono pi-atogaa! Gimamu kwapunai pa gagemu kwapunai maguli vanagivanagi pono rawalia nama, a ati nama gimamu ruala e gagemu ruala na kalova egala-vanagivanagina kapunai pia pia-kaumu. ⁹ Pene goi matamu na rakavai etaomuna

genai, pono kipo-vagia, pono piatogaa. Matamu kwapunai maguli vanagivanagi pono rawalia nama, a ati nama matamu rualana kalova egala-vanagivanagina kapunai pia pia-kaumu.”

Parapore -Elekawalekwato mamoenā

Luka 15:3-7

¹⁰ “Rogomi pio vetole, emelo girigiri ta nogo rugaana nea. Kwalana avaikilamina: Geria aneru na au Tamaku kupai etaluna wailana lagani mapararai gegitaana. [¹¹ Taunilimalima Natuna ia lekwalekwa talimara vega-magulira ularana evogomaito.]

¹² Rakagau gotugamagiana? Pene talima ta gena mamoe tinavuna (100), na kwapuna pene lekwalekwa genai, ia rakagau pene kala? Ia na gagala taulavati kwapuna e taulavati kwapuna (99) golo kapanai pene raokwanira, ne pene ago, lekwalekwa mamoenā pene vetavua. ¹³ Pene verewalia aonai, taunatauna avaikilamina, pene verere-rakava. A gena mamoe gagala taulavati kwapuna e taulavati kwapuna, ati gerigoto gaura, maki pene vanagira. ¹⁴ Voia gelegelena Tamami kupai etaluna ati gena ririwa, emelo girigiri ta pene lekwalekwa.”

Tarimu taa na pene kala-rakava-venimu

¹⁵ “Pene goi tarimu taa na pene kala-rakava-venimu genai, pono ago, gena kala rakavana pono vega-matagaia. Na veavugai ekala pono kalaa, ia e goimo. Pene ia na pene kamonagimu e pene gapi-ragemu genai, tarimu goi gemu ai pene waikule. ¹⁶ Na pene ati pene gapi-ragemu genai, talima ta pa ruala pono gapira, goi ria pio ago

genai, ne ‘kila maparara pia vega-taunataunara, kamonagi talimara ruala pa toitoi geriana,’ Puka Veaga ekilana vetaina. ¹⁷ Pene ira ati pene kamonagira genai, pia wala gaura maparara rupu pa ekalesia tanukouna pono vega-ri-paa. Pene ekalesia tanukouna karona ati pene kamonagia, goi na ia Palagu ati ripana talimanai e takiti-koko pa kala rakava talimanai pono vega-agoa.

¹⁸ Avaikila-taunataunamina: Tanoparai pio ligora gaura maparara kupai maki Palagu na pene ligora; e tanoparai pio lugara gaura maparara kupai maki Palagu na pene lugara.

¹⁹ Au na avaikila-waimina: Tanoparai gomi talima ruala gau kwautai nugami pio tao-kwapunaa e pio rapali-agiaa Tamaku kupai etaluna na pene venimi. ²⁰ Kwalana au araku ai talima ruala pa toitoi pia tanu-kou kapurai, au maki ira ria vonai.”

Parapore -Rakava ati etugamagi-piatogaana talimana

²¹ Gaurana Petero Iesu genai eagoto, evaikilaato, “Velekou, au tariku na pene vega-rakava-agoku genai, gena rakava vega-vira vetaira pana tugamagi-piatogaa? Taulatoi kwapuna pa?”

²² Iesu evega-geleto, netiwato, “Aikina, ati taulatoi kwapunamo, na gagala taulatoi kwapuna (70) e taulatoi kwapuna pia vetapura, pa 70 taims 7, (voia ganina vanagivanagi).

²³ Iokamonagi, Kupa Basileia vele ta vetaina, ia eririwato, gena vetugunagi talimara geria gapitore pene tavura e pene vega-rorirorira. ²⁴ Ia na gapitore roli evetavurawai aonai, vetugunagi talimana ta gema gapi-togaato, ia gena gapitore

genai kina gagala (10) milion, moni kamu iwav-agina, ekalaato. ²⁵ Evetugunagi tauna gena moni ati gelegele gena gapitore pene vega-voia. Gaura pakurai vele na gena vetugunagi melora evaikilarato, etalima pia voi-agia, vele ta gena vetugunagi melonai pene ago, magarawana e manatuna e magena rinaga maparara maki, gena gapitore pene vega-voia ulanana. ²⁶ Vetugunagi tauna vele gagen kwanai evetiu-talito, enogiato, netiwato, 'Ono vaigaoka-veniku. Gemu gaura maparara voira pana venimu.' ²⁷ Vele na evetugaato gaurai, vetugunagi tauna gena gapitore etugamagi-lekwalekwaato, ne etugu-lakaato.

²⁸ Evetugunagi tauna elaka-piatito, ia gatana vetugunagi talimana ta erawaliato. Egatana moni kiata egapi-toreato ia genai. Egapi-taliato, gaagona na ekiki-vanaigato, evaikilaato, 'Au geku ai ogapi-toreto monina voina ono veniku!' ²⁹ Gatana vetugunagi talimana ia gagen kwanai evetiu-talito, enogiato, netiwato, 'Ono vaigaoka veniku, pe voina maparana pana venimu!' ³⁰ Na ia ati eririwato, gaurana tipura numanai eroli-togaato. Vonai pene talu, pene ago gena gapitore voina pene kalaa netiwato.

³¹ Ne ia ria vetugunagi geago-veni-kouwai talimara na vokala gegitaato aonai, ira nugar gemetauto, gaurana geagoto vele genai, vokala gewalato gaura maparara gevega-ripaato. ³² Vovetaina gaurai ia na vetugunagi tauna numai ekea-togaato, evaikilaato, netiwato, 'Goi vetugunagi tauna rakavana! Goi au geku ai moni vira milion kina ogapi-torerato gaura maparara atugamagi-lekwalekwarato, voina ati ovenikuto,

kwalana onogikuto gaurai. ³³ Gelegelena goi na maki gatamu vetugunagi tauna poro vetugaa, au na goi avetugamuto vetaina.’ ³⁴ Evele eparu-rakavato, gaurai vetugunagi tauna tipura numanai etao-togaato, vonai metauna pene vuua, pene ago gena gapitore voina maparana pene veni-waia.

³⁵ Iesu gena kila ikana kavanai evetaina ekilato: Tamaku kupai etaluna gomi maparami ekala kwapunaimo pene kala-venimi, pene goi tarimu gena rakava nugamu maparanai ati pono tugamagi-piatogara genai.”

19

Vegarawa lugalugana

Mareko 10:1-12; Luka 16:18

¹ Iesu na egaura maparara ekilagi-gatuvagirato mulinai, Galileia eraokwaniato, Iudea tanonai eagoto, Ioridana waina kavatai.

² Taunilimalima gutuma para ia mulina na gevogomaito, e vonai geria viti evega-namarato.

³ Parisea talimara reketa ia genai geagoto, geverenagi-veripaganiato, negetiwato, “Talima ta gena ririwa garawana pene rugaa netina genai, rova na pene gapia pa?”

⁴ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi na Puka Veaga ati goagiana? Evetaina ekilana, ‘Tovotovona na vegata, Palagu na gaura maparara ekalarato aonai, ia na taunilimalima maki ekalarato maru e gare.’ ⁵ Ne Palagu ekilato, ‘Vovetaina pakunai tau taa na tamana e tinana pene raokwanira, garawana goti pia talu, ne ira

taura ruala pia kwapuna.’⁶ Gaura pakurai ira ati ruala, na kwapunamo. Vovetaina gaurai Palagu na eveakwapurato talimara talima taa na ati mapene tao-vepakara.”

⁷ Parisea talimara na gevaikilaato, negetiwato, “Rakagau gaurai Mose na rova ekalaato aonai, ekilana, maru na vegarawa lugalugana pene taloa vou, garawana pene tugu-lakaa?”

⁸ Iesu evega-geleto, netiwato, “Mose na rorirori evenimito, garawami pio tugu-lakara ulanana, kwalana gomi vega-ripami gaoka-poroporo gaurai. Na Palagu na gaura maparara ekalarato aonai, evetaina aikina. ⁹ Avaikilamina: Rai na garawana, lewana ati evegeno-agina, na tipo epia-togaana gare ta mapene garawaa, ia evegeno-agina.”

¹⁰ Iesu gena melo na gevaikilaato, negetiwato, “Vegarawa rauparana vovetaina gaurai, talima ragai pia vegarawa maki nama.” ¹¹ Iesu evega-geleto, netiwato, “Evevega-ripa ea taunilimalima maparara na ati pia tugamagi-pakaa, na Palagu na raira tugamagi-ilu evenirato talimaramo. ¹² Taunilimalima reketa ati gevegarawana, kwalana ira vovetaina vegata gewalato tinara geriana, gaurai ati gelegele pia vegarawa; reketa eunuko taura vetaira, (taunilimalima na ragira gegapirana); reketa Kupa Basileia pa Palagu vetugunagina pia ago-venia pakunai ati gevegarawana.”

*Iesu na melo girigiri evega-namarato
Mareko 10:13-16; Luka 18:15-17*

¹³ Talima reketa natura Iesu genai gevua-
agorato, gimana ira atarai pene tao-kaura, e pene
rapali ulanana. Na gena melo na gekila-wairato.

¹⁴ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Nemelo giri-
giri ia vogomai au geku ai, ragai iokila-waira,
kwalana Kupa Basileia nevetaira talimara geria.”

¹⁵ Gaurana Iesu gimana atarai etao-kaurato,
evega-namarato vou eraokwanirato.

Malaga valigu rinaga vogo talimana

Mareko 10:17-31; Luka 18:18-30

¹⁶ Toma ta talima ta Iesu genai eagoto, evaiki-
laato, “Vevega-ripa tauna, rakagau namana pana
kalaa vou, maguli vanagivanagi pana vaia?”

¹⁷ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Rakagau gau-
rai au orenagikuna, arigi gau namana? Kwa-
punamo nama, Palagu. Pene oririwana mag-
uli vanagivanagi pono vaia genai, Palagu gena
rova pono kwalanara.”

¹⁸ Ia na Iesu erenagiato,
netiwato, “Arigi rova okilagirana?” Iesu ekilato,
“Ragai pono vagivagi, ragai pono vegenoagi, ragai
pono lema, ragai pono veroli-opakau, ¹⁹ tamamu
e tinamu pono kupa-kaura, e lagamu talimana
maki pono ulamagia, goi matotaumu oveulamag-
ina vetaina.” ²⁰ Emalaga valiguna netiwato, “Au
nerova maparara akwalanarana. Rakagau au na
pana kalaa?”

²¹ Iesu na ia evega-geleato, netiwato, “Pene goi
oririwana pono rorirori genai, tovoovona goi
ono ago, gemu rinaga maparara pono voivoi-
agira, pe monira ati geria e ati garia talimara
pono venira, ne kupai magemu rinaga. Kapinai
muliku ai ponomalaka.” ²² Malaga valiguna

eia ekamonagiato aonai, nugana mametauna na eraokwaniato, kwalana ia magena rinaga vogo talimana.

²³ Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, “Au na avaikila-taunataunamina: Rinaga vogo talimara geria laka-toga Kupa Basileia aonai gaoka-galagala vagi. ²⁴ Maavaikilamina: Kamela rina iluna na pene vanagi gaoka, na gena rinaga vovogo talimana Palagu gena Basileiai gena laka-toga gaoka-galagala vagi.” ²⁵ Gena melo na ekila gekamonagiato aonai, gevevega-kalirakavato. Gaura pakurai geverenagito, negetiwato, “Pe, rai na maguli vanagivanagi pene rawalia?” ²⁶ A Iesu na egita-kalakalarato, ne evega-gelerato, netiwato, “Taunilimalima geriai ati gelegele, na Palagu genai gau maparara gelegele.”

²⁷ Gaurana Petero ekila-rageto, netiwato, “Goi ripamu, ai gema gaura maparara garaokwaniato, ne goi mulimu ai galakana! Ne ai rakagau paia gapi?” ²⁸ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Avaikila-taunataunamina, tanopara valiguna pene matagai aonai, Taunilimalima Natuna gena terona pa vele tanukauna rakirakinai pene tanukau, e gomi gagalana ruala au muliku ai golakana talimami maki vele tanukauna gagalana rulai pio tanukau, Isaraela gena kwalu gagalana ruala pio gita-togara, e pio vaira. ²⁹ Talima taa na gena numa, kakana, tarina, walawalana, tamana e tinana e natuna, e gena tano, au pakuku ai pene raokwanira genai, ia gau tinavutinavu pene rawali, e maguli vanagivanagi maki pene vaia.

³⁰ Na taunilimalima gutuma etoma gekunena

piave kapi, e gutuma maki etoma gekapina piave kune.”

20

Parapore -Inagulu talimara vine araganai

¹ “Kupa Basileia evetaina: Vine aragana talimana ta amoamo valiguvaliguna numa na elakatito, gena vine araganai pia inagulu talimara etavurato. ² Ne inagulu talimara ria gekila-koukouto e gevega-taunataunaato, voinagulu talimara toma kwapuna pia inagulu-agia voira siliva monina kwapuna pene venira negetiwato. Ne gena vine aragana aonai etugu-agorato. ³ Amoamo ora gauna 9 koloko vetaina ia maelakapiatito, maketi ai eagoto, vonai talima reketa geruga-lekwalekwa tagowai egitarato. ⁴ Ne evaikilarato, netiwato, ‘Gomi maki geku vine araganai ioago, iove inagulu, pe voimi rorirorina pana venimi.’ ⁵ Ira maki geagoto. Garogota ora gauna 12 koloko e 3 koloko vetaira ia numa na maelakatito, reketa maerawalirato, maetugurato. ⁶ Lavi kavanai ora gauna 5 koloko vetaira maelakati-waito, reketa roe wagerugatagowai aonai maerawalirato. Ne erenagirato, netiwato, ‘Rakagau gaurai enai goruga-kawakawa-tagona garo vowaeverigona?’ ⁷ Ira na gevega-geleato, negetiwato, ‘Kwalana talima taa na inagulu ati evenimaina gaurai.’ Ne evaikilarato, ‘Gomi maki geku vine araganai ioago, iove inagulu.’

⁸ Garo enonorigoawai aonai, araga gatana na inagulu taura egita-tagorawai talimana evaikilaato, netiwato, ‘Inagulu talimara ono keara,

pe voira pono venira, ewagumona pege inagulu talimara pono veni-kunera, pene ago pakea kunera talimara geriai pono vevenikwara.’⁹ Gaurana volavilavi ora gauna 5 koloko etugurato talimara gevogomai-kuneto, ne siliva monira kwapurakwapura gegapito.¹⁰ Geagokuneto talimara gevogomaito aonai, ira matapolu gekilato voira kiata mapene taokau, na ira maki siliva monira kwapurakwapuramo gegapito.¹¹ Geria moni gegapirato aonai, gemunemuneto araga gatana genai,¹² gekilato, ‘Etaunilimalima ewagumona vou pege vogomai ora kwapunamo pege inagulu mavoira, na ai toma maguguluna paga vekwalavi-agia, e garo tiavuna na perala-rakavamai aonai voimai ira ria povenigelelemai.’

¹³ Araga gatana na ira ta evaikilaato, netiwato, ‘Gataku, ono kamonagiku, au na goi ati paopamu. Takila-koukouto aonai, toma kwapuna voina siliva monina kwapuna natatiwato, ei?’¹⁴ Ewagunamo voimu ono gapia, ono laka! Au aririwana ekapi talimana pana venia, goi pavenimu gelegelena.¹⁵ Pe, au mageku rorirori, geku moni au geku ririwa gelegelenai pana vevenia-agia. Pa goi oparuna, kwalana au aoku mavererenai avenina.’

¹⁶ Iesu gena kila evega-ikaato mulinai ekilato, ‘Kune talimara pia kapi, e kapi talimara pia kune.’ ”

*Iesu gena kwarega maekilagi-matagaiato
Mareko 10:32-34; Luka 18:31-33*

¹⁷ Iesu Ierusalemema rauparana na everagewai aonai, gena melo gagalana ruala evaigere-vagirato, veavugai evaikilarato, netiwato, ¹⁸ “Iokamonagi, ita Ierusalem mai taveragena. Vonai Taunilimalima Natuna Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-ripagirana talimara gimarai pia taoa. Ira na gena kwarega kilana pia vega-taunataunaa, ¹⁹ ne ati Iuda (Roma) talimara pia venira, ira na pia vegarevegare-agia, pia kwaria e pia satauroa; na toma vega-toitoinai mapene kuliiti-wai.”

Tina ta gena noginogi

Mareko 10:35-45

²⁰ Ne Tepetaio garawana manatuna ruala Teimiti e Ioane ria Iesu genai geagoto, wailanai gevetiu-talito, gau kwauta ene nogia ulanana. ²¹ Ne Iesu na egare erenagiato, netiwato, “Goi rakagau oririwana?” Ia evega-geleto, netiwato, “Ono vega-ripaku, au natuku tauria ruala ea, goi ria pio wati-tanu, ta ripamu ai, e ta kaulimu ai gemu Basileia aonai.” ²² Na Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi ati ripami rakagau gonogiana. Au na viti-vua kaperina pana niua gauna gomi na maki pio niua ripa?” Ira gevega-geleto, netiwato, “Pa, paia niua.” ²³ Iesu na maevaikilarato, netiwato, “Taunatauna, au geku kaperi gomi na maki pio niu-agia, na au ripaku ai pa kauliku ai pio tanu nogotina ati au na pana vega-taunataunami; eia e au Tamaku na ekala-maavurato talimara geria.”

²⁴ Melo gagalana (10) na eia gekamonagiato aonai, etalima ruala Teimiti e Ioane geparu-

venirato. ²⁵ Gaurana Iesu na maparara ekeakoukourato, ne evaikilarato, netiwato, “Gomi ripami, ati Iuda talimara geria vele na taunilimalima getugu-naginagirana, e geria vekuneagi talimara kamura na geria rorirori tiavura na gelaunaginagirana. ²⁶ Na gomi vepakami ai vove-taina ragai pio kala. Pene ta gomi vepakami ai pene kamu netina genai, ia gomi maparami vetugunagimi pene ago-veni, ²⁷ e rai pene kune netina talimana, ia gemi vetugunagi talimanai pene ago. ²⁸ Taunilimalima Natuna vetaina, ia evogomaito ati taunilimalima na ia vetugunagina pia ago-veni ulanana, na ia evogomaito taunilimalima vetugunagira pene ago-veni, e gena maguli pene tao-rigoa, taunilimalima gutuma pene voi-waira e pene vega-magulira ularana.”

Iesu na mata-kele talimara ruala eveganamarato

Mareko 10:46-52; Luka 18:35-43

²⁹ Iesu magena melo ria Ieriko geraokwaniato, taunilimalima gutuma para ira mulira na geagoto. ³⁰ Mata-kele talimara ruala raupara pipinai getanu-tagowai, gekamonagito Iesu elaka-vanagiwai, ne gekea-kogokogoto, negetiwato, “Velekou o, Davida natuna, ai ono gita-vetugamai!” ³¹ Taunilimalima na gekilawairato, ragai pia kea negetiwato, na ira gekeavigiragewai, “Velekou, Davida Natuna o, ai ono gita-vetugamai!” ³² Iesu eruga-talito, ne ekeamairato, evaikilarato, “Rakagau gemi ana kalaa nogotina?” ³³ Ira na gevaikilaato, “Velekou, ai gaririwana matamai onoma kala-pakara!” ³⁴ Ne

Iesu na evetugarato, matara enapa-kaunagirato, veganamo matara genamato e gepoepoeto, ne Iesu mulina na geagoto.

21

Iesu gena laka-toga Ierusalem mai gevonevone-agiato

Mareko 11:1-11; Luka 19:28-40; Ioane 12:12-19

¹ Iesu magena melo ria gelakato geagowai, Ieruselema gevekaviawai, e Betepeiti ai gekwarato Olive Golona kavanai, ne Iesu na gena melo ruala etugu-kunerato, ² evaikilarato, netiwato, “Ioago, wailara vanuganai. Vonai toniki ta kwatukau manatuna goti pio rawalira, pio luga-vagira, ne au geku ai pio vaimaira. ³ Pene talima taa na pene renagimi genai, pio vaikilaa, ‘Velekou na eririwaana, roe nea mapene tugu-waikulera, ati pia kwaipo.’” ⁴ Eia ewalato genana, peroveta tauna gena kilagavu kilana evega-taunataunaana, netina, ⁵ “Siona natuna, (Ieruselema talimara), ono vaikilara, ‘Ono gitaa, gemu Vele evogomaina, aoma talimana, toniki kukunai etanuna, etoniki natuna rogenai petanukau.’”

⁶ Emelo ruala geagoto, Iesu na evaikilarato kalana gelegelenai gekalato. ⁷ Ira toniki manatuna goti Iesu genai gevaiagorato, geria rapuga kamura toniki rogerai geava-kaurato, ne Iesu etanukauto. ⁸ Taunilimalima gutuma para geria rapuga kamura rauparai geavarato, reketa gautupu lekara malaura gepatirato, ne rauparai geavarato. ⁹ Taunilimalima gutuma para ia

wailanai gelakato e mulinai gelakato, evetaina
gevonewai, negetiwato,

“Hosana, Davida natuna gena!

Velekou aranai evogomaina

talimana ita vega-namaa!

Hosana kupa atagaina raimoraimonai!”

¹⁰ Iesu Ierusalem mai elaka-togato aonai, vanuga taunilimalimara maparara geverakaverakawai e geverenagiwai, negetiiwai, “Goi ne rai?” ¹¹ Iesu ria gelaka-kouto talimara na gevega-gelerato, negetiwato, “Ia e Iesu, peroveta tauna, Galileia vanugana Nasareta na evogomaina.”

Iesu na Rupu Veaga ealevaato

Mareko 11:15-19; Luka 19:45-48; Ioane 2:13-22

¹² Iesu Rupu Veaga aonai elaka-togato, ne voivoi talimara maparara egui-atirato. Moni gevepoe-agirawai talimara geria pata e pune gevoivoi-agirawai talimara geria tanukau gaura egule-vepoporato, ¹³ e evaikilarato, netiwato, “Puka Veaga aonai evetaina etaloato, Palagu ekilato, ‘Au geku numa rapali numanai pia kilagia,’ na gomi na lema talimara geria kumu kapunai pogo vega-agoa.”

¹⁴ Mata-kele e gage rakava talimara Iesu genai gevogomaito Rupu Veaga aonai, ne ia na evega-namarato. ¹⁵ Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-ripagirawai talimara na gena kala iwavagi kalara gegitarato, e melo girigiri karora gekamonagirato, Rupu Veaga aonai gevonewai, negetiwato, “Hosana, Davida natuna gena,” gaura pakurai ira geparu-rakavato, ¹⁶ ne Iesu gerenagiato, negetiwato, “Ira na ne rakagau

gekilagirana okamonagirana pa?” Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Pa akamonagina, na gomi na Puka Veaga aonai ati goagiana, ‘Melo girigiri e tinara latara erogerururana melora na maki goi gevega-ragemuna?’” ¹⁷ Ne Iesu na eraokwanirato, vanuga kamuna na elakatito, Betaniai eagoto, vonai evemaituto.

Iesu na figi gautupuna evega-rakavaato

Mareko 11:12-14; 11:20-24

¹⁸ Amoamo, Iesu vanuga kamunai maewaikuleto, eagowai aonai, ia evitoato. ¹⁹ Ia na figi gautupuna ta raupara pipinai egitaato, ne eago-veniato, na ati vuana, launa kovagonamo. Ne Iesu figi gautupuna evaikilaato, netiwato, “Goi gemuna vuavuamu ati mapia matagaiwai!” Veganamo vofigi gautupuna emalai-gatu-vagito.

²⁰ Gena melo na figi gautupuna emalai-gatuto gegitaato aonai, gevevega-kali-rakavato, negetiwato, “Figi gautupuna e rakavetaina pe veganamo pekwarega?” ²¹ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Avaikila-taunataunamina, pene gomi pio kamonagi, e ragai pio aovoaovo gomi na maki efigi gautupuna genai pakalaa vetaina pio kalaa ripa; e ati voiamo, na egolo pio vaikilaa, ‘Ono vegapiiti, pe rawaparai ono vepiarai,’ vokala pene wala. ²² Gau maparara rapali ai pio kilagira makamonagimi na genai pio rawalira.”

Iesu gena tiavu kwalana geverenagi-agiato

Mareko 11:27-33; Luka 20:1-8

²³ Iesu Rupu Veaga aonai elaka-togato, evevegaripawai aonai, Rupu Veaga velera kamura e

Iuda velera ia genai gevogomaito, ne gerenagiato, negetiwato, “Arigi tiavu ai goi na ekala okalarana? Rai na roriori evenimuto?”

²⁴ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Au na maki verenagi ta ana venimi; pene pio vega-gelea genai, au na arigi roriori ai ekala akalarana pana vega-ripami. ²⁵ Ioane gena bapatiso kalana ravanana evogomaito? Kupa na evogomaito, pa taunilimalima geriana?” Ira nuganugarai geverolito, gekilato, “Pene ita pita kila, ‘Palagu genana’ nepitatiwa genai, ia pene kila ‘Rak-agau gaurai Ioane ati govega-taunataunaana?’ nepenetiwa. ²⁶ Na pene ita pita kila, ‘Taunilimalima geriana’ nepitatiwa genai, taunilimalima kalira na pita kali, kwalana ira ripara, Ioane peroveta talimana taunatauna.” ²⁷ Gaura pakurai ira na Iesu gevega-geleato, negetiwato, “Ai ati ripamai.” Ne Iesu na ira evaikilarato, “Au na maki arigi roriori ai ekala akalarana ati pana vega-ripami.”

Parapore -Melo ruala

²⁸ “Eparapore raka gotugamagi-tiwaana? Talima ta manatuna ruala. Tau kunena genai eagoto, evaikilaato, netiwato, ‘Natuku, toma ono ago, vine araganai onove inagulu!’ ²⁹ Natuna na evega-geleato, netiwato, ‘Ati aririwana,’ na kapinai evetugamagi-waito, ne eagoto. ³⁰ Ia maeagoto natuna vega-rualana genai, tau kunena evaikilaato gelegelenai evaikilaato. Melo evega-geleto, netiwato, ‘Aagona,’ na ati eagoto. ³¹ Ira taura ruala vekarawarai rai na tamara gena ririwa ekalaato?” Ira gevega-geleto, negetiwato,

“Tau kunena.” Iesu na evaikilarato, “Avaikila-taunatauna vagimina, takiti-koko talimara e mata-poraga vavinerana na gekune-agimina Palagu gena Basileia lakatoganai. ³² Ioane Bapatiso gomi gemi ai evogomaito kala rorirori rauparana gemi ai evega-matagaiato, na ati gokamonagi-veniato. Na takiti-koko talimara na e mata-poraga vavinerana na gevega-taunataunaato. Gomi na maki gogitarato, na ati govetugamagi-waito, ati govega-taunataunaato.”

*Parapore -Araga gitatagona talimara rakavara
Mareko 12:1-12; Luka 20:9-19*

³³ Iesu ekilato, “Parapore ta maiokamonagia: Tano gatana taa na vine aragana evaroato, kanana ekalaato, tano ai vine kikiagina legana etaviato, araga gitatagona numana maki evegarugaato. Voia mulinai araga gitatagona talimara geriai gena araga eraokwaniato, ne elakato kapu taai. ³⁴ Vine vuara (grapes) gemerato, ne ia na gena vetugunagi talimara etugurato araga gegita-tagoawai talimara geriai, gena vine vuara reketa pia gapira ulanana. ³⁵ Na araga gitatagona talimara na vetugunagi taura gegapirato, ne ta gekwariato, mataa gevagiato, e mataa vatu na gevaleato. ³⁶ Araga gatana na gena vetugunagi taura vogo reketa maetugurato, na vovetainamo gevaivenirato. ³⁷ Ikanai ia natuna taunataunana geriai etuguato, ekilato, ‘Natuku ana tugua, ira na pia kupa-kaua.’ ³⁸ Na araga gitatagona talimara na natuna gegitaato aonai, matotaura gevevaikilato, negetiwato, ‘Araga pene gaunaa melona ea, pe ita gapia, ita vagi-kwaregaa, pe gena araga pita

gaunaa!’ ³⁹ Gaurai gegapi-taliato, vine aragana mulinai gerolo-atiato, gevagi-kwaregaato.”

⁴⁰ Iesu everenagito, netiwato, “Araga gatana pene vogomai aonai, voaraga gitatagona talimara raka pere kalagi-tiwara?”

⁴¹ Ira gevega-geleto, negetiwato, “Vokala rakava talimara ia na pene vagira vegata, e vine aragana gitatagona talima polura reketa mapene venira, ne geria vua laganirai, vuara ia genai pia vua-agera.”

⁴² Iesu na maevaikilarato, netiwato, “Gomi na e talotalo Puka Veaga aonai ati goagiana, evetaina ekilana,

‘Vatu numara gekalarana
taunilimalima na ati geririwaato
e gepia-togaato vatuna
vatu keakwalai eagoto.

Ekala ea Velekou na ekalaato,
matara na tagitaana,
gitagitana irau vagi vegata.’

⁴³ Gaura pakurai avaikilamina, Palagu gena Basileia gemina pene gapi-vagia, e vuavua evega-walaana petena pene venia. [⁴⁴ Rai vovatu atanai pene ketokau talimana pene vua-kavalugaa; e evatu talima ta atanai pene ketokau genai, pene vega-minamina vagia.]”

⁴⁵ Rupu Veaga velera kamura e Parisea talimara na Iesu gena parapore gekamonagirato aonai, geripato, Iesu na ira ekilagirana, ⁴⁶ gaurana ira geria ririwa pia gapi-talia. Na taunilimalima gutuma getanu-koukou tagowai kalira na gekalito, kwalana ira na getugamagiawai, Iesu peroveta talimana ta.

22

Parapore -Vegarawa velekwana Luka 14:16-24

¹ Iesu na Iuda velera geria parapore ta maekilagiato: ² “Kupa Basileia roli vele ta vetaina, natuna gena vegarawa velekwana ekala-maavuato. ³ Ne gena vetugunagi talimara etugurato, evaikilarato talimara pia keara, na ati geririwato gaurai, ati gevogomaito. ⁴ Gaura pakurai ia na vetugunagi talimara taarana maetugurato, evaikilarato, ‘Avaikilarato talimara iovaikilara: Au geku velekwa pakala-gatua, geku polomakau marura e polomakau natura mona poua pava-gira, gaura maparara pakala-maavura, gaurai iovogomai velekwai.’ ⁵ Na ira gevevega-waito, geria ririwa inaguluramo gekalarato. Ta aragai elakato, mataa gena sitoai eagoto. ⁶ Pa reketa vetugunagi talimara gegapi-talirato, gekwarirato, e gevagi-kwaregarato.

⁷ Vele eparu-rakavato, gena vetali goleara etugurato, vovagivagi talimara gevagi-kwaregarato, e geria vanuga kamuna gekapukauato. ⁸ Ne ia na gena vetugunagi talimara evaikilarato, netiwato, ‘Au geku vegarawa velekwana pakala-maavua, na au na avaikilarato talimara ati gelegele pia vogomai. ⁹ Gaura pakurai ewagumonamo ioago, gatama kamura raka veregavarai pio rawalira talimara maparara pio vaikilara, pia vogomai velekwai.’ ¹⁰ Ne vetugunagi talimara geagoto, gatamai e rauparai gerawalirato talimara maparara, namara,

rakavara, gekoko-akorato, vegarawa numana maki gevega-vonuato.

¹¹ Ne vele elaka-togato, gevogomaito talimara gitagitara aonai, ia na talima ta vonai egitaato, ati gena vegarawa rapugana. ¹² Ne erenagiato, netiwato, ‘Gata, goi ravanana polaka-toga, ati gemu vegarawa rapugana?’ Na votalima ati ekilakilato. ¹³ Ne vele na gena vetugunagi talimara evaikilarato, netiwato, ‘Gimana e gagenā ioligoligora, ne iopiatia muli mukunanai. Vonai pene tagi, karikarina maki pene gala-kokikokira.’ ¹⁴ Kwalana talima gutuma Palagu na ekearato, na maine evirigirato maguli pia vaia.”

*Kaisara, Roma geria vele, gena takiti monira
Mareko 12:13-17; Luka 20:20-26*

¹⁵ Parisea talimara gelaka-gerevagito, genavuga-koukouto, Iesu pia vega-verauleaa verenagira gekalarato. ¹⁶ Gaurana ira na geria melo taarana e Heroda mulinai gelakawai talimara taarana getugu-akorato, gekilato, “Vevega-ripa talimamu, ai ripamai goi taunatauna kala roriori talimamu. Goi taunataunai Palagu gena raupara ovevega-ripagi-gitakauana. Taunilimalima kalira na ati okalina, talima geria raki maki ati otugamagirana. ¹⁷ Gaura pakurai ono vega-ripamai, raka otugamagi-tiwana: Kaisara, Roma geria vele, genai takiti paia veni pa aikina?”

¹⁸ Na Iesu ripana geria navuga rakavara gaurai, evaikilarato, “Gomi opakau talimami! Rakagau gaurai au goopa-tovokuna? ¹⁹ Takiti monina ta ioveniku, anama gitaa, ne siliva monina ta

geveniato.” ²⁰ Ne ia na erenagirato, netiwato, “E rai avuavuna e rai arana?” ²¹ Ira gevegeleto, “Kaisara gena.” Iesu na evaikilarato, netiwato, “Gaurai, Kaisara gena gau Kaisara pio venia, Palagu gena gau Palagu pio venia.” ²² Vokila gekamonagiato aonai, gevevega-kalirakavato, ne geraokwaniato, gelakato.

Kuliiti-wai kilara

Mareko 12:18-27; Luka 20:27-40

²³ Votomamo ai Sadukea talimara reketa Iesu genai geagoto. Ira geria tugamagi kwarega talimara ati pia kuliiti-wai. Gaurai Iesu gerenagiato, negetiwato, ²⁴ “Vevega-ripa talimamu, Mose evetaina ekilato, ‘Pene maru ta ati natuna pene kwarega genai, wapuna kakana pa tarina taa na pene garawaa, natura pia maguli kwarega tauna gena.’” ²⁵ Tau walakako maparara taulatoi kwapuna enai getaluwai. Tau kunena evegarawato, ekwaregato ati natuna, ne tarina na wapuna egarawaato. ²⁶ Vokala tarina vega-rualana genai maewalato, vega-toitoina maki vovetainamo pene ago vega-aulatoi kwapuna genai. ²⁷ Ikanai vogare maki ekwaregato. ²⁸ Kuliiti-wai tomanai vogare rai garawana? Kwalana ira taura taulatoi kwapuna na gegarawaato.”

²⁹ Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi goleana, kwalana Puka Veaga ganina e Palagu gena tiavu ati ripami. ³⁰ Kwarega na mapia kuliiti-wai talimara ati mapia vegarawa. Ira aneru vetaira kupai. ³¹ Na kwarega na mapia kuliiti-wai kilara Palagu na pukai ati goagiana? Ia

ekilato, ³² ‘Au Aperaamo gena Palagu, Isaako gena Palagu, e Iakobo gena Palagu.’ Ia maguli talimara geria Palagu, ati kwarega talimara geria Palagu!”
³³ Taunilimalima gutuma na vokila gekamonagiato aonai, gevevega-kali-rakavato gena vevegaripa kilara na.

Ulamagi rova maparara evanagirato
Mareko 12:28-31; Luka 10:25-28

³⁴ Parisea talimara gekamonagitito, Iesu na Sadukea talimara geria kila ekou-gavurato, ne gelaka-koukouto. ³⁵ Ira nunganugarai ta rova evevega-ripagirawai talimana. Ia na Iesu erenagi-veripaganiato, netiwato, ³⁶ “Vevega-ripa talimamu, rova aonai arigi rova kamu iwavagi?”
³⁷ Iesu na evega-geleato, netiwato, “‘Velekou goi gemu Palagu pono ulamagia maaomu maparana, mapalagumu maparana, magemu tugamagi maparana ria.’ ³⁸ Eia e rova tovtovona e kamu iwavagina. ³⁹ Rova kamu iwavagina vega-rualana ia gelegelena ea: ‘Lagamu talimana pono ulamagia, goi matotaumu oveulamagina vetaina!’ ⁴⁰ Erova ruala na rova maparara e peroveta talimara geria kila maparara egapikoukourato.”

Keriso Davida natuna pa Palagu Natuna?
Mareko 12:35-37; Luka 20:41-44

⁴¹ Parisea talimara getanu-kouwai aonai, Iesu na erenagirato, netiwato, ⁴² “Gomi na Keriso raka gotugamagi-tiwaana? Ia rai natuna no-gotina?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Ia Davida natuna.”

⁴³ Iesu na maerenagirato, netiwato, “Davida rakagau gaurai Keriso ‘Velekou’ netina? Kwalana Davida Veaga Palaguna na tugamagi-ilu e ripa eveniato, ne ekilato,

⁴⁴ ‘Palagu na au geku Velekou evaikilaato: Au gimaku ripana kavanai ono mai-tanu, pene ago goi geparu-venimuna talimara goi gagemu kapulenai pana taora.’

⁴⁵ Pene Davida na Keriso ia ‘Velekou’ ekilagito, rakagau gaurai Keriso ia Davida natuna?” ⁴⁶ Ira maparara taa na ati evega-geleato, e volaganina na vegata eagoto, talima taa na maki ati erenagiato, kwalana gekalito gaurai.

23

Iesu na rova gevevega-ripagirawai talimara e Parisea talimara egolorato

Mareko 12:38-39; Luka 11:43; 11:46; 20:45-46

¹ Iesu na taunilimalima gutuma para e gena melo evaikilarato, netiwato, ² “Rova gevevega-ripagirana talimara e Parisea talimara na Mose gena rova gevevega-ripagirana. ³ Gaura pakurai gomi gevega-ripamina kilara maparara pio kwalanara e pio kalara. Na geria kala ragai pio kalara, kwalana rakagau gevopatagirana, taunilimalima na pia kalara matotaura na ati gekwalanarana. ⁴ Ira na maruna metaura taunilimalima gevega-vuarana, na gimara ririra ta vagi maki geria marunai ati genapakauna, ati geveveakavana, maruna pia vuara. ⁵ Geria kala maparara gekalarana taunilimalima na pia gitara ularana. Ira pakurai e gimarai gau veagara gekwatu-kaurana, aorai Puka Veaga goleara geurarana,

vogaura gevega-kamurana, e geria rapuga kevera maki gevega-mogarana. ⁶ Ganikoukou kapurai e rupu aorai geria ririwa tanutanu namaraimo pia tanu. ⁷ Ira geririwana maketi kapurai pia loulou, taunilimalima na pia vega-namara ularana, e taunilimalima na ‘Vevega-ripa Talimarai’ pia kilagira.

⁸ Na gomi ‘Vevega-ripa Talimami’ ai ragai pia kilagimi, kwalana Palagu gereganamo gemi Vevega-ripa Tauna, e gomi maparami matarimi. ⁹ Etanoparai talima ta ‘Tama’ ragai pio kilagia, kwalana gomi Tamami kwapunamo, ia kupai etaluna. ¹⁰ Gomi maki ‘Vevai Talimami’ ragai pia kilagimi, kwalana gemi Vevai Talimana kwapunamo, Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli tauna). ¹¹ Rai kamu iwavagi gomi nuganugami ai, ia gomi vetugunagimi pene ago-veni. ¹² Matotauna evegapi-itina talimana Palagu na pene vega-aomaa, matotauna evevega-aomana talimana pene gapi-itia.”

Iesu na Parisea talimara e rova gevevega-ripagirawai talimara geria opakau ekilagirato

Mareko 12:40; Luka 11:39-52; 20:47

¹³ “Rova govevega-ripagirana talimami e Parisea talimami, opakau talimami, vetugami kika! Kwalana Kupa Basileia lakatogana taunilimalima wailara gokou-gavurana. Gomi matotaumi ati pio laka-toga, e ia laka-toga negetina talimara geria raupara maki gomi na gokourana. [¹⁴ Rova govevega-ripagirana talimami e Parisea talimami, opakau talimami, vetugami kika! Gomi na wapu geria numa e geria

rinaga govega-aikirana. Gemi rapali mogaloki, goopana. Gaura pakurai gomi metau kamu iwavagi pio gapia.]

¹⁵ Rova vevega-ripagira talimami e Parisea talimami, opakau talimami! Gomi kapu mapararai goagona, rawaparai e tanoparai, talima kwapuna kwanilova gemi gole ai pene laka-toga ulanana. Gogapiana, ne kalova egala-vanagivanagina kapuna natunai govega-agoana, gemi kila-tilivagi e karoverave maki pene vanagi-iwavagira.

¹⁶ Vevai taumi, matami vekanagavu, vetugami kika! Gemi vevega-ripai gokilana, Rupu Veaga aranai pene kila-gavu gena kilagavu ati ganina nogotina, a Rupu Veaga kolona (gold na) aranai pene kila-gavu tauna gena kilagavu roe nea pene kwalanaa. ¹⁷ Kawa e mata-kele talimami! Arigia kamu, kolo pa Rupu Veaga, kolo evega-veagana numana? ¹⁸ Magokilana, pata veagana aranai pene kila-gavu talimana gena kilagavu ati ganina, na wareware gauna pata veagana atanai getaoato gauna aranai pene kila-gavu talimana gena kila-gavu roe pene kwalanaa. ¹⁹ Mata-kele taumi. Arigia kamu, wareware gauna pa wareware gauna evega-veagaana pata veagana? ²⁰ Gaura pakurai pata veagana aranai ekila-gavuna talimana na pata veaga e pata veaga atanai getaorana gaura maparara ararai ekila-gavuna. ²¹ E Rupu Veaga aranai ekila-gavuna talimana na Rupu Veaga e aonai etaluna Palaguna ararai ekila-gavuna. ²² E kupa aranai ekila-gavuna talimana na Palagu gena terona e atanai etanuna Palaguna ararai ekila-gavuna.

²³ Rova vevega-ripagina talimami e Parisea talimami, opakau talimami, vetugami kika! Kwalana gomi na Palagu gowareware-veniana gaura, gemi ganigani gaulaura girigirira maki, tolega gagalana (10) gokalarana, tolega kwapuna vega-nama gaunai govega-agoana, na rova gena gau kamura, kala rorirori, venugagiviti e veraramani golearana. Gomi na ekala kamura pogoro kalara e vokala keira maki ragai pogoro raokwanira. ²⁴ Vevai talimami, matami kekelele! Gami nanu na nakama gokala-vagiana, na kamela golavulokarana.

²⁵ Rova vevega-ripagira talimami e Parisea talimami, opakau talimami, vetugami kika! Gomi gemi kaputi e mereki muliramo goguligirana, na aora vou lema e ririwamagi gokalarana gaura na pege vonu-poraketo. ²⁶ Parisea talimami, matami kekelele! Kaputi e mereki aorai gotaorana gaura pio aleva-kunera, ne mulina kavana maki pene vealeva.

²⁷ Rova vevega-ripagira talimami e Parisea talimami, opakau talimami, vetugami kika! Gomi kala kapura gepeni-kulokulorato vetaina, mulira gitagitara nama iwavagi, na aora kwarega talimara tiligara e milo maparara na gevonuto. ²⁸ Gomi maki vovetaina, taunilimalima na gegitamina no kala rorirori talimami na aomi opakau e kala rakava na gevonuvonu-rageto.”

Iesu na rova vevega-ripagira talimara e Parisea talimara geria rakava voira ekilagirato

²⁹ “Rova vevega-ripagira talimami e Parisea talimami, opakau talimami, vetugami kika! Gomi

na peroveta talimara geria kala kapura gokalagitavenirana, tugamagi tagoagira vatura govegarugarana, e kala roriori talimara geria kala kapura goveakwagorana. ³⁰ Gokilana, ‘Tupumai e gatamai geria lagani ai pagara maguli genai, peroveta talimara vagivagirai ati pagara veakavara.’ ³¹ Vovetaina gokilana gaurai, matotaumi gov-ekilagina, gomi peroveta gevagirato talimara natura. ³² Pa, gomi maki tupumi gatami gekalawai vetaira roe nogo kalana, geria rakava gomi na govega-gugulurana.

³³ Gomi warowaro! Warowaro natura! Palagu gena Kota kamuna tomana pene kwara aonai, kalova egala-vanagivanagina kapuna na raka pio kali-maguli-tiwa? ³⁴ Gaura pakurai avaikilamina, au na peroveta talimara e aoneka talimara e vevega-ripa talimara pana tugu-agera. Ne reketa pio vagi-kwaregara, pa, pio sataurora; e reketa rupu aorai pio kwarira, ralara maki pia rigo, e vanuga taa na pio guira vanuga taai. ³⁵ Gaura pakurai kala roriori talimara gevagirato metaura gomi atami ai, Abela gevagikwaregaato, voanana evogomaito pene vogomai Sakaria, Barakia natuna, ia pata veagana e numa veagana nunganugarai govagi-kwaregaato. ³⁶ Avaikila-taunataunamina, maparara metaura toma gulu talimami atami ai pia ketokau.”

Iesu Ierusalemata etagi-agiato

Luka 13:34-35; 19:41-44

³⁷ “Ierusalemata, Ierusalemata o, goi na peroveta talimara ovagirana e Palagu na etugu-watirana talimara vatu na ovatu-materana. Vega-vogovagi

aririwato, natumi pana kana-gegelagira, kokoloku garena na natuna ekou-gavurana vetaina, na gomi ati goririwato! ³⁸ Gaura pakurai gemi vanuga e Rupu Veaga kovagona pene mia. ³⁹ Kwalana au na avaikilamina, gomi au ati pio gitaku vou, pene ago, toma ta pene kwara, vonai vou pio kila, ‘Palagu aranai evogomaina tauna ita vega-namaa.’ ”

24

Iesu na roe nea pia wala gaura ekilagirato Mareko 13:1-13; Luka 21:5-19

¹ Iesu Rupu Veaga na elakatito, elakagerevagito aonai, gena melo ia genai geagoto, geria ririwa Rupu Veaga numara kamura pia vega-gitaa. ² Na Iesu na evaikilarato, netiwato, “Egau maparara gogitarana? Au na avaikila-taunataunamina: E vatu ta vatu ta atanai ati pene mia, maparara pia vale-vepopo-rigora.”

³ Iesu Olive Golonai etanu-tagowai aonai, gena melo ia genai geagoto, gerenagi-gariato, negetiwato, “Ono vega-ripamai, egaura maparara arigi toma pia wala? E goi pono waikule-wai e tanopara ikana pene gapia maki vegailiana raka pia matagai-tiwa?”

⁴ Iesu evega-geleto, netiwato, “Gomi rogomi pio vetole, talima taa na ragai pene opami. ⁵ Kwalana talima gutuma au araku ai pia vogomai, pia kila, ‘Keriso au ea!’ Talima vogo pia opara. ⁶ Gomi na vetali kulura e vetali valira pio kamonagira genai, nugami ragai pia golugolu. Negaura ne pia wala, na ikana roe voa. ⁷ Tanopara ta tanopara ta

goti pia vevagi, kaomani ta kaomani ta goti pia vetali. Kapu vogo ai roge pene wala, tanokepo maki. ⁸ Eia e vitimo pene wala, no melo keina ewalana vitina vetaina.

⁹ Volaganinai pia gapi-talimi, pia vega-vitivitimi, pia vagi-kwaregami. Tanopara maparara na pia paru-venimi, kwalana au govega-taunataunakuna gaurai. ¹⁰ Ne talima gutuma geria kamonagi pia raokwanira, kwapurakwapura pia velewa e pia veparuagi. ¹¹ Peroveta opakau talimara pia kuliiti, talima gutuma pia opara. ¹² Kala rakava maki pene lovolovo, ne gutuma geria ulamagi maki pene palapala. ¹³ Na rai pene vaigaoka pene ago ikanai pene maguli. ¹⁴ Palagu gena Basileia Valina Namana tanopara maparanai pia vopatagia, taunilimalima maparara na pia kamonagia voia mulinai vou ikana pene kwara.”

*Vevega-kali gauna pene matagai
Mareko 13:14-23; Luka 21:20-24*

¹⁵ “Gomi na gau rakava iwavagina, vevaga-kali gauna, peroveta talimana Daniela na ekilagiato gauna, pio gitaa kapu veaganai pene ruga.” Ekila pene agia talimana pene ripa-roriori ganina rakagau. ¹⁶ “Ne raira Iudeai getaluna talimara golo ai pia raka-ago. ¹⁷ Rai numa kukunai etanuta-gona ati mapene laka-toga numa aonai gena rinaga gapigapira. ¹⁸ Rai araga aonai maki ati mapene waikule gena rogagirogagi gapigapina. ¹⁹ Volaganinai gare kuviakuvia e melewa valigu garera kika mavetugara! ²⁰ Pio rapali Palagu genai, pe gura e nakula aorai pa Tapati ai ragai

pio laka-lekwalekwa! ²¹ Kwalana volaganinai viti-vua ati guilagira pia wala, Palagu na tanopara ekalaato pene vogomai etoma, viti-vua vovetaira ati gewalana. Eia mulinai vovetaina kalana kwauta ati mapene walawai. ²² Pere Palagu na votoma rakavara ati pere vega-kupara, taunilimalima ta ati pere maguli ripa, na egapi-itorato talimara pakurai, ia na tomara pene vega-kupara.

²³ Volaganinai, pene talima taa na pene vaikilami, 'Iogita, Keriso ea!' pa 'Ia goi voa!' nepenetiwa genai, ragai pio vega-taunataunaa.

²⁴ Kwalana Keriso opakaura e peroveta talimara opakaura pia matagai, vegailia kamura e kala irau vagira pia kalara, Palagu na evirigirato talimara pia opa-vevilira.

²⁵ Pio tugamagi-tagoo, egaura akarovara-kunemina, ora rogoti ere kwara aonai. ²⁶ Pene talima taa na pene vaikilami, 'Iogita, ia tanopakanai voa,' voana ragai pio ago; pa pene vaikilami, 'Iogita, ia vonuma aonai etaluna,' ragai pio vega-taunataunaa. ²⁷ Kwalana Taunilimalima Natuna pene vogomai matagai-tago, noowane rama ekeuleana kupai garo rageragena na pene ago garo rigorigona vetaina; ²⁸ e kwarega tauniparana emiana kapunai kao maki vonai pia koukou, (pe ira na pia vega-matagaia).”

Taunilimalima Natuna gena vogomai

Mareko 13:24-27; Luka 21:25-28

²⁹ “Vorakava pia wala mulinai, garo pene mukunaa, pene pogi-lotoa, e uve maki ati pene rala, mitiu kupa na pia keto e kupa tiavura pia veakaveaka. ³⁰ Ne Taunilimalima

Natuna vegailiana kupai pene matagai. Votomai tanopara pamilira maparara pia tagiwanonowanono, kwalana Taunilimalima Natuna pia gitaa, iloa atana na pene vogomai matiavuna kamuna e maralema iwavagina ria. ³¹ Ne ia na gena aneru pene tugura makipi kulura kamura ria, evirigirato talimara pia vega-koukoura tanopara maparanai.”

*Parapore -Vevega-ripa figi gautupuna genana
Mareko 13:28-31; Luka 21:29-33*

³² “Figi gautupuna genana eparapore pio ripaa: Pouna eragena e launa ekakavana aonai, goripana, garo gena rala laganina pekavinagi nogotina. ³³ Voia gelegelena, gomi maki pene egaura maparara pia wala e pio gitara genai, pio ripa, Taunilimalima Natuna pekavinagi vanagi ai. ³⁴ Avaikila-taunataunamina, egulu ati pene aiki, pene ago egaura maparara pia wala. ³⁵ Kupa e tanopara pia lekwalekwa, na au geku kila vou ati pia lekwalekwa, pia mia-vanagivanagi.”

*Tomana e orana talima ta ati ripana
Mareko 13:32-37; Luka 17:26-30; 17:34-36*

³⁶ “Na votoma e ora talima ta ati ripana, aneru kupai ati ripara e Natuna maki ati ripana, na Tamana greganamo ripana. ³⁷ Taunilimalima Natuna gena vogomai Noa gena lagani ai rakagau gewalato vetaina. ³⁸ Gutugutu roe nea aonai, taunilimalima geria kala gegananiwai, geniuniwai, e maru e gare gevegarawawai, evogomaito Noa gena lakatoi ai elaka-togato tomanai. ³⁹ Na ati genunukato, ati geripato rakagau pene

wala pene ago, gutugutu ekwarato, ne maparara egutu-kwarega-kwaregarato. Taunilimalima Natuna pene vogomai maki vovetaina pene wala. ⁴⁰ Voorai talima ruala aragai pia inagulu, ta Palagu na pene gapi-vagia, a ta pene talu. ⁴¹ Gare ruala vuiti kiro gaunai pia kiro-koukou, ta pene gapi-vagia, a ta pene talu. ⁴² Vovetaina gaurai keromi pio talu, kwalana gomi ati ripami gemi Velekou arigi toma pene vogomai. ⁴³ Pio ripataunatauna: Pene numa talimana ripana arigi orai lema talimana pene vogomai ia kerona pene tanu, ne lema tauna na numa ati pene lovoa. ⁴⁴ Gaura pakurai gomi maki rogomi pio vetole, kwalana Taunilimalima Natuna arigi toma pene kwara orana gomi ati ripami.”

Vetugunagi talimana namana

Luka 12:42-46

⁴⁵ “Rai vorinaga gitatagora talimara na kila ekamonagiana e kala roriori ekalaana, gena vele na egapi-itiato numa e vetugunagi talimara pene gita-tagora, e ganigani maki ora roriori ai pene venira? ⁴⁶ Vovetugunagi talimana, gena vele na evaikilaato gelegelenai einaguluna, pene waitagoa voo nama. ⁴⁷ Avaikila-taunataunamina, ia gena vele gena rinaga maparara gitatagora talimanai pene taoa. ⁴⁸ Na pene ia vetugunagi talimana rakavana, matotauna aonai pene kila, ‘Au geku vele gena waikule pekwaipo-rakava,’ ⁴⁹ ne ia na taukavana pene kwarira, e ia niuniu talimara ria pia ganigani-koukou e pia niuniu-koukou. ⁵⁰ Vetugunagi talimana gena vele gena waikule tomana ati etugamagiana tomanai, e ati

eripaana oranai pene kwara. ⁵¹ Ne gena vele na pene pati kinikinira, e opakau talimara ria pene taoa. Vonai pia tagi, karikarira maki pia gala kokikokira.”

25

Parapore -Vavine gagalana (10)

¹ “Votomai Kupa Basileia no vavine gagalana (10) vetaina, geria lamepa gegapirato, gelakapiatito, vegarawa valigu tauna ria pia verawali negetiwato. ² Vavine imaima maaonekara, a imaima kawa. ³ Kwalana vavine kawara geria lamepa gegapirato, na keretini kiata na maati gegapikauto. ⁴ Na aoneka vavinera geria lamepa gegapito aonai, keretini maki matai gegapikauto. ⁵ Vegarawa valigu tauna ekwaipoto pakunai, matara geputeputeto, ne maparara gemaituto.

⁶ Pogi nuganai ta ekogoto, netiwato, ‘Vegarawa valigu tauna evogomaina nea, pe ioago, ia ria pio verawali!’ ⁷ Ne vavine gagalana gekeroto, geria lamepa gealevarato. ⁸ Vavine kawara na maaonekara vavinera gevaikilarato, negetiwato, ‘Gemi keretini kiatana iovenimai, kwalana ai na lamepa geputena.’ ⁹ Na aoneka vavinera na gevega-gelerato, negetiwato, ‘Aikina, gomi e ai ati pia gelegele. Namana sitoai ioago, matotaumi gemi iove voi.’ ¹⁰ Keretini voi geagoto aonai, vegarawa valigu maruna ekwarato. Ne gekalamaavuto vavinera ia ria vegarawa velekwana gelaka-togato. Ne vanagi gekana-gavuato.

¹¹ Kapinai vavine reketa magekwarato, negetiwato, ‘Velekou, Velekou o, gema vanagi onoma

kala-pakaa!’ ¹² Na vegarawa valigu tauna evega-geleto, netiwato, ‘Avaikila-taunataunamina, au ati ripaku gomi.’ ¹³ Gaura pakurai, pio ve-malatago, kwalana gemi Velekou pene vogomai tomana e orana ati ripami.”

Parapore -Vetugunagi talimara moni gegita-tagoto

Luka 19:11-27

¹⁴ “Kupa Basileia talima ta vetaina, kapu raurau ai pene laka netiwato. Rogotina ere laka aonai, gena vetugunagi talimara ekearato, gena rinaga evenirato, pia inagulu-agira ularana. ¹⁵ Ia na kolo monira ira kwapurakwapura geria kolema e ripa e tiliga vetairai evenirato. (Kolo monina ta e talima ta voina rigolo toitoi aorai pere gapia vetaina). Ta kolo monira imaima eveniato, ta kolo monira ruala, mataa kolo monina kwapuna eveniato. Ne eraokwanirato, ia gena lakalaka kapunai elakato. ¹⁶ Kolo monira imaima egapirato talimana rorirori eagoto, gena moni einagulu-agirato, kolo monira polura imaima maerawalirato. ¹⁷ Voia vetaina kolo monira ruala egapirato talimana na maki moni polura ruala maerawalirato. ¹⁸ Na kolo monina kwapuna egapiato talimana eagoto, kwano ai lega etaviato, gatana gena moni etoleato.

¹⁹ Lagani warau ema rauvagito gaurai, vove-tugunagi talimara geria vele evewaikule-waito, gena moni raka geinaguluagi-tiwarato pia varaa netiwato. ²⁰ Ne kolo monira imaima egapirato talimana ema laka-togato, moni polura imaima egapi-kaurato, netiwato, ‘Velepara, goi na kolo monira imaima ovenikuto aorana, au na moni

polura imaima maparawalira gaura ea.’ ²¹ Ia na evega-namaato, netiwato, ‘Nama iwavagi! Goi vetugunagi taumu namana, maveraramanimu! Gau girigiri oinaguluagi-gitakaurana pakurai, au na gau vogo avenimuna, goi na pono gita-tagora. Onoma laka-toga, au goti itama verere-koukou!’

²² Ne kolo monira ruala eveniato talimana ema laka-togato, netiwato, ‘Velepara, goi na kolo monira ruala ovenikuto aonai, au na moni polura ruala maparawalira, gaura ea.’ ²³ Gena vele na evega-namaato, netiwato, ‘Nama iwavagi! Goi vetugunagi taumu namana, maveraramanimu! Gau girigiri oinaguluagi-gitakaurana gaurai, au na gau vogo avenimuna, goi na pono gita-tagora. Onoma laka-toga, au goti itama verere-koukou!’

²⁴ Ne kolo monina kwapuna egapiato talimana ema laka-togato, netiwato, ‘Velepara, au ripaku goi aomu rakava vagi talimamu, ati goi na ovarorato gaura okuarana, e ati goi na uve opia-lovolovorato gaura otao-kourana. ²⁵ Gaurai akalito, aagoto, gemu moni kwano aonai atoleato. Ono gitaa, gauna ea, gemu ono gapia.’

²⁶ Gena vele na evaikilaato, netiwato, ‘Goi vetugunagi taumu rakavamu lepeti vagi. Goi ripamu, ati au na avarorana gaura akuarana, e ati au na apia-lovolovorato gaura atao-koukourana.

²⁷ Kamo, pere nama geku moni panikai poro taoa, pe au para waikule-wai aonai taokauna goti para rawalia.’ ²⁸ Ia na vetugunagi talimara reketa evaikilarato, netiwato, ‘Ne moni kwapuna genai nea iogapia, moni gagalana (10) talimana iovenia. ²⁹ Kwalana magena e magana talimana vogora mapana venia, pe kamu iwavagi pene gapia, a ati

gena e ati gana talimana genai giri-gonegonena maki pene gapi-vagia. ³⁰ Ne vetugunagi talimana rakavana iopiatia muli mukunanai. Vonai pene tagi, karikarina maki pene gala-kokikokira.’ ”

Kota kamuna tomana

³¹ “Taunilimalima Natuna mavewae ralemana e tiavu kamu, e magena aneru maparara ria pia vogomai, gena teronai pene tanukau. ³² Kwalu maparara ia wailanai pia vega-koukoura, ne ia na pene ware-kavalugara, gelegele mamoe gitatagora talimana na mamoe nanikoti geriana etao-gerevagirana vetaina. ³³ Mamoe ia ripana kavanai, a nanikoti ia kaulina kavanai pene taora. ³⁴ Ne Vele na ripana talimara pene vaikilara, nepenetiwa, ‘Iovogomai! Tamaku na eveganamamina talimami, iovogomai! Palagu gena Basileia ioma gapia, kupa e tanopara ekalarato laganinai warau ekala-maavurato gomi gemi. ³⁵ Kwalana au evitokuto aonai, gogupukuto; nanu na ekalakuto aonai, nanu govenikuto; au vanuga polu talimaku gomi aomi ai atanuto, na gogapi-ragekuto; ³⁶ au ati geku rapuga, govegarapugakuto; evitikuto aonai, gogita-tagokuto; tipura numanai ataluwai aonai, golaka-gitakuto.’

³⁷ Ne kala roriori talimara na pia vega-gelea, nepiatiwa, ‘Velekou, arigi toma gagitamuto ovi-toto, gagupumuto? Pa nanu na ekalamuto?

³⁸ Arigi toma goi vanuga polu talimamu ai na gagitamuto, gagapi-ragemuto ai gema numai, pa ati gemu rapuga, gavegarapugamuto? ³⁹ Arigi toma gagitamuto goi evitimuto, pa tipura numanai galaka-gitamuto?’

⁴⁰ Ne Vele na pene vega-gelera, nepenetiwa, ‘Avaikila-taunataunamina, tariku ati gevega-agirana talimara ta gokala-venirato gelegelenai, au maki vovetaina gokala-venikuto.’

⁴¹ Ne kaulina kavana talimara pene vaik-ilara, nepenetiwa, ‘Au geku na iolaka-paka, metau kamu iwavagina atami ai emiana talimami, ioago, egala-vanagivanagina kalovanai. Palagu na rauvagi ekala-maavuato, Satani magena aneru geria. ⁴² Kwalana evitokuto, na ati gogupukuto; nanu na ekalakuto, na nanu ati govenikuto; ⁴³ au vanuga polu talimaku gomi nuganugami ai ataluto, na ati govairagekuto gemi numai; ati geku rapuga, na ati govegarapugakuto; evitokuto e tipura numanai ataluto, na ati golaka-gitakuto.’

⁴⁴ Ne ira maki pia vega-gele, nepiatiwa, ‘Velekou, arigi tomai gagitamuto, ovitoto pa nanu na ekalamuto, pa vanuga polu talimamu, pa ati gemu rapuga, pa evitimuto, pa tipura numanai otaluto, ai na ati gaveakavamuto?’

⁴⁵ Ne Vele na pene vega-gelera, nepenetiwa, ‘Avaikila-taunataunamina, gomi na etariku ati gevega-agirana talimara ea, ta ati goveakavaato genai, au maki vovetaina gokala-venikuto, ati goveakavakuto.’ ⁴⁶ Ganina ira viti-vua vanagivanagi kapunai pia ago, a kala rorirori talimara maguli vanagivanagi kapunai pia ago.”

26

*Iesu pia vagi-kwareгаа rauparana getavuato
Mareko 14:1-2; Luka 22:1-2; Ioane 11:45-53*

¹ Iesu na egauroa maparara evevega-ripagigaturato aonai, gena melo evaikilarato, netiwato, ²“Gomi maripami, toma rualamo roe nea, Pasova pia kalaa. (Voo Iuda talimara kwarega aneruna na evanagirato ati evagirato velekwana). Votomai Taunilimalima Natuna talima reketa gimarai pia taoa, pia satauroa.”

³ Ne Rupu Veaga velera kamura e Iuda geria vele kamura getanu-kouto, Kaiapa, Rupu Veaga veleno kamuna, gena numai. ⁴ Navuga getovolemaato, Iesu pia gapia, ne pia vagi-kwaregaa. ⁵ Na gekilato, “Velekwa aonai ragai pene wala, kwalana velekwai pia vogomai talimara ia atana na nege purina nea.”

*Vavine taa na Iesu erigaato Betaniai
Mareko 14:3-9; Ioane 12:1-8*

⁶ Iesu Betaniai, Simona, lepera talimana, gena numai. ⁷ Geganiganiwai aonai, vavine ta ia genai eagoto; mata namana ta, alabasta vatuna na gekalaato matana, egapikauto, aonai mulamula maponana namana, voina kamu iwavagi; Iesu ganigani kapunai etanu-tagowai aonai, vovavine na Iesu repanai epopo-kauato. ⁸ Gena melo na gegitaato, ne geparuto, gekilato, “Rakagau gaurana ne mulamula epiatoga-kawaana? ⁹ Emulamula pere voi-agia, pe moni kamuna pere gapia, ne ati geria e ati garia talimara pere venira!”

¹⁰ Iesu ripana ira rakagau gekilagiato, gaura pakurai evaikilarato, netiwato, “Rakagau gaurai evavine gomunemune-agiana? Evavine na kala namana au geku ai pekalagia. ¹¹ Ati

geria e ati garia talimara gomi ria pio talu-
vanagivanagi. Na au ati toma mapararai gomi
ria pita talu. ¹² Evavine na mulamula au tauni-
paraku ai pepopo-kunea, au pia toleku ulanana.
¹³ Taunatauna avaikilamina, Vali Namana pia
vopatagia tanopara maparara aorai, evavine
na kala pekala kalana maki pia kilagia, ia
tugamagi-tagogaia.”

Iudas Isakariota na Iesu elewaato
Mareko 14:10-11; Luka 22:3-6

¹⁴ Ne gagalana ruala talimara ta, arana Iu-
das Isakariota, Rupu Veaga velera kamura geriai
eagoto, ¹⁵ erenagirato, netiwato, “Rakagau pio
veniku, pene Iesu gimami ai pana tao-kaua
genai?” Ira na siliva monira gagala toitoi (30)
gevega-agirato, ne geveniatio. ¹⁶ Voanana vegata
Iudas na ira gimarai pene tao-kaua rauparana
etavuawai.

*Iesu magena melo ria vega-nama mamoenaga-
ganiato*

*Mareko 14:12-21; Luka 22:7-14; 22:21-23; Ioane
13:21-30*

¹⁷ Ati egorona paraoana velekwana tomana
tovotovonai gena melo Iesu genai geagoto, ger-
enagiato, negetiwato, “Ai ariginai Pasova vele-
wana paia kala-maavua, pono gania?” ¹⁸ Ne Iesu
na evega-gelerato, netiwato, “Ioago vanuga ka-
muna aonai, pakilagia talimana genai, pio vaiki-
laa, nopiotiwa, ‘Vevega-ripa tauna ekilana: Geku
ora warau pekwarra. Gaurai mageku melo ria
goina numai vekapawai mamoenaga paia gania.’”

¹⁹ Ne melo Iesu na evaikilarato gelegelerai Pasova velekwana gekalaato.

²⁰ Lavilavi Iesu magena melo gagalana ru-ala ria getanu-talito, velekwa pia gania. ²¹ Ne geganiawai aonai, evaikilarato, netiwato, “Tau-natauna avaikilamina, gomi taa na au pono lewaku.” ²² Ira maparara aora mametaura na kwapurakwapura na gerenagiato, negetiwato, “Velekou, taunatauna ati au, ei?” ²³ Iesu evega-geleto, netiwato, “Au goti rivu kwapunaimo paia napa-rigo talimana na au pene lewaku. ²⁴ Taunilimalima Natuna pene kwarega Puka Veaga aonai getaloato gelegelenai. Na Taunilimalima Natuna pene lewaa talimana ia vetugana kekei; ati pere maguli nama.” ²⁵ Ne Iudas, velewa talimana, ekilato, “Vevega-ripa taumu, taunatauna ati au, ei?” Iesu evega-geleto, netiwato, “Gauna okilagiana nea.”

Velekou gena ganikou veagana

Mareko 14:22-26; Luka 22:15-20; 1 Korinto 11:23-25

²⁶ Geganiganiwai aonai, Iesu na pereti egapi-ato, Palagu evega-namaato, ekala-kava-lugaato, evenirato, ne evaikilarato, “Iogapia, iogania, e au tauniparaku.” ²⁷ Ia na kaperi maegapi-itiato, evega-namaato mulinai, evenirato, netiwato, “Ioniua, gomi maparami. ²⁸ E au ralaku, Vekapawai Valiguna evega-taunataunaana, pene vepopo, taunilimalima gutuma geria rakava tugamagi-piatogara ulanana. ²⁹ Avaikilamina, evine nanuna ati mapana niu-waia, pene ago tomana

pene kwara vou, au gomi ria na mapita niu-koukoua au Tamaku gena Basileia aonai.”³⁰ Ne mari ta gemariato mulinai, gelaka-piatito, Olive Golonai geagoto.

Iesu na Petero gena opatago ekilagi-gavuato

Mareko 14:27-31; Luka 22:31-34; Ioane 13:36-38

³¹ Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Toma pogi gomi maparami gemi kamonagi au geku ai pio raka-kwanira, kwalana Puka Veaga aonai evetaina ekilana, ‘Au na mamoe gitatagona talimana pana vagia, mamoe maparara pia kali-lovolovo.’

³² Na au kwarega na pana kuliiti-wai mulinai, pana ago-kune Galileiai. Vonai vou pita ver-awali.”

³³ Petero na, Iesu evaikilaato, netiwato, “Pene maparara geria kamonagi pia raka-kwanira goi gemu ai, na aumo aikina.” ³⁴ Iesu na Petero evaikilaato, netiwato, “Taunatauna avaikilamuna, toma pogi kokoloku rogoti ere kogo aonai, goi na au vega-toitoi pono opa-tagoku.” ³⁵ Na Petero ekila-vigirageto, netiwato, “Pene goi goti pita kwarega-koukou genai, au na goi vegata vagi ati pana opatago-kapu-vagimu.” Gena melo maparara maki vovetaina gekilato.

Iesu erapalito Getesemane ai

Mareko 14:32-42; Luka 22:39-46

³⁶ Iesu magena melo ria geagoto kapu ta arana Getesemane, ne ia na evaikilarato, netiwato, “Enai iotanu-tago, au aagona, ana rapali.” ³⁷ Ne Petero e Tepetaio natuna rualamo evairato, ia ria geagoto. Aonai Iesu tauniparana epalapalato,

ekalito, aona maki evekwalavito. ³⁸ Ne evaikilarato, netiwato, “Au nugaku na metau kamu vagi evuana, roli evagikuna. Enai iotanu-tago, pio gitatago au ria.” ³⁹ Iesu kiata maelaka-nagito, wailana kwano ai eve kwanu-taliato, ne erapalito, netiwato, “Tamaku o, pere marauparana ta, e viti-vua kaperina gekuna onoma gaivagia. Na ati au geku ririwa, goimo gemu ririwa.”

⁴⁰ Gena melo toitoi geriai ewaikuleto aonai, ira gemaitu-kwaregato erawalirato, ne Petero evaikilaato, netiwato, “Rakagau gaurai gomi taumi toitoi au ria ora ta vetaina maki ati pogo vaigaoka? ⁴¹ Pio vaigaoka, pio rapali, pe veopato pene vogomai aonai ragai pio moira. Palagu taunatauna eririwana, na taunipara emoirana.”

⁴² Iesu vega-rualana elaka-pakato, everapalito, netiwato, “Tamaku o, pene raupara ta aikina e viti-vua kaperina pono gaivagia genai, goi gemu ririwamo pono kalaa.” ⁴³ Maeve waikule-waito aonai ira ati geria vaigaoka gaurai, maitu kwaregarai ema rawalirato, kwalana matara maitu na egapi-rakavarato.

⁴⁴ Iesu na maeraokwanirato, maeagoto, vega-toitoi maeverapalito, gena rapali kunera kilara maekilagi-wairato. ⁴⁵ Ne gena melo geriai maeve waikule-waito, evaikilarato, “Gomi roe ogo maituna e gopikapikana? Iogitaa! Orana warau pekwara! Taunilimalima Natuna pege lewaa, rakava talimara gimarai pege taoa. ⁴⁶ Iokuliiti, ita wati! Iogitaa, au elewakuto talimana pekwara!”

Iesu vetali talimara na gegapiato

Mareko 14:43-50; Luka 22:47-53; Ioane 18:3-12

⁴⁷ Iesu roe waekilakilawai aonai, Iudas, melo gagalana ruala tauna ta, ekwarato. Taunilimalima gutuma ia ria mageria vetali kativara e vevagi gapara. Ira Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera na getugurato. ⁴⁸ Lewa talimana na vegailia ta evaikila-maavurato, netiwato, “Pana velavua talimana voa, pio gapi-talia.” ⁴⁹ Iudas ekwarato aonai, rorirori eagoto Iesu genai, ne ekilato, “Vevega-ripa talimamu, pogi namana!” ne evelavuato. ⁵⁰ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Gata, poririwaa kalana povogomai-venia kalana ono raka kalaa!” Ne gevogomaito, gimara na Iesu gegapi-taliato, geligoligoato.

⁵¹ Na Iesu gena melo ta gena vetali kativana einu-vagiato, eavuato, Rupu Veaga vena kamuna gena vetugunagi talimana tegana epati-vagiato. ⁵² Ne Iesu na evaikilaato, netiwato, “Gemu kativa uraurana kapunai ono ura-waia. Kwalana vetali kativara gegapina talimara maparara vetali kativarai pia kwarega. ⁵³ Goi ati ripamu, Tamaku gena veveakava pana nogia, ia na aneru veganamo au geku ai pene tugura, aneru goleara gagalana ruala pa ragana gagala taulatoi kwapuna (70,000) e mareketa maki pene tugura au veakavaku? ⁵⁴ Vovetaina pere kala, na Puka Veaga aonai warau getaloato kilana raka pene taunatauna-tiwa? Gaurana, evetainamo pene mia!”

⁵⁵ Iesu na vonai talima gutuma evaikilarato, netiwato, “Au karoverave goleana ta avaiiana, gaurai gomi pogo vogomai au gapigapiku magemi vetali kativara e vevagi gapara ria? Toma mapararai au gomi lagami ai, Rupu Veaga

aonai avevega-ripawai, na ati gogapi-talikuto. ⁵⁶ Na egaura maparara gewalana peroveta talimara na Puka Veaga aonai getalo-kunerato kilara vega-taunataunara ularana.” Ne Iesu gena melo maparara na geraka-kwaniato, gerakalovolovoto.

Iesu kaonsela talimara wailarai

Mareko 14:53-65; Luka 22:54-55; 22:63-71; Ioane 18:13-14; 18:19-24

⁵⁷ Gegapi-taliato talimara na Iesu gevaiagoato, Kaiapa, Rupu Veaga velenakamuna, gena numai. Vonai rova gevevega-ripagirawai talimara e Iuda velera warau gelakakoukoto. ⁵⁸ Petero na Iesu elakaguiawai, mavepakana pene ago, Rupu Veaga velenakamuna gena numai. Elakatogato kana aonai, ne vegitatago talimara nuganugarai eve tanu-talito, pene gita, vokala ikanai rakagau pene matagai.

⁵⁹ Rupu Veaga velera kamura e Iuda geria kaonsela talimara maparara veroli-opakau talimara getavurato, Iesu pia opagia, pe pia vagia ulanana. ⁶⁰ Veroli-opakau talimara gutuma gekuliitito, geopagiato, na geria kila ati gekwapunawai. Ikanai vou opakau talimara ruala gekilarageto, ⁶¹ negetiwato, “Etalima ekilato, ‘Aumatiavuku Palagu gena Rupu Veaga pana lovoa, toma toitoi aorai mapana vega-ruga-waia.’ ”

⁶² Ne Rupu Veaga velenakamuna erugaitito, Iesu erenagiato, netiwato, “Goi ati pono vega-gele? Eira na goi gevali-piagimuna kilara rakave-taina?” ⁶³ Na Iesu ati ekilakilato. Rupu Veaga velenakamuna na maerenagi-waiato, netiwato, “Maguli Palaguna aranai au na goi avaikilamuna,

ono varamai: Goi Keriso, Palagu Natuna?” ⁶⁴ Iesu na evega-geleato, netiwato, “Gauna okilagiana nea! E au na gomi maparami avaikilamina: Etoma, pene ago wailai, gomi na Taunilimalima Natuna roe nea pio gitaa, Tiavu Palaguna gimana ripanai pene tanu, e kupa iloara atara na pene vogomai!”

⁶⁵ Ne Rupu Veaga velenā kamuna matotauna gena rapuga eraleato, netiwato, “Palagu vega-rakavana kilana ekilagi-gatuato! Rakagau gaurana vevega-gita talimara roe ata tavorana? Palagu vega-rakavana kilana pekilagia, warau pogo kamonagia. ⁶⁶ Rakagau nogotina?” Ira maparara gekilato, “Pene kwaregamo.” ⁶⁷ Ne wailana gekainiuato, gekwariato. Reketa na gepariato, ⁶⁸ negetiwato, “Keriso, goi peroveta talimana, gaurana ono varamai, rai na pekwarimu?”

Petero na Iesu eopa-tagoato

⁶⁹ Petero roe voa numa kanana aonai etanuetagowai, vetugunagi vavinena ta ia genai evogomaito, evaikilaato, “Goi maki Iesu, Galileia tauna, goti golakavowai, okwaruawai.” ⁷⁰ Na Petero evevega-veituto ira maparara wailarai, netiwato, “Au ati ripaku goi rakagau okilagiana.” ⁷¹ Ne elaka-piatito, kana vanagina laganai eagoto. Mavetugunagi vavinena taa na egitaato, ne lagana talimara evaikilarato, netiwato, “Ia maki Iesu, Nasareta talimana, ekwaruato talimana.” ⁷² Petero maeveituto, ekila-gaokato, netiwato, “Au ati ripaku netalima.” ⁷³ Ati rau kiana, vonai geruga-tagowai talimara Petero genai gevogomaito, gevaikilaato, negetiwato, “Taunatauna,

goi maki ia goti talimana ta, kwalana karomu na evega-matagaimuna.” ⁷⁴ Ne Petero na evaikilarato, “Aikina kinavagi, avaikila-taunataunamina, netalima au ati ripaku!”

Aikina na kokoloku ekogoto. ⁷⁵ Ne Petero na Iesu gena kila etugamagi-rawaliato, evaikilaato, “Kokoloku rogoti ere kogo aonai, goi na au vega-toitoti pono opa-tagoku.” Ne elaka-piatito muli ai, etagi-rakavarakavato.

27

Iesu gevaiagoato Pilato genai

Mareko 15:1; Luka 23:1-2; Ioane 18:28-32

¹ Amoamo garo kagena etugu-rageana nea na, Rupu Veaga velera kamura maparara e Iuda velera genavuga-kouto, Iesu pia vagia. ² Teini na geligoligoato, gevaiagoato, Pilato, Roma kavanana, gimanai getao-kauato.

Iudas Isakariota ekwaregato

Apostolo 1:18-19

³ Iudas, lewa tauna, na Iesu egitaato, veakwaregana kilana warau gekalaato, ne evevega-vuato. Ne siliva monira gagala toitoti (30) evua-waikulerato Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera geriai. ⁴ Evaikilarato, “Au pakala rakava, kwalana ati gena rakava talimana palewaa, pene kwarega.” Gevega-geleato, negetiwato, “Nema ati ai gema nuga vekwalavi, na goi matotaumu gemu inagulu.” ⁵ Iudas na siliva monira Rupu Veaga aonai epia-togarato, elaka-kalito. Ne eagoto, matotauna evenagato.

⁶ Ne Rupu Veaga velera kamura na vosiliva monira gegapirato, gekilato, “E rala voina monina, vega-nama mauanai ragai vagi pita urarigora, rova.” ⁷ Gekilagi-kilagiato, gevega-taunataunaato mulinai, vomoni gegapiato, gulo ekalawai talimana gena tano gevoiato, tanopara polu talimara geria kala kapunai gevega-agoato. ⁸ Vovetaina gaurai votano arana gekeaatō “Rala Tanona” pene vogomai etoma.

⁹ Voanana Ieremia peroveta talimana gena kila ema taunataunato, netiwato, “Vosiliva monira gagala toitoi (30) gegapirato, Isaraela talimara na gevega-taunataunaato voina keina, votalima pia vega-voia. ¹⁰ E vomoni na gulo ekalawai talimana gena tano gevoiato, Velekou ekilato gelegelenai.”

Iesu Pilato wailanai

Mareko 15:2-5; Luka 23:3-5; Ioane 18:33-38

¹¹ Iesu Roma kavanana wailanai erugato, ia na erenagiato, netiwato, “Goi Iuda talimara geria king pa?” Iesu evega-geleto, netiwato, “Pa, okilagiana nea.”

¹² Ne Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera na Iesu geopagiato, na kila ta ati ekilagiato. ¹³ Gaura pakurai Pilato na evaikilaato, netiwato, “Goi ati okamonagina, atamu ai metau kamu vagi gekilagiana?” ¹⁴ Na Iesu evaigarito, kila vuana tai maki ati evega-gelerato. Voanana kavana evevega-kali-rakavato.

Pilato na Iesu gena kwarega ekilagiato

Mareko 15:6-15; Luka 23:13-25; Ioane 18:38–19:16

¹⁵ Vanagivanagi Pasova velekwana tomanai kavana na ira geria tipura numanai etaluna pia kila talimana ta etugu-piatiawai. ¹⁶ Volaganinai talima rakava kwaikwaina ta tipura numanai etaluwai, arana Barabas. ¹⁷ Gaura pakurai talima gutuma getanu-kouto aonai, Pilato na erenagirato, netiwato, “Rai goririwaana ana tugu-atia: Barabas pa Iesu, gekilagiana Keriso?” ¹⁸ Kwalana Pilato ripana vealeva, Iuda talimara kamura geria vekuku pakunai, Iesu ia gimanai getaokauato.

¹⁹ Pilato na Kota ekalaawai aonai, Pilato garawana na gena keakau gema varaato, netiwato, “Nekala rorirori talimana genai gau kwauta ragai pono kalaa, kwalana au pogi panivi, geku nivi ai viti-vua kamu vagi na pegapiku ia pakunai.”

²⁰ Na Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera na tanukou talimara aora geganirato, Pilato pia vaikilaa, Barabas pene tugu-piatia, na Iesu pene kwarega. ²¹ Na kavana na tanukou talimara maerenagirato, netiwato, “Ira taura ruala rai gomi gemi ana tugu-piatia?” Tanukou talimara geparalato, negetiwato, “Barabas!” ²² Ne Pilato na erenagirato, netiwato, “Na e Iesu, gekilagiana Keriso, raka ana kalagi-tiwaa?” Ira maparara gevega-gele-koukouto, negetiwato, “Ono satauroa!” ²³ Na Pilato na maerenagirato, netiwato, “Rakagau gaurai? Raka kala rakavana ekalaato gaurai?” Na maparara geparalato, negetiwato, “Ono satauroa!”

²⁴ Pilato etugamagi-ripato, ia gena ripa kilara ati pia gapi-ragera, e taunilimalima ia atana

na nege purina kalinana, gaurai nanu egapiato, gimana eguligiato votaunilimalima gutuma wailarai, e evetaina ekilato: “Au ati geku kepi ekala rorirori talimana ralana genai; e gomimo gemi inagulu!” ²⁵ Tanukou talimara maparara gevega-geleto, negetiwato, “Etalima ralana pa gena kwarega metauna ai atamai ai pene mia e ai natumai atarai.” ²⁶ Ne Pilato na Barabas etugutiato ira geria, na Iesu ia kwaria aonai vou vetali taura evenirato, pia satauroa ulanana.

Iesu gevegarevegare-agiato

Mareko 15:16-20; Ioane 19:2-3

²⁷ Ne Pilato gena vetali talimara na Iesu geva-iagoato kavana na numa aonai, taukavara maparara gekea-koukourato, ne geruga-gegelagiato. ²⁸ Gena rapuga geluga-vagirato, rapuga kalovakalova geveakalaato, ²⁹ repa gauna gau vekalavekala gevatuato, kraon vetaina gekalaato, ne Iesu repapai getao-kauato. Toki ta maki gimana ripapai gevegapiato, ne wailapai getiutalito, gevegarevegare-agiato, negetiwato, “Iuda geria King o, toma namana!” ³⁰ Ne gekainiuto, votoki gegapi-rariato, repa gekwariwai-kwariwaiwai. ³¹ Gevegarevegareagi-gatuato mulinai, rapuga kalovakalovana gegaivagiato, gena rapuga taunataunara mageveakalaato. Ne gevaiaiatato, pia satauroa ulanana.

Iesu gesatauroato

Mareko 15:21-32; Luka 23:26-43; Ioane 19:17-27

³² Gelaka-piatiwai aonai, Kureni talimana ta ria geverawalito arana Simona. Vetali talimara pa

soldia na gelaunaginagiato, Iesu na satauro ene vuaa. ³³ Ne vanuga na gelaka-piatito, kapu taai gekwarato arana Gologota, ganina, ‘Repa Gavana Kapuna.’ ³⁴ Vonai vine nanuna viti-vua vega-keina mulamulana arana gal ria gekiroato gauna, Iesu geveniato; emamitovoato, na ati eniuato.

³⁵ Gesatauroato mulinai, gena rapuga ira nunganugarai gewarerato kati ai. ³⁶ Voia mulinai getanutanu-talito, ne gegita-tagoato. ³⁷ Ia repana atanai rakagau gaurai ia gesatauroato kilana getao-kauato, evetaina getaloato, “E IESU, IUDA TALIMARA GERIA VELE.” ³⁸ Karoverave talimara ruala maki Iesu ria gesataurorato, ta ripana kavanai, e ta kaulina kavanai.

³⁹ Gelaka-vanagiwai talimara repara gekwarakwararawai, kila rakavara Iesu geveniawai, ⁴⁰ gekilawai, “Pa goi okilato, Rupu Veaga pono lovoa, toma toitoi aorai mapono vegaruga-waia notiwato, matotaumu ono vevegamaguli! Pene goi Palagu Natuna, satauro kukuna na ono laka-rigo.”

⁴¹ Rupu Veaga velera kamura e rova gevevegaripagirawai talimara e Iuda velera na maki evetaina gevegarevegare-agiwai, negetiwato, ⁴² “Ia na talima polura evega-magulirawai, navou ia matotauna ati evevega-magulina! Pene ia tau-natauna Isaraela talimara geria vele genai, satauro na ewagumona kiana ene laka-rigo, pe paia vega-taunataunaa. ⁴³ Ia na Palagu evegataunataunawai, ita gitaa, Palagu na maki pene tugamagia, pene vega-magulia pa? Evekilagiwai, ‘Au Palagu Natuna,’ ei?” ⁴⁴ Iesu ria gesatauro-

kourato karoverave talimara ruala na maki vove-taina gevaikila-rakavaato.

Iesu gena kwarega

Mareko 15:33-41; Luka 23:44-49; Ioane 19:28-30

⁴⁵ Ora gauna 12 koloko egapiato aonai, tanopara maparana mukuna na egapi-gavuato, mukuna emiato pene ago ora gauna 3 koloko. ⁴⁶ Ora gauna 3 koloko kavanai Iesu ekea-lailaito, netiwato, “Eloi, eloi, lama sabaktani?” ganina “Au geku Palagu, au geku Palagu, rakagau gaurai au poraokwaniku?” ⁴⁷ Taunilimalima reketa vonai geruga-tagowai aonai, gekamonagito, ne gekilato, “Ia Elia ekeana.” ⁴⁸ Ne geria talima ta eraka-agoto, nanu limagina gauna ta egapiato, vine nanuna mamakina aonai eroli-gugutuato, toki kevenai ekwanu-kauato, ne etugu-rageato, Iesu na pene niua ulanana. ⁴⁹ Na reketa gekilato, “Ita aloa vou, ita gitaa, Elia pene vogomai, pene vega-magulia pa aikina.” ⁵⁰ Iesu maekea-lailaito mulinai ekwaregato.

⁵¹ Ne volaganinamo kianai Rupu Veaga aonai veaga iwavagi kovogana, vega-gelogavuna rapugana pa ketin na everale-kavalugato, kwatu ruala kukuna na pene verigo kapinanai. Tano etano-kepoato, vatu kamura gekava-lugato. ⁵² Kwarega legara gevekala-pakato, e talima gutuma, Palagu gena ririwa gekalarawai talimara, kwarega na magekuliiti-waito, ⁵³ geria lega kapura geraokwanirato. Iesu gena kuliitiwai mulinai, Siti Veaganai geagoto, vonai taunilimalima gutuma wailarai gematagaito.

⁵⁴ Vetali velenā magena vetali talimara ria, Iesu gegita-tagoawai talimara, tanokepo e gewalato gaura maparara gegitarato aonai, gekali-rakavato, negetiwato, “Etalima taunatauna Palagu Natuna!”

⁵⁵ Gare vogo maki vonai, kiata rau ai gerugato, gemoalewai. Vogare Iesu mulinai gelakato Galileia na geagoto Ierusalemā, e ia vetugunaginai geagowai. ⁵⁶ Ira nuganugarai Maria, Magadala garena; Maria, Teimiti e Iosepa tinara; Teimiti e Ioane Tepetaio tinara.

Iesu getoleato

Mareko 15:42-47; Luka 23:50-55; Ioane 19:38-42

⁵⁷ Volavilavinai rinaga iwavagi talimana Arimatea vanugana na ekwarato, arana Iosepa; ia maki Iesu gena melo ta. ⁵⁸ Ia Pilato genai eagoto, ne enogiato, Iesu tauniparana pene gapia netiwato. Ne Pilato na gena vetali talimara evaikilarato, Iesu tauniparana Iosepa pia venia. ⁵⁹ Gaura pakurai Iesu tauniparana egapiato, rapuga kulokulo namana na ekumuato, ⁶⁰ kala kapuna vatu kovoganai eve tao-togaato. Vokala vatu gaoka-poro kovogana ta gekoloato, ia matotauna gena lega kapuna valiguna ta. Vatu kamuna na kovoga pokana gekule-gavuato, ne eraokwaniato. ⁶¹ Maria, Magadala garena, e Maria ta vonai getanu-tagowai, lega getanu-wailaato.

Vetali talimara na kala kapuna gegita-tagoato

⁶² Velekwa gekala-maavuana tomana eaikito vou, Tapati warau ene gapia, Rupu Veaga velera kamura e Parisea talimara Pilato genai geagoto,

⁶³ gekilato, “Velepara, ai gatugamagina, voo opakau talimana roe magulinai, ekilato, ‘Toma toitoi mulirai au kwarega na mapana kuliiti-wai.’ ⁶⁴ Gaura pakurai vegitatago taura ono vaikilara, pe lega kapuna pia gitatago-gitakaua, pene ago votoma toitoi mulirai. Irau na gena melo nege vogomaina, tauniparana nege lemaana, ne taunilimalima nege oparana, nepiatiwa, ‘Ia kwarega na pekuliiti-wai,’ negetina nea. Eopa na opakau kunena pene vanagia.” ⁶⁵ Pilato na evaikilarato, netiwato, “Vegitatago talimara iogapira, ia ago, pe lega pokana pia ruga gavunamanamaa.” ⁶⁶ Ne kalai geagoto, lega kovogana gekou-gavuato vatuna geveakaraato, ne vegitatago talimara getaorato, pia gita-tagoa.

28

Iesu ekuliiti-waito

Mareko 16:1-10; Luka 24:1-10; Ioane 20:1-18

¹ Tapati eaikito mulinai, epetoma toma tovo-tononai, amoamo elagani-mamamaawai aonai, Maria, Magadala garena, Maria ta goti geagoto, kala kapuna gegitaato. ² Atirau na tanokepo kamuna ekwarato, kwalana Velekou gena aneru ta kupa na emarigoto, watu ekule-pakaato, ne atanai etanukauto. ³ Ia gitagitana noowane rama ekeuleana vetaina, e gena rapuga kulo poikapoika gamavu pa tinoo gegelegena. ⁴ Lega kapuna gegita-tagoato talimara gekali-rakavato gaurai gepilupiluwai, ne tano ai geketo-talito kwarega talimara vetaira.

⁵ Aneru na vogare evaikilarato, netiwato, “Ragai iokali, au ripaku gomi Iesu, gesatauroato talimana, gotavuana. ⁶ Ia enai aikina; ia pekuliitiwai, evaikilamito gelegelenai. Getaoato kapuna iomai-gitaa. ⁷ Pe ioago vega-veleke, gena melo pio vega-ripara, nopiotiwa, ‘Iesu kwarega na pekuliitiwai, e pene kune-agimi Galileiai. Vonai vou pio gitaa.’ Ekila ana vega-ripami ulanana pavogomai.”

⁸ Ne vogare na lega kapuna geraokwani vega-velekeato, makalira e mavererera ria gerakato gena melo geriai, voaneru gena kila vevegaripagina ulanana. ⁹ Gelakawai aonai, atilovana Iesu ira wailarai erugato, netiwato, “Maino gomi ria.” Ne wailanai gevetiu-talito, gagenaga vuarato, gealiruputali-veniato. ¹⁰ Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ragai iokali, ioago, au tariku iove vaikilara, Galileiai pia ago; vonai vou au pia gitaku.”

Lega kapuna gegita-tagoato vetali talimara geria opakau kilana

¹¹ Gare ruala raupara na geagowai aonai, vetali talimara reketa, lega kapuna gegita-tagoato talimara, gewaikuleto vanuga kamunai, rakagau rakagau gewalato gaura maparara Rupu Veaga velera kamura gevega-riparato. ¹² Ne voRupu Veaga velera kamura Iuda velera ria genavugakouto, vegetatago talimara moni kamuna gevenirato. ¹³ Evetaina gekilato, negetiwato, “Gomi pio kila, ‘Gena melo pogi aonai pege vogomai, ai maitumai ai pege lemaa.’ ¹⁴ Pene evali kavana na pene kamonagia genai ai na ia aona

paia vega-pikapikaa, pe gomi kala rakavana ta ati pene vaivenimi.” ¹⁵ Vegitatago talimara na moni gegapiato, gevaikilarato gelegelenai gekilato. Evali Iuda talimara nuganugarai gekilagi-lovolovaloato, etoma maki roe gekilagiana.

Iesu gena melo geriai ematagaito

Mareko 16:14-18; Luka 24:36-49; Ioane 20:19-23

¹⁶ Gena melo gagalana kwapuna (11) Galileiai geagoto, Iesu na ekilagi-kuneato golonai. ¹⁷ Vonai gegitaato aonai, gealiruputali-veniato; na reketa geaovoaovoto: ‘Goi e Iesu taunataunana pa?’

¹⁸ Ne Iesu elaka-kavito, evaikilarato, netiwato, “Palagu na tiavu maparana kupai e tanoparai au warau peveniku. ¹⁹ Gaura pakurai ioago tanopara mapararai, taunilimalima maparara geku melo ai pio vega-agora. E Tamana, Natuna, Veaga Palaguna ararai pio bapatisora. ²⁰ Pio vega-ripara maki, avenimito vevega-nagira maparara pia kwalanara. Pio ripa, au toma mapararai gomi ria pita talu, pene ago tanopara ikana!”

VEKAPAWAI VALIGUNA
The New Testament in the Kalo Dialect of the Keapara
Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kalo long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kalo (Keapara) (Keapara)

Dialect: Kalo

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-01-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

0d2a28c6-23b2-5919-8f17-cadd5635ef22